

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 25.

Tisdagen den 20 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 289, angående inköp av vattenrätt i Gimån och Ljungan m. m.; och
nr 290, angående exploatering av Konradsbergs- och Mariebergsområdena å Kungsholmen i Stockholm m. m.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 562 av herrar *De Geer* i Lesjöfors och *Lundberg*;

nr 563 av herr *Persson* i Grytterud *m. fl.*; och

nr 564 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionerna nr 565—567 av herr *Herou m. fl.*

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statutskottets utlåtanden nr 92—100, första lagutskottets utlåtanden nr 36—41 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 5.

Slutligen föredrogos herr *Olssons* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål angående statens ersättningsskyldighet vid skador, som uppkommit vid trafik med staten tillhörigt motorfordon; och blev ifrågavarande anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, nämligen:

nr 568 av herr *Jacobson*;

nr 569 av herr *Sandberg m. fl.*;

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 25.

- nr 570 av herr *Lindmark m. fl.*;
 nr 571 av herr *Nilsson i Antnäs m. fl.*;
 nr 572 av herr *Nordström i Kramfors m. fl.*; och
 nr 573 av herrar *Persson i Undersvik och Mäler.*

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om kommandomål;

från statsutskottet, nr 8, angående vissa av Kungl. Maj:t för budgetåret 1937/1938 under riksstatens åttonde huvudtitel gjorda framställningar m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1937 av en allmän jordbruksräkning;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikskogstaxering och avverkningsstatistik;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kvalitetsfrämjande åtgärder på skogsvårdens område;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrläggningsföretag;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om försäljning av till arrendeegnahmefonden överförda kronoegendomar;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § 5 mom. lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av Abisko nationalpark till svenska turistföreningen;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av ett Härryda elektriska andelsförening u. p. a. beviljat kraftledningslån; och

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa lägenheter, som upplåtits från kronojord.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

andra lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 3 och § 4

mom. 5 förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, II: 191, angående befordrande och understödjande av barnträdgårdsvärksamheten.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ward</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 21 april,	
› <i>Andersson</i> i Lindome	› 2 › › › 21 ›	
› <i>Persson</i> i Vinberg	› 5 › › › 22 ›	
› <i>Hallén</i>	› 6 › › › 21 ›	
› <i>Olsson</i> i Staxäng	› 4 › › › 23 ›	och
› <i>Hagberg</i> i Luleå	› 6 › › › 21 ›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 21 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var efter annan och remitterades till jordbruksutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nämligen:

- nr 568 av herr *Jacobson*;
- nr 569 av herr *Sandberg m. fl.*;
- nr 570 av herr *Lindmark m. fl.*;
- nr 571 av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*;
- nr 572 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*; och
- nr 573 av herrar *Persson* i Undersvik och *Mäler*.

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 30 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av viss indelt personal vid armén blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. årligt understöd åt förre tobaksarbetaren A. G. Olsson-Hagander.

Punkten 14, angående årligt understöd åt förre tobaksarbetaren Anders Gustav Olsson-Hagander.

I motion II:251 hade herr *Spångberg* hemställt, att riksdagen ville tillerkänna förre tobaksarbetaren Anders Gustav Olsson-Hagander i Charlottenberg ett årligt understöd, som med hänsyn till hans långa arbetstid inom tobakstillverkningen samt hans förlorade anställning på grund av monopolets införande kunde synas lämpligt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion II:251 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr Spångberg: Herr talman! Jag har tillåtit mig väcka en motion om understöd åt en gammal f. d. tobaksarbetare Anders Gustav Olsson-Hagander,

Ang. årligt understöd åt förre tobaksarbetaren A. G. Olsson-Hagander.

(Forts.)

som har fått sluta sin anställning på grund av snusfabrikens i Charlottenberg överflyttning till Göteborg. Som herrarna känna till, genomfördes vid tobaksmonopolets införande en rationalisering och centralisering av tobakstillverkningen, som gjorde många arbetare på olika platser arbetslösa. Till dessa ha med anledning därav utgått vissa ersättningar i form av antingen pensioner eller engångsersättningar. En dylik engångsersättning har tillerkänts bl. a. här ifrågavarande Hagander. Men de, som erhållit dylika ersättningar, som motsvara en årsavlöning, ha ju icke kunnat leva därpå så värst många år, utan snart kommit i en ekonomisk ställning, som blivit svår för dem. Riksdagen har även insett detta, och år 1921 utfärdades en kungörelse, som bär nr 409, rörande understöd åt nödlidande tobaksarbetare. Villkor för erhållande av understöd är enligt denna kungörelse, att den, som söker sådant, har fått sluta sin anställning på grund av monolets införande. Det är en sådan person, som det här är fråga om. Han har fått sluta sin anställning därför att tobaksmonopolet har flyttat snusfabriken från Charlottenberg till Göteborg.

Motionen har remitterats till arbetslöshetskommissionen, som har haft att pröva de framställningar rörande understöd, som gjorts från personer, som fått sluta sina anställningar under liknande förhållanden. Av arbetslöshetskommissionens skrivelse i ärendet, som finnes intagen i utskottets utlåtande, framgår, att om här ifrågavarande person fått sluta sin anställning före den 1 juni 1920, så skulle det funnits möjlighet för honom att få understöd. Nu förhåller det sig på det sättet, att han omkring ett par veckor efter den 1 juni 1920 blev uppsagd från sin anställning såsom förman för utarbetet vid fabriken i Charlottenberg. Han har sålunda kommit att hålla på några dagar för länge för att erhålla här ifrågavarande understöd. Det säges i arbetslöshetskommissionens skrivelse, att man skall ha slutat sin anställning inom fem år från det monolet övertog tobaksfabrikerna för att kunna erhålla ifrågavarande understöd, och med hänsyn till att denne man icke har slutat anställningen före den 1 juni 1920 utan först omkring en månad därefter finner man icke skäl bifalla anhållan om understöd. Jag måste säga, att det är att tolka bestämmelserna alltför stelbent och byråkratiskt. På detta sätt straffas faktiskt en person därför att han icke blivit uppsagd omkring tio dagar tidigare efter en anställningstid som med vissa avbrott omfattar ungefär 34 år.

Man talar här om att man »med hänsyn till de konsekvenser, som ett frångående av tidsbegränsningen i förevarande avseende skulle medföra», går på avslag. Jag skulle tro, att konsekvenserna icke behöva vara så stora. I Charlottenberg är denne man den ende, som icke har erhållit något understöd; de övriga ha erhållit årliga understöd av 600 kronor. Det är lätt förståeligt, att mannen ifråga icke kan fatta, att han på detta sätt skall intaga en särställning, därför att tobaksmonopolet icke sagt upp honom ett tiotal dagar tidigare än det gjort. Konsekvenserna där uppe i Charlottenberg äro sålunda inga och torde icke heller kunna bli så många på andra platser.

Ehuru jag förstår, att det är svårt att emot ett enhälligt utskott i detta behjärtansvärda fall vinna kammarens öra, ber jag ändå, herr talman, få föreslå, att riksdagen beviljar denne man ett årligt understöd av 600 kronor.

Herr Holmgren: Herr talman! Som den föregående talaren framhöll så utgick vid tobaksmonopolets införande understöd enligt kungörelsen 1921 åt personer som genom införande av tobaksmonopolet förlorat sin anställning inom tobakshanteringen. De fingo då hela det ersättningsbelopp, som var

Ang. årligt understöd åt förre tobaksarbetaren A. G. Olsson-Hagander.
(Forts.)

fastställt, därest de inom två år från tiden för monoopolets ikraftträdande blivit utan eget förvållande skilda från anställningen, samt $\frac{3}{4}$ av samma belopp, därest de inom fem år från nämnda tid blivit skilda från sin anställning.

Nu framhåller herr Spångberg, att det i förevarande fall skilde på bara tio dagar, och säger: Skola då dessa tio dagar göra, att denne man skall bestraffas för hela sitt liv? Jag vill fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att denne man redan har fått den ersättning, till vilken han varit berättigad; han har fått 5,000 kronor kontant. Ett bifall till herr Spångbergs motion skulle sålunda innebära, att denne man, som icke fyller fordringarna i kungörelsen, skulle icke blott få understöd, som om han fyllde fordringarna, utan dessutom få behålla sina 5,000 kronor. Han skulle sålunda komma i ett vida bättre läge än vad någon annan av hans medlidande kommit.

På denna grund har bankoutskottet icke kunnat tillstyrka motionen, och jag yrkar på samma skäl, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Till den siste ärade talaren vill jag bara säga det, att denne person står i fråga om uppfyllande av fordringar i precis samma ställning som en del andra, som erhållit understöd. Om bankoutskottet hade gjort en närmare undersökning, hade utskottet snart funnit, att det finns många gamla tobaksarbetare, som liksom Hagander fingo en engångsersättning vid avskedet, men som likväl, då man funnit, att denna engångsersättning, motsvarande omkring ett års lön, rimligtvis icke kunde räcka så värst många år att leva på, också erhållit understöd efteråt. Jag känner ett flertal personer i Charlottenberg, vilka stodo i precis samma läge som Hagander och som erhöilo engångsersättning samtidigt med honom men som dessutom även erhållit understöd. Hagander är, som jag i mitt förra anförande framhållit, den siste, som är kvar i denna särställning och icke erhållit något understöd, därför att han tidigare erhållit en engångsersättning motsvarande ett års avlöning, och detta på grund av att han icke blivit uppsagd från sitt arbete några dagar tidigare än han blivit. Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Spångberg under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Spångberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 14 av utskottets förevarande utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Spångberg under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 15—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25, angående pension åt förra städerskan Ida Vilhelmina (Vilma) Fröberg, född Gustafsson.

*Ang. pension
åt förra städerskan Ida
Vilhelmina
(Vilma) Fröberg,
född Gustafsson.*

Efter föredragning av utskottets hemställan i denna punkt yttrade:

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Sedan bankoutskottet haft denna fråga till behandling, hava framkommit nya skäl, som göra, att det för frågans bedömande i riksdagen vore önskligt, att ärendet återremitterades till bankoutskottet för förnyad prövning. Jag kan tillägga, att första kammaren vid lördagens plenum beslöt återremittera ärendet i denna punkt.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, hemställa att förevarande ärende måtte återremitteras till bankoutskottet.

Herr Holmgren: Herr talman! Då det ställts i utsikt att ytterligare upplysningar i föreliggande fråga komma att lämnas utskottet, vill jag för min del icke motsätta mig en återremiss av frågan till utskottet.

Vidare anfördes ej. Punkten återförvisades till utskottet för ny behandling.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27, angående pension åt telefonvakten Hilda Emerentia Werner.

*Ang. pension
åt telefonvakten
Hilda Emerentia
Werner.*

I en den 5 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 259, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 20 föreslagit riksdagen medgiva, att telefonvakten vid Göteborgs lotsplats Hilda Emerentia Werner finge från och med månaden näst efter den, varunder hon frånträdde sin anställning, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 504 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten hade emellertid reservation avgivits av herr *Lovén*, som yrkat, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Lovén: Herr talman! Under förevarande punkt har Kungl. Maj:t föreslagit pension i ett fall, där det torde vara i hög grad tveksamt, huruvida vederbörande kan vara berättigad till pension av statsmedel. Departementschefen har också i propositionen tydligt sagt ifrån, att han funnit saken tveksam, och statskontoret har för sin del bestämt avstyrkt bifall till framställningen om pension åt här ifrågavarande fröken Werner.

Denna har icke varit anställd i statens tjänst en enda dag, såvitt framgår av handlingarna. Hon har varit anställd hos enskilda, hos lotsarna där borta på västkusten. Lotsarna ha ansett henne behövlig för sin tjänst, och lotsstyrelsen har icke velat blanda sig i detta, då lotsarna själva betalat hennes avlöning. Lotsstyrelsen säger endast, att »det arbete Werner utfört har varit nödvändigt för lotsningstjänstens behöriga skötande». Felet har naturligtvis begåtts av lotsstyrelsen, som låtit det fortgå på detta sätt. Ty även om lotsstyrelsen ansett det vara bra, att hon uppehöll befattningen som telefonist åt lotsarna utan att statsmedel behövt anlitas för hennes avlöning, borde

Ang. pension åt telefonvakten Hilda Emerentia Werner. (Forts.)
lotsstyrelsen dock hava tänkt på vem som skulle pensionera henne, när hon en gång blev gammal och icke kunde sköta sin befattning längre. Skall nu denna telefonist, anställd i privat tjänst, pensioneras, så är jag alldeles säker på, att detta öppnar möjligheter i oanad utsträckning att utverka statspensioner även åt andra personer, som varit privatanställda på andra håll, exempelvis för att ett litet stycke ut i ödemarken uppehålla befattningen som telefonist åt telefonabbonnenterna där, som själva ha att betala växelstationsföreståndarens avlöning. Förhållandet blir alldeles detsamma, när en sådan person blir gammal och orkeslös och kommer och begär, att staten skall pensionera henne. En sådan framställning har redan varit förelagd utskottet och riksdagen men blivit avslagen. Om nu förevarande framställning bifalles av riksdagen, torde det emellertid vara tveksamt, huruvida man i fortsättningen kan avslå andra framställningar liknande den föreliggande, där enskilda i statens tjänst anställda befattningshavare engagera en telefonist för sin egen bekvämlighet och kanske även i viss mån för att kunna rätt fullgöra sin tjänst. Många sådana liknande fall komma alldeles säkert att uppdyka.

Med stöd av vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation och avslag på den kungl. propositionen i denna punkt.

Herr Holmgren: Herr talman! Även utskottet har funnit det vara tveksamt, huruvida pension av statsmedel skulle utgå i föreliggande fall. Men då utskottet ändå icke utgått direkt av statsmedel vore att söka däri, att lotspersonalen tillkommande hemvägsersättning lämnat tillgång till arvodets bestridande. Vi kunna ju göra det tankeexperimentet: Hon har icke varit anställd i statens tjänst, men om hemvägsersättningen icke lämnat utrymme att betala denna person hennes avlöning, vad hade då blivit följden? Jo, naturligtvis att lotsstyrelsen fått lov att träda emellan, lotsstyrelsen, som själv säger, att hennes arbete varit nödvändigt för lotsningstjänstens behöriga skötande. Då hade hennes avlöning måst utgå av statsmedel, och då hade hon i samma ögonblick varit statsanställd. Det förhållandet, att lotsstyrelsen har varit sparsam med statens medel och låtit lotsarna själva betala hennes avlöning, har sålunda varit anledningen till att hon icke har blivit berättigad att få pension av statsmedel. Vi ha funnit detta vara ett gränsfall, och i likhet med Kungl. Maj:t ha vi inom utskottet funnit oss böra gå på den linjen, att hon bör ha pension av statsmedel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman! Jag vill bara tillägga, att här passar man på att stödja sig på lotsstyrelsens utlåtande och bryr sig icke ett spår om vad statskontoret säger — varken departementschefen eller utskottet! Jag skulle vilja ifrågasätta huruvida, om t. ex. lotsstyrelsen avstyrkt men statskontoret varit på den andra sidan, man då hade brytt sig om vad lotsstyrelsen sagt utan åberopat statskontoret. Den ena gången så, den andra så. Det är väl ändock statskontoret som har att se till, att det blir någon enhetlighet över tilldelning av pensioner och understöd. Statskontorets yttrande infordras ju städse, vare sig det är järnvägsstyrelsen, lotsstyrelsen eller poststyrelsen som gör

Ang. pension åt telefonvakten Hilda Emerentia Werner. (Forts.) någon dylik framställning; alltid skall statskontoret försöka hålla en enande hand över det hela. Men här bryr man sig icke ett spår om statskontoret, utan bara lotsstyrelsen anvisar en farled, där man kan komma fram, tar man den.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29, angående pension åt förre lantbrevbäraren Johannes Rönnbäck.

I motion II: 18 hade herr *Lövgren* hemställt, att riksdagen ville tillerkänna förre lantbrevbäraren Johannes Rönnbäck från Siknäs i Töre församling av Norrbottens län en pension till det belopp, som kunde vara lämpligt med hänsyn till hans långa tjänstetid.

*Ang. pension
åt förre lant-
brevbäraren
J. Rönnbäck.*

Utskottet hemställde, att förevarande motion II: 18 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Lövgren**: Herr talman! Det förefaller mig litet grand märkvärdigt, att bankoutskottet, som har hemställt om bifall i närmast föregående ärende, gått på avslag på min motion. Det föregående ärendet rörde sig om en person, som hade börjat 1915 och slutat 1934; den person det gäller i min motion började 1899 och slutade 1934, och han är 68 år gammal vid det här laget. Då säger man här i utskottets utlåtande, att av uppgifterna framgår, att han icke kunnat leva på den ersättning som han har haft. Detta tycker jag är en verkligt strålande motivering. Här betalar postverket, lägg märke till det, under tiden från 1899 till 1917 två kronor per tur för postbäringen mellan Siknäs och Töre, en 22 kilometer lång vägsträcka, eller 11 kilometer i vardera riktningen, och en vägsträcka som under större delen av denna tid saknat väg, utan där vederbörande fått ta sig fram med båt eller på spångar över blötmyrar. Och när man så skandalöst har underbetalt honom i så lång tid, blir det också ett motiv att han icke skall ha ett dugg i pension! Herrarna kunna se på sid. 32 i bankoutskottets utlåtande, att han 1918 fick en förbättring till tre kronor per tur, för 1919—1922 hade han en förbättring upp till fyra kronor, men det var väl alldeles på tok för mycket betalt, ty 1922 sänkte man ersättningen till tre kronor sextio öre per tur. Nu är det klart, att denne man, som gått som lantbrevbärare mellan Siknäs och Töre by, vilken by, vad jag minns, har omkring 500 à 600 invånare, har haft budsändningar från invånarna och tjänat litet grand extra vid sidan av den ersättning han uppburit från statsverket. Han har också haft ett litet jordbruk, men nu är han för gammal att sköta detta jordbruk, utan har måst lämna det ifrån sig och får ett litet födoråd därifrån. Man måste säga, att när en människa arbetat för postverket från 1899 till 1934 för en så skandalöst låg betalning som här varit fallet, borde han verkligen ha varit välkommen till en liten pension. En sådan borde man kunna betala honom likaväl som den man varom närmast föregående ärende handlade.

Herr talman, jag yrkar bifall till min motion.

Ang. pension åt förre lantbrevbäraren J. Rönnbäck. (Forts.)

Herr **Holmgren**: Herr talman! Understöd till postförare ha hittills beviljats endast under särskilda omständigheter, såsom t. ex. efter skada genom olycksfall under tjänsteutövning eller synnerligen lång anställningstid under sällsynt svåra och krävande förhållanden. I detta fall har bankoutskottet enhälligt kommit till den uppfattningen, att man icke gärna kunde inrymma fallet ifråga under någon av de rubriker som hittills erfordrats för att kunna ge understöd, och på den grund har bankoutskottet icke kunnat följa motionären utan ställt sig på avslagslinjen. Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 30—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Till avgörande förelåg härefter bankoutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av vissa framställningar rörande understöd åt efterlevande till vissas i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående understöd åt auditören Per Gustaf Ragnar Pihlstrands änka.

I motion II: 53 hade herr *Hansson* i Vännäsby jämte två av andra kammarens övriga ledamöter hemställt, att riksdagen måtte besluta tilldela auditören Per Gustaf Ragnar Pihlstrands änka ett understöd av 800 kronor per år, att till henne utgå så länge hon levde ogift.

Utskottet hemställde, att förevarande motion II: 53 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Vid denna punkt ha jag och två medmotionärer på Västerbottensbanken hemställt om ett litet årligt understöd åt avlidne auditören Pihlstrands änka. Det förhåller sig ju så med dessa auditörstjänster, att de tillsätts på förordnande, och sålunda äga vederbörande icke rätt till underhåll enligt pensionsbestämmelserna, utan om sådant skall beviljas, måste det bli särskilt beslut av riksdagen. Emellertid hade tjänstinnehavaren uppehållit denna tjänst ganska lång tid, icke mindre än 18 år, och vi ansågo därför, att goda skäl talade för att något understöd skulle lämnas åt den avlidnes änka. Tjänstinnehavaren hade heller icke stora inkomster under sin tjänstetid. Nu har utskottet utan närmare motivering avstyrkt vår hemställan under framhållande av att tjänsten endast utgjorde en bisyssla för vederbörande. Det är riktigt att den var en bisyssla, därigenom att den endast tillsattes på förordnande. Men ser man den från inkomstens synpunkt, är läget något helt annat. Vi ha fått oss tillhanda ett utdrag från landskontoret i Västerbottens län angående den avlidnes beskattningsbara inkomster

Ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer
m. fl. (Forts.)

under de senaste fem åren, och det visar sig att dessa inkomster i medeltal utgjort endast 4,800 kronor per år. Oaktat utskottet har betraktat denna tjänst som en bisyssla, framstår den däremot ur taxeringssynpunkt som en huvudsyssla, från vilken han hade sin huvudsakliga inkomst. Det synes oss därför, att utskottet har behandlat frågan något hårdhänt. Skäl föreligga här för att något understöd bör beviljas åt den avlidnes änka. Det är möjligt, att detta utgör ett sådant gränsfall, där utskottet ansett sig av principiella skäl icke kunna tillstyrka vår motion, och det är därför som jag har tillåtit mig att framföra önskemålet i riksdagen, för att undersöka, om icke stämningen här vore till förmån för ett understöd. På grund av vad jag anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till motionen.

Herr Holmgren: Herr talman! Av handlingarna i målet framgår, att den avlidne vid sidan av sitt huvudsakliga arbete som advokat tjänstgjort som auditör. När utskottet alltså framhållit, att hans auditörstjänst var en bisyssla, befinner sig utskottet på ganska stark grund. Det har icke varit vanligt förut att bevilja några slags pensioner eller liknande understöd för bisysslor, och ett avsteg från den gamla principen skulle kunna föra oss i väg ut på vidder, som vi icke kunna överblicka. Därför har utskottet också enhälligt avstyrkt denna motion, och för min del yrkar jag nu bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 3—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10, angående årligt understöd åt avlidne folkskolläraren Nils Hansson Westergrens fränskilda hustru Ida Antonia Westergren.

I motion II: 340 hade fru *Nordgren* jämte tre av andra kammarens övriga ledamöter hemställt, att riksdagen måtte bevilja avlidne folkskolläraren Nils Hansson Westergrens fränskilda hustru Ida Antonia Westergren, född Svensson, ett årligt understöd av 600 kronor, motsvarande hennes andel i den familjepension, som skulle ha utbetalats från statens pensionsanstalt, om hon varit änka med ett pensionsberättigat barn.

Utskottet hemställde, att förevarande motion II: 340 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru Nordgren: Herr talman! För någon vecka sedan beslöto riksdagens båda kamrar att gå med på ökad pension åt en ämneslärarinna Lämmerhirt, trots att såväl statskontoret som skolöverstyrelsen och även bankoutskottet hade avstyrkt framställningen därom. Jag anslöt mig till det anförande i frågan, som hölls av motionären, fröken Hesselgren, till förmån för denna åtgärd, och gav också min röst för densamma. Detta gjorde jag därför att jag tyckte det var glädjande, om riksdagen för en gångs skull kunde se bort från de principiella synpunkterna och taga hänsyn till de rent mänskliga. I dag föreligger här ett fall, som vi nu skola behandla, på vilket jag skulle önska, att riksdagen måtte anlägga samma vidsynta betraktelsesätt som på det av

Ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. (Forts.)

mig nyss anförda, särskilt som det här gäller ett fall, vilket är ännu mera behjärtansvärt än det förstnämnda. Det rör sig nämligen om en fränskild hustru till en folkskollärare, vilken i sammanlagt 37^{1/2} år tjänstgjort som folkskollärare, och som under hela denna tid har inbetalat avgifter såväl för familjepension som för den egna pensionen. Han var vid sitt frånfälle pensionsberättigad, men hade fått rättighet att kvarstå i tjänsten till juni månads utgång samma år som han dog; han avled blott några dagar före den tidpunkt, då han skulle ha erhållit full tjänstepension med 2,250 kronor om året.

Nu ha jag och några av mina kamrater i kammaren hemställt, att till denna änka Westergren, som, om hon icke hade blivit skild fem år före mannens frånfälle, skulle varit berättigad till en årlig pension av 750 kronor för egen del, skall utgå ett årligt understöd av 600 kronor. Änkan Westergren har levat 26 år i äktenskap med sin avlidne man. Hon har under denna tid utslutande ägnat sig åt hemmets skötsel och fostrat fem duktiga söner åt landet, vilka alla sköta sig bra, men som, på grund av att de måste sörja för sin egen utbildning, och ett par utav dem ha försörjningsplikter mot egna familjer, icke ha någon förmåga att stödja sin mor. Hon lider av nervsjukdom, allmän svaghet och kraftnedsättning, samt är på grund härav oförmögen att utföra något arbete, och hennes enda inkomst är folkpensionen på 229 kronor. Det synes mig rimligt, att bankoutskottet hade anlagt skälighetssynpunkter på detta fall och inte enbart principiella synpunkter. Utskottet har emellertid avstyrkt motionen under åberopande av de i ärendet hörda myndigheternas, statens pensionsanstalt och statskontoret, utlåtanden, enligt vilka beviljandet av pension genom beslut av riksdagen i detta fall skulle kunna medföra vittomfattande och svåröverskådliga konsekvenser, varjämte det göres gällande att, även om man nu enligt allmänna familjepensionsregler under vissa förutsättningar lämnar pension till fränskild änka, man icke bör göra det i ifrågasvarande fall, därför att det skulle kunna skapa prejudikat. Jag vill gentemot statskontoret anförda, att det är felaktigt att här tala om pension, ty sådan har icke begärts, utan vad som begäres i motionen är ett årligt understöd, för vilket rena billighetsskäl tala. Men även om det gällt pension, finns det ett visst fog härför, då det till staten har erlagts fulla pensionsavgifter för såväl familjen som mannen och denne avled innan han kom i åtnjutande av pension för egen del.

När man jämför dessa båda fall jag här talat om tycker man att riksdagen även i fråga om änkan Westergren skulle kunna låta de principiella betänkligheterna fara och billighetsskälerna tala. Man kunde ju göra detta, när det gällde en lärarinna, som i inkomst för egen räkning dock hade 612 kronor om året — huru hennes ekonomiska förhållanden i övrigt ställa sig, vet jag icke, därför att därom nämndes icke något vare sig i utskottsbetänkandet eller i statskontorets utlåtande, liksom ej heller i handlingarna i övrigt — och då befann hon sig ju i en betydligt bättre ställning på sin ålderdom än denna änka Westergren. Jag vädjar därför till kammaren att även i detta fall låta de principiella betänkligheterna vika — i synnerhet som de inte böra vara alltför stora, då ett beslut som detta enligt min mening inte kan bli prejudicerande — och låta de rent mänskliga hänsynerna tala genom att bevilja en pliktrogen hustru och mor, som utfört ett samhällsnyttigt arbete, ett ekonomiskt stöd under hennes återstående livstid, så att hon inte skall behöva anlita fattigvården; den lilla folkpensionen kan ju inte räcka till för hennes försörjning.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde fru *Gustafson* och fru *Johansson*.

Ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer
m. fl. (Forts.)

Herr **Holmgren**: Herr talman! Bankoutskottet har vid sitt ståndpunkts-tagande fäst sig huvudsakligen vid vad statens pensionsanstalt och statskontoret anfört uti denna fråga. Statens pensionsanstalt framhåller, att »familjepensions-reglementets bestämmelser om fränskild makes rätt till familjepension — — — komme icke att erhålla retroaktiv verkan i fråga om äktenskap, som upplösts före reglementets ikraftträdande». Anstalten framhåller också att ett bifall till motionen uppenbarligen skulle medföra »vittgående konsekvenser». Statskontoret påpekar för sin del att i gällande reglemente för statens pensionsanstalt »några föreskrifter om familjepensionsrätt åt fränskild make icke inrymts» och kommer till den uppfattningen, att »vittomfattande och svåröverskådliga konsekvenser» skulle kunna följa av ett bifall till motionen.

Det är visserligen sant som den föregående talarinnan framhöll, att det här inte är frågan om pension utan om ett understöd, men man måste ju ha någon norm även för utdelandet av understöd, en norm vid sidan av själva behovet. Man måste gå efter vissa linjer, och då har man inga andra att gå efter än dem som statskontoret här uppdragit.

Ingen skulle hellre än jag låta hjärtat tala när det gäller sådana här frågor, och det är alldeles uppenbart att här föreligga synnerligen ömmande skäl för ett bifall. Men hjärtat är ju ett organ som är ganska nyckfullt; än klappar det litet för långsamt och än litet för fort. Jag tror nog det är klokast att riksdagen kopplar in huvudet när det gäller sådana här frågor. Med hänsyn till de vittomfattande konsekvenser vi ha att befara av ett bifall till motionen och när vi icke för närvarande kunna överblicka dem, synes det vara lämpligast att riksdagen avvaktar en eventuell utredning, som visar vart det skulle bära hän, om man bifaller sådana här framställningar. Därför anser jag det för närvarande klokast av riksdagen att avslå motionen, och därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Fru **Nordgren**: Jag vill livligt understryka vad den siste ärade talaren anförde, att när det gäller att besluta om understöd eller pensioner åt personer, klappa hjärtana högst olika här i riksdagen. Ibland klappa de varmt och starkt när det gäller människor i god ekonomisk ställning, vilka många gånger, mänskligt att döma, inte ha några nämnvärda behov av den hjälp man beviljar dem, men ofta klappa hjärtana mycket långsamt — om de över huvud taget klappa alls — när det gäller fattiga människor, för vilka det föreligger ett verkligt behov och synnerligen ömmande omständigheter; ja, t. o. m. i de fall då alla skyldigheter äro fullgjorda och det bara är en ren formalitet att vederbörande icke ha lagenlig rätt till pension. Ty om änkan Westergren hade hållit ut i sitt äktenskap fem år till, skulle hon haft laglig rätt till pension, för vilken avgifter äro erlagda till sista öret för henne.

Om en utomstående granskar pensionsfrågornas behandling här i riksdagen, tror jag omdömet blir, och det med full rätt, att det är ett fullständigt lotteri, huruvida understöd beviljas eller ej, och att det inte alltid blir de som bäst behöva det som erhålla sådant, utan att man rätt ofta i den lagstiftande församlingen handlar efter den gamla regeln att »den som mycket haver honom skall givet varda», men den som litet haver skall man, om inte fräntaga honom allt, så åtminstone inte ge något åt honom.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen;

Ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. (Forts.)

och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Fru Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 10 av utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Härpå föredrogos, punktvis, bankoutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.; och nr 38, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap m. m.

Kammaren biföll utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar.

Under föredragningen av bankoutskottets utlåtande nr 38 hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet; och

nr 40, angående avlöningen för två hos andra kammaren anställda vaktmästare;

andra lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i vattenlagen; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i lönehänsende av jägmästaren i Hälsinglands revir E. Q. Oldenburg;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från domänfonden till kronoarrendatorn J. Åberg m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till viss undersökning rörande den statsunderstödda torrläggningsverksamheten;

Ang. beredande av semester åt husmödrar på landsbygden. (Forts.)
 nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till täckande av kostnader för jordbrukets deltagande i Brysselutställningen 1935;
 nr 63, i anledning av väckta motioner angående omorganisation av kontrollen över tillverkning av och handel med margarin m. m.;
 nr 64, i anledning av väckt motion om ändring i kungörelsen angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk; och
 nr 65, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för statsbidrag enligt kungörelsen om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfört andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, angående beredande av semester åt husmödrar på landsbygden.

Ang. beredande av semester åt husmödrar på landsbygden.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Fru Johansson: Herr talman! Det är med tillfredsställelse man tar del av utskottets utlåtande i den här frågan, vari det framhåller nödvändigheten utav att något göres för att bereda husmödrarna på landsbygden någon rekreation och vila. När man emellertid skall göra något i detta hänseende, måste det ske i ett större sammanhang, man måste ta med alla fattiga husmödrar, båda i städerna och på landsbygden, som inte ha möjlighet att på egen bekostnad bli i tillfälle att åtnjuta någon semestervila.

Arbetarna ha ju i de flesta fall genom sina avtal tillkämpat sig några dagars semester, som för dem, även om inte ekonomien tillåter någon semesterresa, ändock medför en avkoppling från det dagliga arbetet. Men för husmödrarna i de mindre bemedlade hemmen, som utföra ett så tråget och nervslitande arbete, har denna fråga på grund av omständigheternas makt inte kunnat ordnas. Dessa husmödrar ha ändå utfört och utföra ett synnerligen betydelsefullt arbete i samhället genom att uppfostra en många gånger stor barnskara och genom att hålla hemmet samman med de små ekonomiska resurser de förfoga över. De allra flesta av dem ha aldrig lämnat hemmet för någon tid annat än när de varit tvungna på grund av sjukdom eller barnsövd. De ha utfört sitt arbete i det tysta utan några stora later och utan minsta krav för egen räkning. Det finns också en hel del husmödrar som på grund av hemmets dåliga ekonomi blivit tvungna att genom förvärvsarbete hjälpa till att hålla hemmet uppe och som måste sköta den dubbla sysslan av både förvärvsarbete och hemmets göromål. En hel del av dessa ha ju liksom männen genom avtal rätt till några dagars semester från sitt förvärvsarbete, men de få använda sin ledighet till att tvätta och laga och röja upp med sådant i hemmet som de eljest på grund av sitt förvärvsarbete varken skulle hinna eller orka med att utföra.

Förhållandena i våra hem skulle helt säkert vinna på om dessa mödrar liksom andra människor någon gång kunde få tillfälle till rekreation och vila ifrån det dagliga slitet och bekymren. Harmonien och hemtrevnaden skulle säkert bli större, om vi inte hade så många utsläpade husmödrar.

Jag är fullt medveten om, och det säges ju också i utskottsutlåtandet, att det är förknippat med stora svårigheter att lösa denna fråga, men större och svårare saker än denna har man lyckats knäcka, varför saken ändå inte bör vara alldeles hopplös. Det socialdemokratiska kvinnoförbundet har i denna fråga gjort en mycket god insats dels genom att stimulera sina klubbar att arbeta för semesterhems bildande, dels också genom att försöka utröna på vilka framkom-

Ang. beredande av semester åt husmödrar på landsbygden. (Forts.)

liga vägar man bör gå för att kunna realisera önskemålen härvidlag. Från det hållet har man också gjort en framställning till regeringen med begäran om åtgärder för att bereda kvinnorna semestermöjligheter, men man har inte i likhet med motionärerna inskränkt sig till bara en del av husmödrarna, utan förbundets begäran innefattar alla husmödrar, som inte på egen bekostnad kunna få någon tids semester.

Genom initiativ från enskilda församlingar och flera socialdemokratiska kvinnodistrikt har det bildats en del semester- och vilohem, som till stor del uppehållas genom anslag från föreningar och genom medlemsavgifter. Men det säger sig självt att det i längden blir omöjligt att uppehålla dessa, i varje fall i någon större utsträckning, utan hjälp från statsmakternas sida. De erfarenheter jag har från ett sådant semesterhem ha till fullo visat vad det betyder för en fattig husmor att under en liten tid få njuta av att bli upppassad, att få tillfälle till bad och sol och vila, och detta gör att jag mycket varmt vill understryka betydelsen av denna frågas lösning.

Herr talman! Jag ber att få instämma i utskottets hemställan om utredning och förslag, men jag vill vädja till regeringen att när denna utredning kommer till stånd, den må omfatta alla husmödrar, inte bara landsbygdens utan även städernas husmödrar.

Härutinnan instämde fröken *Hesselgren*, fru *Gustafson*, fröken *Hennings*, fru *Björck*, fru *Nordgren* samt herrar *Lindqvist* och *Ekdahl*.

Herr Sundberg: Herr talman! Motionärerna ha här yrkat på en skyndsam utredning angående beredande av semester för husmödrar på landsbygden. Att utskottet inte velat utvidga klämman därhän, att detta krav även skulle gälla husmödrarna i städerna beror ingalunda därpå, att utskottet skulle anse, att arbetarhustrurna i städerna ha det så bra ordnat, att någon semester för dem inte är av behovet påkallad. Utskottet har emellertid icke tänkt sig, att den omständigheten att här ingenting nämnts om städernas husmödrar skulle behöva betyda, att man inte ägnat en tanke även åt dem.

Jag har innerligt väl reda på, vilken lovvärd och prisvärd verksamhet, som socialdemokratiska kvinnoförbundet på olika platser i vårt land har tagit initiativ till för att bereda semester åt arbetarhustrur just i städerna. Jag har intim kannedom om en hel del göteborgska förhållanden och den glädjande utveckling på detta område, som där nere synes vara i full gång. Socialdemokratiska kvinnoförbundet har ju också genom uppvaktningar och petitioner gjort regeringen uppmärksam på frågan om arbetarhustrurnas semester. Det finns sålunda all anledning tro, att statsmakterna fått sin uppmärksamhet tillräckligt fäst på frågan i dess helhet och att man därför inte behöver fästa så särskilt stort avseende vid att utskottet här kommit att röra sig med samma uttryck som motionärerna använt. För den händelse kammaren skulle vilja ändra på utskottets kläm därhän, att den skulle komma att gälla alla husmödrar, som kunna vara i behov av semester, har jag helt naturligt ingenting att erinra däremot.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls, och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivvas första kammaren.

§ 9.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, angående införande av skydd för gårdsnamn blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Till avgörande förelåg härefter andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, angående åtgärder för höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. *Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 67, av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheten att genom åtgärder från statsmakternas sida åstadkomma en höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard, samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att motionen nr II: 67 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Eriksson* i Frågsta, *Janson* i Frändesta och *Annér* föreslagit, att följande mening i utskottets motivering å sid. 3 i det tryckta utlåtandet: »Åtgärder från statsmakternas sida till förbättring av löne- och levnadsstandarden synas därför påkallade» skulle ersättas av följande uttalande: »Åtgärder från statsmakternas sida till förbättrande av skogsarbetarnas inkomster och höjande av deras levnadsstandard synas därför påkallade.»

Utskottets hemställan föredrogs; och begärdes ordet därvid av

Herr *Janson* i Frändesta, som anförde: Herr talman! Utskottet har ju här kommit fram till ett avslagsyrkande å den föreliggande motionen angående åtgärder för höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. Jag har för min del inte reserverat mig emot utskottets yrkande. Utskottet har ju avstyrkt motionen på den grund, att utredningar i detta ärende redan pågå. Jag instämmer också till allra största delen i den motivering, som utskottet har givit. Jag är helt av den meningen, att det är riktigt att statsmakterna bidra till att gynna sådana arbeten, som här i motionen omtalas, nämligen utdiknings- och torrlägningsföretag i skogarna samt byggandet av vägar. Jag är också av den uppfattningen, att statsmakterna böra ekonomiskt bidra till att underlätta dylika arbetens utförande. Resultatet av ett sådant här arbete kommer ju ofta först efter en mycket lång tid, och många enskilda personer och företag ha därför inte möjlighet att sätta i gång dylika arbeten utan bidrag av statsmedel. Dessa arbeten ha vidare ur skogsarbetarnas synpunkt den stora betydelsen att de framskapa arbetstillfällen under den del av säsongen, då skogsarbetarnas egentliga arbete med trädfällning inte pågår. De bidra alltså genom det ökade antalet arbetsdagar till att höja skogsarbetarnas årsinkomst.

Jag vänder mig däremot emot utskottet, när man här uttalar, att statsmakterna böra gå in för att direkt blanda sig i lönesättningen för skogsarbetarna. Jag har den uppfattningen, att statens fingrar äro litet för stela för att kunna spela på ett så känsligt instrument som lönesättningen på det privata näringslivets område. Alldeles särskilt måste ju detta vara fallet när det gäller en sådan näring som skogshanteringen, som så intimt hänger samman med vår exportmarknad, alltså en marknad, där statsmakterna praktiskt taget inte ha någon möjlighet att kunna inverka på prissättningen. Jag skall i detta sammanhang be att få anföra vad Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet säger om detta i sitt yttrande över motionen. Detta förbund har ju härvidlag alldeles särskild anledning att tillvarata sina medlemmars intressen, och det kan därför vara ganska värdefullt att få höra vad förbundet säger. Det heter i denna skrivelse: »Förbundet önskar dock framhålla såväl

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)
att skogsarbetarna ha samma moraliska förpliktelser som andra arbetare- och befolkningsgrupper att genom sammanhållning och planmässiga åtgärder tillvarataga sina ekonomiska intressen.» Dessutom påpekar skogs- och flottningsskogsarbetareförbundet hurusom utsikterna undan för undan ha ljusnat för de fackliga organisationerna på detta område, och förbundet framhåller i fortsättningen ordagrant följande: »Skogsbrukets beroende av skogsindustrierna och dessas av marknadsläge och konkurrens sätter visserligen en gräns för vad som genom organisation och kollektiv löne reglering kan uppnås, men så är ju även fallet för exportindustriens arbetare, vilket icke hindrat, att dessas fackliga strävanden lett till resultat, som bildar ett betydande inslag i den standardhöjning för arbetarna som utmärker vårt land framför de flesta andra. Skogsarbetarna kunna, som icke minst framgått vid avtalsrörelserna under de senaste åren samt av principuttalanden och igångsatta utredningar från landsorganisationens sida, räkna med övriga arbetargrupperns sympati, vilket också kommit till många uttryck.» Vidare säger förbundet: »I detta sammanhang bör kanske nämnas, att man knappast kan tänka sig att något står att vinna med någon form av minimilönelagstiftning. Åtminstone ha de svenska organiserade skogsarbetarna, när de tagit del av vad som förekommit i Finland på detta område och av premisserna för den pågående utredningen för lantarbetarlönernas vidkommande, icke känt sig övertygade om att dylika vägar böra beträdas för skogsarbetarnas vidkommande eller att de skulle leda till några fördelar. Risken vore nog bland annat att minimilönen bleve maximilön.»

Särskilt med detta uttalande som bakgrund och även med hänsyn till att motionären i sitt yrkande inte begärt någon utredning om statsingripande beträffande lönesättningen på detta område, anser jag, att utskottet inte bort i sin motivering inta en sådan sak.

Jag vill till slut, herr talman, uttala min sympati för den tankegång, som ligger bakom motionen, men samtidigt därmed tar jag dock avstånd ifrån tanken på, att statsmakterna skulle blanda sig i lönesättningen inom vårt näringsliv. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrade:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr förste vice talman! Det förefinns ju här i vårt land liksom förmodligen även i andra länder en ständig och oavslutlig strävan hos olika befolkningsgrupper att ernå förbättrade inkomster. Denna strävan är ju ganska naturlig och förklarlig med hänsyn till den omständigheten, att var och en är medveten om, att goda inkomster bilda den naturliga förutsättningen för ett rikare mänskligt liv. I allmänhet ha ju också under de sistförflutna årtiondena de olika medborgargrupperna inom landet lyckats ernå en förbättring av sina inkomster. Skogsarbetarna ha emellertid inte i någon vidare utsträckning lyckats ernå någon förbättring i detta avseende. För att belysa detta förhållande skall jag tillåta mig att ta några axplock ur Statistisk årsboks uppgifter angående förändringarna i lönehänseende under tiden från år 1913 till år 1933. Därav framgår exempelvis, att en bageriarbetares lön under denna tid genomsnittligt förbättrats med 119 procent, en bleck- och plåtslageriarbetares med 104 procent, en byggnadsträarbetares med 111 procent och en åkeriarbetares med 110 procent. Man kan ju fortsätta på detta sätt så gott som hela linjen utefter, och man skall därvid finna en betydande förbättring i löneställningen för olika arbetargrupper och för folk i förnämligare samhällsställning kan inkomstförhöjningen sägas ha varit förhållandevis ännu mera markerad under denna tid.

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)

Men hur förhåller det sig då med skogsarbetarnas inkomster under den tid varom här är fråga? Jo, Statistisk årsbok visar, att en skogshuggare under denna tid inte lyckats höja sin dagsförtjänst med mer än 29 procent och en körare inte med mer än 17 procent. Redan så sent som under fjolårets avverkningssäsong kunde en huggare i skogen inte förtjäna mer i medeltal för hela landet än 5 kronor 31 öre per dag. Det kan ytterligare anföras, att trots rådande högkonjunktur så ligger saken ändå så till, att ett ganska stort antal skogsarbetare inte kan komma upp till 1,000 kronors taxerad inkomst per år. Innan jag reste hit till riksdagen i år tog jag mig före att genomgå 1936 års taxeringslängder för några av kommunerna i norra Dalarna. Jag kunde därvid konstatera följande. I min egen hemkommun, Transtrand, fanns under fjolåret upptagna 179 skogsarbetare, vilka voro taxerade för en inkomst av mindre än 1,000 kronor, medan 132 stycken hade en taxerad inkomst av över 1,000 kronor. I den närliggande kommunen Lima fanns det 237 skogsarbetare, som hade en inkomst understigande 1,000 kronor, medan 175 hade högre inkomst än nämnda summa. I Särna voro siffrorna 117 respektive 192 och i Idre 86 respektive 172. Sedan jag sålunda hade konstaterat detta var jag tämligen på det klara med, att jag redan vid denna riksdag måste försöka att aktualisera frågan om en höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. Jag erkänner också gärna, att jag hade ganska stora förhoppningar om välvillighet och tillmötesgående ifrån riksdagens sida, i så måtto nämligen att riksdagen borde kunna besluta en utredning. Dessa mina förhoppningar grundade sig inte minst på det förhållandet, att här i riksdagen under den tid jag varit med, förekommit så många sympatiska yttranden rörande den befolkningsgrupp, varom här är fråga. Ifrån det partis sida, som jag representerar, ha vi varit synnerligen angelägna att framhålla, att det är nödvändigt att man försöker åstadkomma en utjämning till förmån för de sämst ställda arbetargrupperna inom landet. Men detta gäller inte bara mitt parti, utan man har även kunnat lägga märke till ungefärligen samma uttalanden från representanter för andra partier. Jag vill minnas att det exempelvis i herr Andersons i Norrköping Tidning, alltså t. o. m. i det organet, förekom för något år sedan ett ganska sympatiskt uttalande till förmån för skogsarbetarna. Och i den senaste valrörelsen uttalade folkpartiets ledare — i varje fall blev jag underrättad därom — att skogsarbetarna inte hade erhållit statens hjälp under kristiden på samma sätt som andra arbetargrupper. Allt detta har enligt mitt sätt att se inneburit löften om en välvillig inställning till detta spörsmål.

Men kanske ändå någon invänder: varför skall man egentligen vända sig till riksdagen och besvara den med spörsmål av detta slag? Är inte detta en fråga som bör utredas och avgöras arbetare och arbetsgivare emellan? Ja, i allmänhet är det ju så, att lönesättningen för olika arbetargrupper avgöres antingen genom underhandlingar eller också genom stridsåtgärder med åtföljande kraftmätningar, men för skogsarbetarna finns det säkerligen mycket mindre utsikter att på denna väg kunna ernå tillfredsställande resultat än fallet är beträffande de andra grupperna inom samhället. Även skogsarbetarna ha givetvis försökt komma fram på den vägen genom etablerande av konflikter och stridsåtgärder inom mera begränsade områden; jag hänvisar då bland annat till den icke obetydliga konflikt vi hade inom mitt område föregående vinter. Men vi känna ju alla till hurusom resultatet blivit synnerligen magert för vederbörande, och det ligger säkerligen så till, att om något skall kunna vinnas genom vidtagande av sådana åtgärder, så måste arbetsnedläggelse åstadkommas inom hela skogsbygdsområdet, varigenom alltså cirka 180,000 man skulle nedlägga arbetet. Jag är övertygad om att en arbetskonflikt av detta slag komme att medföra vittgående verkningar inom landet,

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)
ty då komme också säkerligen såväl sågverken som massafabrikerna att nedlägga sin verksamhet. Och med den betydelse som trävaruhanteringen i vårt land har för folkförsörjningen, skulle säkerligen en sådan arbetsnedläggelse få mycket betydande verkningar. Jag tror för min del att den komme att kosta landet många gånger större summor än som årligen skulle behövas för att genom åtgärder från statsmakternas sida ge skogsarbetarna en välbehövlig arbetsutfyllnad. Och ur denna synpunkt synes det föreligga anledning att betrakta landet som ett folkhushåll, till vilket även skogsarbetarna kunde finna anledning att känna sig något närmare knutna än för närvarande är fallet. Varje medlem av folkhushållet kan anses vara skyldig att ge sin arbetskraft till detsamma i mån av förmåga, men folkhushållets uppgift borde också vara att sörja för en rättvis fördelning av dess inkomster mellan de olika medlemmarna. Det kan inte vara riktigt att den ena medlemmen i folkhushållet, som utför ett lika hårt och kanske lika gagnande arbete som en annan, dock skall erhålla en lön, vilken är hälften så stor och kanske ännu mycket mindre, än den som den andre erhåller för sitt arbete.

Trots skogsarbetarnas dåliga inkomster av arbetet i den fria marknaden ha de blivit föremål för särskilt hårdhänt behandling genom den arbetslöshetspolitik som förts från statsmakternas sida. År 1934 var ett ganska dåligt år även för skogsarbetarna, men vad inträffar då? Jo, att arbetslöshetskommissionen utan vidare avstänger denna befolkningsgrupp ifrån möjligheten att erhålla understöd av statsmedel. Man kunde således efter den tiden inte utan särskild dispens få arbetslöshetshjälp från staten. Men arbetslöshetskommissionen kan ju försvara sig med att den handlar i enlighet med de av riksdagen givna direktiven, vari bl. a. också framhålles att arbetslöshetskommissionens uppgift såsom arbetslöshetsorgan icke är att vidtaga sådana åtgärder som verka standardförbättrande. Jag menar för min del att det måste betraktas som ganska obarmhärtigt att statsmakterna sanktionera en arbetslöshetspolitik, som ger möjlighet att först och främst avstänga den fattiga skogsarbetarkåren från statlig arbetslöshetshjälp.

Vi ha i den av oss väckta motionen framfört åtskilliga synpunkter i fråga om åtgärder som skulle vara lämpliga att vidtaga, och vi ha också föreslagit att riksdagen skulle besluta en ändring av den hittills förda arbetslöshetspolitiken, så att det särskilt med tanke på skogsarbetarnas begymmersamma ställning skulle vara möjligt att ge dem en rikligare tilldelning av arbete än fallet varit förut. Vi ha också pekat på att den för något år sedan genomförda arbetslöshetsförsäkringen borde förändras, emedan det ligger så till att det med den av riksdagen antagna lagen om arbetslöshetsförsäkring icke är möjligt för skogsarbetarna att bli delaktiga av denna försäkringsform, att bilda erkänd arbetslöshetskassa. Det är ganska obarmhärtigt, synes det mig, att den befolkningsgrupp inom landet, som har det sämst ställt, inte skall kunna bli delaktig av det understöd från statens sida, som det på detta sätt är meningen att lämna. Vi motionärer ha emellertid lagt den största vikten på vidtagande av åtgärder till skogsvårdande ändamål. Där ligger tyngdpunkten i det av oss framförda förslaget, ty det ligger väl så till, att skogsbrukets försörjningsmöjlighet är intimt knuten till skogens möjlighet att ge avkastning. Men jag skall inte ytterligare gå in på förslaget i fråga utan skall nöja mig ungefärligen med vad jag här framhållit.

Jag vill gärna erkänna att utskottet ingående behandlat den av oss väckta motionen; den har remitterats till åtskilliga länsstyrelser, skogsvårdsstyrelser och även till andra myndigheter. Flera av dessa länsstyrelser och skogsvårdsstyrelser — ja t. o. m. domänstyrelsen — ha tillstyrkt en utredning angående detta spörsmål. Utskottet har emellertid nöjt sig med att avstyrka motionen

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)
med en välvillig motivering, och jag förmodar att den utredning som av socialstyrelsen påbörjats angående skogsbrukets försörjningsfråga, utgör den tyngst vägande orsaken till att utskottet icke velat tillstyrka en utredning vid detta tillfälle. Jag föreställer mig att det ligger så till, ty jag är övertygad om att många, kanske rent av flertalet av utskottets ledamöter skulle velat vara med om en utredning, därest man icke fått klart för sig att socialstyrelsen redan påbörjat en undersökning av skogsbrukets försörjningsfråga. För mitt vidkommande tror jag inte så mycket på resultatet av förevarande utredning. Jag tror visserligen att man kommer att få ett ganska betydelsefullt statistiskt material, men i fråga om vidtagande av åtgärder i detta avseende tror jag inte att utredningen kommer att lända till något större resultat. Jag erinrar mig exempelvis att jag år 1929 avlämnade en motion här i kammaren angående en viss för skogsarbetarna angelägen fråga, och riksdagen tillstyrkte en utredning. Men det är först i år, åtta år sedan utredningen beslutades, som socialstyrelsen, vilken fått denna utredning sig anförtrodd, kunnat komma fram med förslag. Under tiden har jag motionsvägen måst försöka hålla det spörsmål, jag nu senast omnämnt, levande.

Då jag alltså inte väntar mig så värst mycket, eller rättare sagt ganska litet av den berörda utredningen, men å andra sidan anser att frågan om en höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard är så viktigt, att den inte får under alltför många decennier skjutas framåt i tiden, anser jag mig böra yrka bifall till den av oss i ämnet väckta motionen.

Herr Mäler: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå, att utskottets negativa yrkande skall vålla missräkning både bland motionärerna och dem som de representera. Jag kan också i allt väsentligt instämma med vad den föregående ärade talaren anført, ty skogsarbetarnas läge är sannerligen sådant att positiva åtgärder äro påkallade. Då motionens yrkande emellertid går ut på en utredning och då utskottet har kunnat konstatera att sådan utredning redan pågår, har utskottet funnit att en ny skrivelse icke skulle kunna medföra vare sig några bättre resultat eller något snabbare handläggande av frågan än som sker på de redan nu inslagna vägarna.

Jag vill erinra om att under årens lopp ha arbetat — och ännu arbeta — en rad av regeringen tillsatta kommittéer med de olika spörsmål som i motionen ha berörts. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten vid den inom socialstyrelsen sedan åtskilliga år pågående utredningen, vilken ännu inte är klar men vars resultat föreligger i form av första delen av ett utlåtande. Jag vill vidare erinra om den i juli månad 1936 tillsatta kommittén som fick i uppdrag att utreda skogsbrukets ekonomiska läge och avge förslag rörande de åtgärder som kunna vidtagas för att höja bärkraften hos denna näring. I direktiven för denna utredning fästes särskild vikt just vid spörsmålet om skogsarbetarnas andel i det totala produktionsresultatet. Jag har således inte kunnat se att det behjärtansvärda syfte som här är på tal skulle främjas genom att föreslå riksdagen att nu begära en ny utredning.

Jag skulle också kunna erinra om några av de åtgärder som denna riksdag vidtagit på detta område, åtgärder, som såvitt jag kan förstå, komma att främja skogsarbetarnas intressen och bidra till höjandet av deras levnadsstandard. Jag erinrar således om förstärkningen av skogshärbärgesinspektionen, den nya skogshärbärgeslagen som är tillstyrkt av andra lagutskottet, om anslagen till konsulentverksamhet bland småbrukarna och till utbildning av kockar för skogsarbetarhushållen, om sänkning av egnahemslåneräntan och om ökade bidrag till arbetarsmåbruksverksamheten. Jag kan också erinra om den

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)
utredning som riksdagens båda kamrar ha beslutat rörande anläggning av cykelstigar inom landets skogsområden.

Om jag alltså tror att avsikten med motionen varit, icke att få till stånd en ny utredning, utan att befrämja en skyndsammare handläggning av hithörande spörsmål, är jag ense med motionärerna, och jag har i dag en känsla av att detta syfte ingalunda är förfelat. Utskottet har också utöver den avstyrkande klämman i motiveringen gjort mycket positiva uttalanden, i vilka det utsåges och understrykes åtskilliga väsentliga ting. Utskottet konstaterar i sin motivering, att »skogsarbetarna tillhöra de lägst avlönade arbetargrupperna i vårt land», och att de »naturförhållanden, varunder de utföra sitt arbete, bidraga till att hålla deras allmänna levnadsstandard nere». Och sedan säger utskottet, att det därför synes påkallat att statsmakterna ingripa för att »höja löne- och levnadsstandarden». Det är på denna punkt som tre av utskottets ledamöter avgivit en reservation, och jag skall, herr talman, be att få säga ett par ord även om den saken.

Reservanterna förmena att statsmakterna icke böra ingripa beträffande lönesättningen inom näringslivet, och en av dem har nyligen i kammaren sagt att han tror att statsmakternas fingrar äro för stela att spela på detta instrument. Jag har en känsla av att statsmakterna på åtskilliga andra områden i samhället redan ha sökt inverka på lönesättningen, och jag skulle framför allt vilja erinra om att de jordbruksregleringar vi haft i landet under de senaste åren tvivelsutan äro sådana åtgärder, varigenom statsmakterna ingripa på den fria prisbildningens och därmed också på den fria lönesättningens område. Har det på jordbrukets område varit påkallat att vidtaga dylika ingripande åtgärder, så är det enligt min uppfattning ännu mera påkallat när det gäller skogsarbetarna.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i ett till utskottet avgivet yttrande över denna motion uttalat som sin mening, att skogsarbetarnas fackliga organisationer äro för svaga att kunna upprätthålla lönestandarden. Jag ser däri ett indirekt medgivande, att statsmakternas ingripande är påkallat för att medverka till det syfte, som den svaga fackliga organisationen icke på egen hand förmår vinna. Länsstyrelsen i Västernorrlands län understryker, att vid de skogsvårdsarbeten, till vilka staten lämnar bidrag, bör staten också övervaka att lönestandarden upprätthålles. Det finnes även andra liknande uttalanden: men jag skall icke referera vidare. Jag vill endast erinra om en utredning, som vi på detta område vidtogo i Ångermanland förra året och varav det framgick, att fattigvårdsstyrelserna i ett stort antal fall nödgas lämna ekonomiskt understöd åt dugliga, arbetsföra och skötsamma skogsarbetare mitt under pågående arbetssäsong. Det är klart, att samhällets hjälporgan kunna bli tvungna att ta hand om arbetslösa säsongarbetare under mellantiderna, men i detta fall kom det i dagen, att de måst ta hand om arbetarna under den tid, då dessa voro ute i arbete, åtminstone när det gällde familjeförsörjare. Detta innebär, att vårt lands största och förnämligaste exportindustri för täckande av sina produktionskostnader synes vara beroende av fattigvårdsunderstöd från de ekonomiskt svagaste och mest skattetyngda kommunerna i vårt land. Det är sådana förhållanden, herr talman, som ge mig anledning att vidhålla, att lönesättningen inom skogsarbetet icke får utlämnas åt de ekonomiska krafternas fria spel utan att samhället bör ingripa på detta område. Som saken nu emellertid ligger till, tror jag, att vi bäst främja det i motiveringen angivna syftet genom att bifalla utskottets förslag, till vilket jag alltså, herr talman, ber att få yrka bifall.

Med herr Mäler förenade sig herrar *Larsson* i *Julita* och *Molander*.

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)

Herr **Eriksson** i Frägsta: Då jag icke ville godkänna utskottets formulering i den del av motiveringen, där utskottet uttalar sig om förbättringar av lönestandarden, utan i stället anslöt mig till en mera allmän formulering, var det icke i avsikt att skada det syfte, som motionen ville främja, utan snarare att i det långa loppet gagna det samma. Jag har nämligen den känslan, att den form av näringsliv, det här gäller, har en speciell struktur, som gör, att det icke är så lätt för det allmänna att direkt ingripa på lönesättningsens område. Jag vill erinra om de resultat, vartill de utförda utredningarna ha kommit — en sak, som för övrigt är väl känd — nämligen att skogsarbetet är ett utpräglat säsongarbete, som inte på något sätt, oavsett lönerns storlek, skulle kunna tillföra de anställda tillräckligt stor årsinkomst.

Vilka åtgärder framstå då i första hand såsom nödvändiga? Det är naturligtvis att söka skapa nya arbetstillfällen, som äro lämpliga för de arbetare, det här är fråga om. På vilket sätt skall detta ske? Man bör först och främst söka att på ett effektivare sätt utnyttja den avkastning, som skogen ger, genom att t. ex. ta vara på en del mindervärdigt virke, som kan användas till kolningar, bränsle och dylikt. Genom att rationellt tillvarataga gallringsvirket få vi ett mycket stort arbetsfält, som emellertid endast kan bearbetas i den mån, man kan skapa fram lönsamhet på detta område. I närvarande stund ha de produkter, jag här avser, icke något värde: allt går uteslutande till arbetsomkostnader. Skulle man alltså försöka driva upp arbetsomkostnaderna för huggare och körare, skulle just detta omöjliggöra ett rationellt skogsbruk i denna riktning.

Det har även under denna debatt framförts en annan synpunkt, som är mycket riktig. En skogsarbetare söker främst efter att få arbete under så lång tid av året som möjligt, och först i andra hand tänker han på att driva upp lönen. För skogsarbetarna är huvudproblemet att få så lång sysselsättning som möjligt. I den mån, som statsmakterna kunna bidra till denna ökade sysselsättning genom att lämna bidrag till dikningar och andra förbättringar, beredas dessa arbetare ett värdefullt stöd. Man får heller icke glömma de oerhört begränsade möjligheter, skogsbruket erbjuder. Det gäller ju en naturrikedom, som till sin lönsamhet ytterst är beroende av priserna på världsmarknaden, där de svenska produkterna måste konkurrera med de utländska, vilka kanske kunna produceras med mycket billigare omkostnader än vad vi ha att räkna med. Det bör vara samhällets skyldighet att se till, att den befolkningsgrupp, det här gäller, icke tryckes ned, men man måste samtidigt räkna med de rent praktiska möjligheter, man förfogar över.

Jag tycker, att vi böra taga fasta på Skogs- och flottningsarbetareförbundets uttalande, i vilket det varnar för att samhället skall ingripa löne reglerande. Jag är icke på något sätt insatt i denna arbetsgrupps sätt att verka för sina intressen, men jag tror mig förstå, att en fackförening har helt andra möjligheter att utnyttja en gynnsam situation. Priserna på skogsprodukter variera ju från år till år kanske från månad till månad. Har då minimilönen bestämts genom direktiv från statens sida, kan man vara tämligen säker på att dessa löner bli maximilöner, där icke fackföreningen har möjlighet att göra sig gällande. Jag hoppas, att jag med dessa ord har klargjort, att det är omtanken om skogsarbetarna, som dikterat vår önskan att ur motiveringen få bort uttalandet om förbättring av lönestandarden. Det innebär icke på något sätt att stoppa deras möjligheter till ökad inkomst utan i stället att möjliggöra för dem att genom sina egna vapen skaffa sig bättre inkomster alltefter näringslivets allmänna utveckling. Jag försäkrar, att enskilda skogsägare och bolag, vare sig stora eller små, under gynnsamma konjunkture ha

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)
möjlighet att betala de anställda goda löner. Om så sker, skulle ju syftet med denna motion vara nått.

Jag har vidare tyckt mig finna, att de yttranden, som inkommit från länsstyrelser och allmänna institutioner, i huvudsak betona vikten av att bereda skogsarbetarna andra möjligheter till försörjning under mellantiderna, med andra ord att bygga ut egnahemsverksamheten, arbetaresmåbruken och vad därmed sammanhänger. Dessa strävanden böra på allt sätt befrämjas för att därmed nedbringa vad man brukar kalla den lösa skogsarbetarkåren. Hela problemet blir mycket enklare genom att dessa arbetare bli bofasta och få en bit jord att falla tillbaka på under mellansäsongerna. Det är på detta område som statsmakterna ha möjlighet att träda hjälpande emellan och redan ha kommit en bit på väg. Som vi funnit, befinner sig denna fråga och därmed sammanhängande spörsmål under utredning genom socialstyrelsens försorg.

Det kan ifrågasättas om man inte gjort sig skyldig till en viss överdrift när det gäller att uppskatta antalet skogsarbetare. En siffra på 180,000 har nämnts. Jag tror alldeles säkert, att minst detta antal sysselsättes i skogarna. Men vi skola icke förglömma, att av dessa är det oerhört många, som äga större eller mindre fastigheter: det är hemmansägare och andra, som ha jordbruk av olika storleksgrader. De arbeta några månader på vintern för att bereda sig kontant inkomst. För dessa är icke skogsarbetet huvudsak; det är så att säga en mera sekundär företeelse. Man får alltså icke räkna denna kategori till egentliga skogsarbetare, och siffran kommer därigenom att betydligt minskas.

Vi få naturligtvis inte blunda för de svårigheter, som skogsarbetarna ha att kämpa med. Det tillkommer många faktorer, som icke ha nämnts i denna diskussion. Huvudsaken är emellertid, att riksdagens avgörande går i positiv riktning för skogsarbetarna, men det bör även innebära någonting positivt för skogsnäringsens utövare som helhet.

Jag har inte så mycket mera att andraga i denna sak, och det kan ju ifrågasättas, om den bör diskuteras så mycket. Jag vill emellertid säga ännu ett par ord med anledning av ett yttrande av motionären. Han sade, att han tvivlade på resultatet av de utredningar, som utskottet har hänvisat till, och möjligheterna att genom dessa skapa drägligare förhållanden för skogsarbetarna. Man kan då fråga: vilka vägar skall samhället beträda för att åstadkomma större positiva förbättringar än vad som hittills kunnat ske? Vi förutsätta givetvis, att det är de undersökande myndigheternas livliga vilja och intresse att föra frågan till en lycklig lösning för de befolkningsgrupper, det gäller. Man vill ju gärna förutsätta, att en allmän utredning företages med god vilja att göra någonting så positivt som möjligt. Det förefaller mig som om de organ, som vi förut litat på och hänvisat till, äro mest skickade att utföra denna utredning. Jag tycker det är ganska naturligt, att utskottet har gjort ett positivt uttalande i motionens syfte och hänvisat till de utredningar, som pågå, i stället för att förutsätta en ny utredning och tro, att denna skulle kunna leda till ett bättre resultat.

Det är säkerligen oklokt att för denna arbetargrupp som helhet i utskottets motivering infoga ordet »lönestandard». I denna övertygelse och med stöd av vad jag för övrigt anfört ber jag att få hemställa, att utskottets motivering får den lydelse, som jag och två andra av kammarens ledamöter i vår reservation ha påyrkat. Jag är övertygad om, att detta kommer att visa sig vara det bästa för den arbetargrupp, det här gäller.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Jag skall be att få yttra ett par ord med anledning av vad den siste ärade talaren sade i slutet av sitt anförande.

Ang. höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard. (Forts.)

När jag uttalade den meningen, att jag inte väntade mig så stort resultat av den utredning, som anförtrotts åt socialstyrelsen, så berodde detta därpå, att direktiven för denna utredning icke lyda på att man skall försöka förbättra skogsarbetarnas levnadsstandard. Naturligtvis föreställer jag mig, att de indirekt kunna ha denna innebörd och leda till en förbättring, detta dock endast under förutsättning att lämpliga åtgärder i sinom tid komma att vidtagas. Jag anser emellertid, att det är betydligt ändamålsenligare, om man beslutar en utredning, som bestämt tar sikte på att höja denna befolkningsgrupps levnadsstandard.

Beträffande vad som anförts i Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundets yttrande angående minimilönesättning, tror jag för min del, att detta uttalande är tillkommet på grund av att man befarade, att genom statens medverkan tillkomna minimilöner skulle komma att verka hindrande för fortsatt lönestegring för skogsarbetarna på facklig väg.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav först propositioner angående utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Vidare framställde herr förste vice talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på godkännande av samma motivering med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 11.

Härpå föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan ävensom inredning av vissa lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik m. m. vid högskolan; och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ämnesomfattningen för vissa professurer vid universitetet i Uppsala m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1937/1938 till universitetskanslersämbetet jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
universitets-
kanslersäm-
betet.*

I propositionen nr 114 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1937, föreslagit riksdagen att

dels godkänna en av departementschefen förordad avlöningsstat för universitetskanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938;

dels till Universitetskanslersämbetet: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 41,500 kronor;

dels ock till Universitetskanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 2,000 kronor.

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

Enligt berörda avlöningsstat skulle universitetskanslern äga uppbära ett arvode å 19,000 kronor årligen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Reuterskiöld* väckt motion (I: 216), vari hemstälts, att riksdagen ville, med beaktande av i motionen anförda synpunkter, på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 114, att universitetskanslern måtte erhålla utan pensionsrätt ett årligt arvode av 12,000 kronor — eller högst 15,000 kronor — att så länge universitetens lärarlöner bekostades med statsmedel täckas genom anslag å riksstaten;

dels ock en inom första kammaren av herrar *Lindhagen* och *Branting* väckt motion (I: 222), vari hemstälts, att riksdagen ville ej mindre avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 114 än även hos Kungl. Maj:t hemställa om närmare övervägande av universitetskanslersämbetets berättigande för vår tid eller dess definitiva avskaffande och akademifrågornas direkta underställande till Kungl. Maj:t jämte eventuellt erforderligt tillskott av arbetskrafter för ändamålet inom ecklesiastikämbetet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Reuterskiölds motion (I: 216) men med avslag å herrar Lindhagens och Brantings motion (I: 222),

a) godkänna följande avlöningsstat för universitetskanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Arvode åt universitetskanslern	kronor	17,000
2. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, förslagsvis »		14,300
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal:		
a. Grundavlöningar m. m.	kronor	6,500
b. Avlöningsförhöjningar m. m., förslagsvis »		600
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, förslagsvis		1,100

Summa förslagsanslag kronor 39,500;

b) till Universitetskanslersämbetet: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 39,500 kronor;

c) till Universitetskanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 2,000 kronor.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

- 1) av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Pauli* och *Lindström*; och
- 2) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Rahmn*, *Hörstadius*, *Persson* i Falla och *Holmdahl*.

I sistnämnda reservation hade reservanterna förklarat sig anse, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag, vad anginge arvode åt universitetskanslern, och i enlighet härmed ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Lindhagens och Brantings motion (I: 222) samt med avslag å herr Reuterskiölds motion (I: 216),

a) godkänna följande avlöningsstat för universitetskanslersexpeditionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1937/1938:

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

A v l ö n i n g s s t a t.

1.	Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, förslagsvis kronor	14,300
2.	Avlöningar till icke-ordinarie personal:	
	a. Grundavlöningar m. m.	kronor 6,500
	b. Avlöningsförhöjningar m. m., förslagsvis »	600 » 7,100
3.	Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, förslagsvis	» 1,100

Summa förslagsanslag kronor 22,500;

b) till Universitetskanslersexpeditionen: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 22,500 kronor;

c) till Universitetskanslersexpeditionen: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 2,000 kronor.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Den föreliggande kungl. propositionen angående kanslersämbetets stat för nästa budgetår innefattar ju den nyheten, att universitetskanslern hädanefter skall avlönas av statsmedel. Detta förslag har onekligen ett visst nyhetsvärde, då någon framställning härom från universitetens sida icke varit synlig och då man vet hur lång tid det i allmänhet brukar taga för ofta mindre betydelsefulla ändringsförslag att bli mogna för en kunglig proposition. Som motiv för den nu föreslagna förändringen anføres bl. a. följande. Omfattningen av de ärenden och arbetsuppgifter, som kanslern har att handlägga, har vuxit i en sådan utsträckning, att det icke längre är rimligt, att av en oavlönad person fordra den arbetsinsats, som åvilar kanslern. Genom att universitetskanslern åtnjuter ersättning för sitt arbete, skulle man vidare vid val av kansler kunna bortse från kandidaternas förmögenhetsförhållanden och kunna taga hänsyn enbart till den personliga lämpligheten. Naturligtvis, herr talman, äger det sin riktighet, att utvecklingen av de vetenskapliga institutioner, som sortera under kanslern, högst väsentligt utökat dennes arbetsuppgifter, och naturligtvis kan också i vissa fall ersättning åt kanslern tänkas underlätta valet av lämplig person. Men jag skall ändå tillåta mig att komma med några stillsamma erinringar och reflexioner beträffande detta resonemang.

Jag har inte kunnat finna, att det är alldeles klart, att det skulle ligga något i och för sig orimligt i att kanslersämbetet trots den ökade arbetsbördan alltså handhaves av en universitetens förtroendeman, utan ersättning. Det är visserligen sant, att kanslern i detta avseende intager en nära nog unik position. Men det synes åtminstone mig rätt svårt att inse, att det skulle strida mot moderna principer att bibehålla universitetskanslern såsom en universitetens förtroendeman i sin i detta avseende traditionella ställning. Det skulle i så fall gälla den betydelse, man anser sig böra tillmäta kanslerns förmögenhetsställning. Men — och det är här jag skall tillåta mig en reflexion — behöver man verkligen tillmäta ett dylikt behörighetsvillkor samma betydelse som tidigare? Är det inte en smula omodernt att anse, att fullgörandet av vissa representativa förpliktelser utgör någon mer väsentlig sida av en universitetskanslers åligganden? En oavlönad kansler måste säkerligen väljas bland de ekonomiskt oberoendes krets. Äger han inte detta ekonomiska oberoende, kan han antagligen inte åtaga sig en så krävande uppgift. Men även en mera blygsam förmögenhetsställning kan giva det ekonomiska oberoende, som är nödvändigt för en oavlönad kansler. Kretsen av lämpliga kanslers-

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

kandidater blir kanske i själva verket inte så begränsad, som man vant sig vid att betrakta den, med de måttligare krav på förmögenhetskvalifikationerna, som i vår tid kunna ställas.

Den avgörande synpunkten på den föreslagna ändringen synes mig emellertid vara den: Ha universiteten samma möjligheter, som de hittills haft, att få lämpliga kanslerer, om kanslersämbetet alltjämt bibehålles som oavlönad förtroendepost? Naturligtvis beror svaret på den frågan på en mycket subjektiv bedömning. Men är man böjd för att bejaka frågan och antaga, att några väsentliga förändringar i samhällsutvecklingen inte inträtt, som påverkat universitetens möjligheter i detta avseende, bortfaller otvivelaktigt själva huvudskälet för den föreslagna förändringens genomförande. Det har naturligtvis ofta varit svårt att uppbringa lämpliga kandidater till kanslersposten. Det beror på de höga kvalifikationer, som man måste kräva av innehavaren av denna post. Den ena gången har man måhända en kandidat, som förefaller framför andra lämpad för posten. Universiteten ha ingen svårighet att ena sig om denne. Den andra gången får man kanske med ljus och lykta leta efter rätt person. Jag undrar för min del, om det kommer att bli så mycket annorlunda i detta avseende, sedan kanslern får ersättning för sitt arbete. Synpunkter av nyss berörda ekonomiska art tror jag komma i varje fall att spela en mycket underordnad roll även i fortsättningen tack vare de övriga betydelsefulla och speciella kvalifikationer, som man måste kräva av detta ämbetes innehavare.

Jag har, herr talman, naturligtvis härmed inte velat bestrida, att de skäl, som anförts för det föreliggande förslaget, ha visst fog för sig. Särskilt avseende måste naturligtvis fästas vid — däri ger jag, trots mina nyss anförda kritiska reflexioner på denna punkt, departementschefen fullkomligt rätt; han har nyss understrukt den synpunkten i första kammaren — att urvalsmöjligheten i vissa fall kan tänkas bli större vid val av kansler. Men när jag det oaktat ställer mig tveksam inför Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag i denna del, beror detta främst på att det synes mig svårt att bestrida det berättigade i de farhågor, som uttalats från auktoritativt och sakkunnigt håll och som gå ut därpå, att förändringen skulle inleda en inte avsedd och direkt såsom inte önskvärd betecknad utveckling av universitetskanslerns ställning och att ett bifall till förslaget skulle medföra en så småningom skeende förvandling av detta ämbetes karaktär.

Såsom det framhålles i den av mig jämte fem andra av statsutskottets medlemmar avgivna reservationen till föreliggande betänkande, har universitetskanslern på denna grund bestämt avstyrkt förslaget, och även i ett par av de inkomna remissutlåtandena från ett par högskolor ha dylika farhågor starkt understrukt. Kanslern framhåller, bl. a., att universitetens gamla rätt att välja kansler oförtydligt visade, att kanslern i första rummet vore en universitetens förtroendemän. Han vore det centrala och högsta organet för den akademiska självstyrelsen och inte någon beslutande och kontrollerande statsmyndighet i egentlig mening. Det vore därför egentligen rätt naturligt, att staten ej tillhandahållit kanslern någon avlöning utan inskränkt sig till att bestrida kostnaderna för dennes expedition. En av staten avlönad kansler däremot skulle säkerligen så småningom övergå att övervägande bli en statens representant, ställd i spetsen för universitetsförvaltningen. — En av högskolorna skriver, att det vore starkt att befara, att den föreslagna omläggningen skulle bidra till att byråkratisera den akademiska förvaltningen och väsentligen rubba grunderna för den de akademiska myndigheterna av ålder tillkommande självstyrelsen.

Jag kan inte finna, att de sålunda uttalade farhågorna sakna grund. Tvärt-

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

om synes det mig mycket sannolikt, ja naturligt, att detta gamla ämbetes karaktär så småningom kommer att förändras, sedan det blivit ett statsavlönat uppdrag. Från att ha varit det högsta organet för den universiteten av staten tillerkända självstyrelsen kommer det med all sannolikhet att utvecklas till ett statligt centralt organ för universitetsförvaltningen. Att det som sådant kan göra betydande gagn vill väl ingen bestrida, men det torde inte heller kunna förnekas, att detta gamla traditionsrika ämbetes karaktär då blivit en annan än hittills och att vissa värden därmed kunna gå till spillo, vilka sammanhånga med det mått av självstyrelse, som hittills ansetts omistligt för våra universitet och högskolor. Dylika farhågor kunna ju inte hävas blott genom den i och för sig mycket välkomna förklaringen av den nuvarande departementschefen, att han för sin del inte i minsta mån avser att rubba ämbetets ställning och verksamhet eller sättet för dess tillsättning, en förklaring som jag med stor tillfredsställelse hörde departementschefen ytterligare understryka i den nyss i den första kammaren förda debatten. Jag är övertygad om att under den nuvarande ecklesiastikministerns tid den föreslagna förändringen inte medför någon fara i den antydda riktningen. Jag vet ju, att han så bestämt ansluter sig till tanken på att universitetens självstyrelse i hävdvunnen omfattning bör bibehållas. Men man måste se utvecklingen på längre sikt. Det gäller här en förändring i ett mycket traditionsrikt ämbete, som kan leda tillbaka flera sekler, och den förändring man nu vidtager, är någonting, som kan visa sig medföra en utveckling just i den riktning, som här uttalats farhågor för. Delar man dessa farhågor och inte heller är övertygad om den omedelbara nödvändigheten av förändringen, är det naturligt, herr talman, att man ställer sig tveksam och avvaktande. Under alla förhållanden synes det från dessa utgångspunkter önskvärt, att frågan blir föremål för förnyat övervägande, ett önskemål, som också framskymtar på sina håll i remissyttrandena.

På grund av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid detta betänkande fogade reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Den tankegång, som den föregående ärade talaren utvecklade och som förts fram i den reservation, vilken finnes fogad vid statsutskottets betänkande, kan jag i och för sig förstå. Jag kan förstå den så mycket bättre, som i första kammaren den nuvarande universitetskanslern har med mycken utförlighet utvecklat de motiv, som förelegat för honom, när han för sin del avstyrkt beträdande av den väg, som i denna proposition anvisats.

Emellertid får man inte i likhet med den senaste ärade talaren stirra sig blind på detta ämbetes höga ålder. Man får inte glömma, att tillkomsten av universitetskanslersämbetet och dess utveckling genom tiderna varit, om man så vill, en funktion av samhällsförhållandena själva. När Johan Skytte på sin tid blev den förste kanslern, var motivet från konungens sida detta, att han ville bland rikets feodalherrar ha en mellanhand mellan sig och universitetet i Uppsala, vilket då rycktes upp ur sitt gamla förfall. Om man emellertid på den tiden liksom också under följande tider ansåg det naturligt, att till innehavare av universitetskanslerns post korades från universitetens sida någon grandseigneur, som tillhörde den svenska aristokratien, så har den senare utvecklingen lett oss in på helt andra banor. Vi ha här i landet för länge sedan övervunnit den trånga synpunkt, som innebär, att börd och förmögenhet skola vara förutsättningar för åtkomst av några ämbeten. Vi hävda i stället, att börd och förmögenheten inte få spela in, när det gäller dylikt.

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

Vad nu universitetskanslersämbetet beträffar, så är ju läget detta — vilket också den föregående ärade talaren öppet medgav — att endast den som är ekonomiskt oberoende kan åtaga sig att bli universitetens förtroendeman. Nåväl, vad betyder det? Jo, det betyder, att kretsen av de personer, bland vilka universiteten skola kunna träffa sitt val, blir ofantligt begränsad. Det beror på en sinkadus, huruvida lämpligheten och skickligheten för ämbetet sammanfalla med förmögenhetsinnehavet. Man kan vara en förmögen man men i högsta grad olämplig såsom universitetskansler, och man kan vara i högsta grad lämplig för universitetskanslersämbetet men sakna ekonomiskt oberoende.

Nu är att märka, att detta ämbete har under årens lopp fått en allt större arbetsbörda. Det är inte så, som herr Lindhagen och herr Branting i sin motion i första kammaren söka göra troligt, att man utan vidare kan avskaffa universitetskanslersämbetet. Enligt min bestämda uppfattning spelar ämbetet en allt större roll, och det ligger vikt uppå att rekryteringen kan ske inom en så vidgad och stor krets, att bästa tänkbara garantier för att den lämpligaste väljes äro för handen. Om man skall fortsätta med den nu gällande ordningen och gör det tankeexperimentet, att den nuvarande kanslern drager sig tillbaka, så äro universiteten hänvisade till att träffa sitt val som vanligt inom en liten krets av ett par personer, vilka kunna förena personlig förmögenhet med något så när passabel duglighet och lämplighet för uppgiften. Det säger sig självt, att man på universitetshåll med bekymmer motser en dylik situation, och att man önskar och underhand många gånger har gett uttryck åt den önskan, att universiteten måtte ställas i det läget, att när kanslern nästa gång skall utses, man får möjlighet att utan tanke på vederbörandes förmögenhetsförhållanden välja den som är för uppgiften den skickligaste och den lämpligaste, en uppfattning, som enligt min tanke är sund och riktig och som det är svårt att förstå att någon kan vilja jäva.

Emellertid satte den siste ärade talaren liksom också reservanterna in på en annan punkt. Herr Holmdahl menade, att detta är inkörsporten till en väsensförvandling av kanslersämbetet, därvid det, om jag tolkade honom rätt, i och med arvodet skulle ske en förskjutning på det sättet, att ämbetet bleve mindre ett universitetens förtroendeämbete än ett statsämbete av det vanliga slaget. Jag vill försäkra herr Holmdahl, att därest jag hade den allra minsta farhåga, den allra minsta misstanke, att detta skulle bli resultatet av ett arvode till universitetskanslern, jag aldrig skulle ha förelagt riksdagen denna proposition. Vad jag ser som en fördel med kanslersämbetet i stället för en universitetens överstyrelse är det personliga momentet, detta att man har en man, som efter sitt huvud, efter sitt samvete kan handlägga ärendena, gripa in och styra och ställa. Det är mycket bättre än om man skulle ha en universitetens överstyrelse med byråkratismen och stelheten av det visserligen kända men inte välkända slaget i detta land. Jag har därför den tron, att så länge universitetskanslersämbetet kan vara en enda mans ämbete, så länge kanslern får ersätta en vanlig styrelse, äro de svenska universiteten och högskolorna att därtill lyckönska.

Det som nu skulle motivera enligt den föregående ärade talarens uppfattning hans tes om att en väsensförvandling skulle äga rum, vore själva arvodet. Jag frågar verkligen den ärade talaren, med vilka mystiska förlopp han räknar, då han tror, att i samma ögonblick en man uppbar ett arvode — observera inte en lön, inte en lön med pension och dylikt, utan rätt och slätt ett anslag under huvudtiteln för det arbete han utför — i samma ögonblick sker en väsensförvandling i hans innehavda ämbete. Denna splitter nya transubstantiationslära — för att taga en term, som är den ärade talaren välbekant — synes mig något för äventyrlig. Vad som är konstitutivt och väsentligt för uni-

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

versitetskanslersämbetet är inte, huruvida kanslern uppbar arvode eller inte arvode, utan på vilka grunder han tillsättes, vad hans uppgift är o. s. v., och på den punkten är det propositionens bestämda utgångspunkt, att ingen ändring skall ske. Kanslern skall tillsättas såsom hittills av universiteten och karolinska institutet. Det skall inte ske någon ändring i statuterna härvidlag, och detta tror jag är fullkomligt riktigt. Men vad man vinner genom den ordning Kungl. Maj:t föreslår är, att detta viktiga ämbete kan rekryteras hädanefter av universiteten utan att dessa äro bundna att välja mellan kanske ett par rika personer. Det är inte så trevligt, om universiteten skola behöva gå till bankirer, bankdirektörer eller storindustriens män för att få sin styresman eller till rika godsägare, som inte behöva sköta sina gårdar själva utan kunna ligga såsom ämbetsmän i Stockholm. Det riktiga är naturligtvis här som på andra områden, att man har möjlighet att kora den som är uppgiften bäst vuxen. Detta kan endast ske, om ersättning ges för det arbete, som utföres. Och det är, herr talman, ett större arbete än många föreställa sig. Utnämningarnas antal växer och växer, och i dessa utnämningsfrågor behövs det verkligen en instans mellan Kungl. Maj:t och universiteten. Dylika frågor komma ofta till universitetskanslern med utseendet av en trasmatta, där det är svårt att få tag på den riktiga uppslagsändan. Det är då av vikt, att det sitter en man, som ägnar sig åt att få reda i den trassliga härvan, innan saken lägges upp för departementschefen.

Jag tror, att man med skäl kan säga, att genom den anordning, som föreslås i propositionen, man vinner, att universiteten kunna välja kanslerer efter sina egna fordringar och inte med hänsyn till ovidkommande omständigheter. När nu första kammaren med mycket stor majoritet bifallit statsutskottets hemställan, föreställer jag mig, att också andra kammaren kan göra detsamma.

Jag vill tillägga, att första kammaren inte tagit det av Kungl. Maj:t föreslagna arvodesbeloppet av 19,000 kronor utan det av statsutskottet förordade beloppet, 17,000 kronor, och jag vill uttryckligen deklarerera, att jag finner denna differens på det sättet avgörande, att jag har lust att taga upp någon strid om densamma, lika litet här som i första kammaren, utan jag vädjar till andra kammaren att bifalla statsutskottets förslag.

Herr Svensson: Herr talman! Jag finner ingen anledning att mera utförligt ingå på detta ärende. Det gäller ju en fråga, som utretts av den närmast föregående talaren.

Reservanterna se med tveksamhet den utveckling, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition. Denna tveksamhet motiveras med, att om vederbörande kansler får ersättning för sitt arbete, kommer arbetets art i någon mån att bli divergerande. Det skulle alltså betyda, att han då inte blir så självständig som hittills. Han känner sig på grund av ersättningen beroende, så att han anser sig ha skyldighet att mera bevaka statens intresse än undervisningsväsendets såsom sådant.

För min enkla del skulle jag ifrån deras synpunkt, som ha att bevaka undervisningen, helst se den bäst kvalificerade mannen på denna post. Det är nämligen en mycket viktig plats. När man ser framställningar från universitet och högskolor, finner man alltid, att det även bifogats yttrande från universitetskanslern. Det är av utomordentlig vikt, att vi på denna post ha en person, som väl fyller sin uppgift. Jag skulle för min del vilja säga, att genom arvode åt universitetskanslern, på sätt som föreslagits, ökas den krets av personer, inom vilken han kan väljas, och därigenom ökas också möjligheten att få den bäst kvalificerade mannen på denna post. Därför kan jag inte förstå tveksamheten från herr Holmdahls sida på denna punkt. Jag tror den är obefo-

'Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

gad, allra helst som statsrådet både i propositionen och i sitt anförande här i kammaren bestämt förklarat, att det icke är fråga om någon förändring med avseende å tillsättningen eller de arbetsuppgifter, som åligga kanslern. Alltså, hans ställning såsom universitetskansler är det icke ifrågasatt att på något sätt förändra. Då står kvar endast den omständigheten, att man har möjlighet att välja den mest lämpliga för platsen, oberoende av förmögenhetsställning. Jag tycker det är rätt märkligt, att man i nuvarande tid ifrågasätter, att en person av sådan betydelse både för undervisningen såsom sådan och för landet i övrigt skall vara oavlönad. Det är uppseendeväckande, att man ifrågasätter något dylikt.

Statsutskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition med den ändringen, att arvudet i enlighet med statskontorets förslag begränsats till 17,000 kronor. Jag tror inte det är behov av någon längre motivering för detta förslag, eftersom, såsom statsrådet nyss påpekade, första kammaren fattat sitt beslut att bifalla statsutskottets förslag med stor majoritet.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Andersson* i Södergård.

Herr **Bagge**: Herr talman! Denna fråga hör ju dess bättre till dem, som vi ibland få syssla med här i riksdagen, nämligen sådana, som inte ha någon som helst politisk karaktär, utan där man således kan få konstatera, att man ifrån olika partier kan ha olika meningar i en sakfråga. Det har också visat sig i debatten i första kammaren, att det var personer ur olika partier, som ställt sig tveksamma till det förslag, som här framställt.

Jag vill också säga, att frågan är även på det sättet angenäm att behandla, som den uppenbarligen är en ren omdömesfråga. Det är således icke någon, som på något sätt misstänker herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att här ha några dolska planer. Vi äro alldeles övertygade om att det är hans ärliga mening, att detta förslag inte på något sätt skall kunna inverka på eller vara bekymmersamt för den akademiska friheten.

Å andra sidan måste jag framhålla, att det särskilt inom akademiska kretsar finns mycket starka tvivel på denna punkt. Det är så här i världen, att de allra bästa avsikter kanske inte alltid förverkligas. Verkligheten kan bli sådan, att ett initiativ, som man tar ur en synpunkt, kommer att leda till något helt annat, och det är detta, som vi på många håll äro rädda för kommer att ske, om riksdagen nu beslutar i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition.

Herr statsrådet sade, att den enda skillnaden gentemot nu är, att vederbörande skulle få arvode. Vad skulle det vara för mystiska förlopp, för transubstantiation, som skulle kunna åstadkommas genom detta? Det är inte alls fråga om några mystiska förlopp på något sätt. Jag skall be att få citera en myndighet, som jag inte tror i allmänhet brukar misstänkas för mysticism eller romanticism eller något dylikt, nämligen statskontoret. Statskontoret, som vi äro vana att betrakta som en synnerligen realistisk myndighet, säger: »Statskontoret har i det föregående anslutit sig till uppfattningen, att det vore önskvärt att bibehålla universitetskanslersämbetet vid dess hittillsvarande karaktär och inriktning, men har samtidigt icke kunnat underlåta att antyda vissa tvivelsmål, huruvida detta med den ifrågasatta nyordningen komme att bli faller. Det synes ämbetsverket icke uteslutet, att det skulle bättre svara mot kanslersämbetets hävdvunna traditioner, om den föreslagna avlöningen minskades och i samband därmed kravet på full sysselsättning i ämbetets angelägenheter eftergäves.»

På ett annat ställe i sitt utlåtande framhåller statskontoret, att ämbetsverket

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

är övertygat om att arvodet kan medföra en principiell förändring i kanslersämbetets ställning.

Jag skall be att också få citera, vad Stockholms högskolas lärarråd säger: »Då det här gäller att göra en rubbning i de månghundraåriga traditioner, enligt vilka kanslersämbetet hos oss liksom i flera främmande länder varit en universitetens egen oavlönade högste förtroendemän, som väsentligen haft att övervaka att de akademiska lärosätenas hävdvunna självstyrelse icke varder missbrukad, medan denna i övrigt lämnas oförkränkt, kan lärarrådet icke undgå att taga starkt intryck av statskontorets i dess utlåtande över förevarande promemoria framhållna synpunkt, att om kanslersbefattningen, på sätt i nämnda promemoria föreslås, förvandlas från att vara ett oavlönat förtroendeuppdrag till att bli ett högt avlönat statsämbete, detta torde medföra vissa ofrånkomliga konsekvenser för kanslersämbetets ställning och verksamhet inom den akademiska förvaltningen. Det är enligt lärarrådets mening starkt att befara, att en dylik omläggning skulle bidra till att byråkratisera den akademiska förvaltningen och väsentligen rubba grunderna för den de akademiska lärosätena av ålder tillkommande självstyrelsen. Att den nuvarande ordningen, såsom i förevarande promemoria framhålles, 'kan för framtiden vålla nackdelar av uppenbar art', synes lärarrådet icke utgöra tillräckliga skäl för att, innan dylika nackdelar verkligen yppats, vidtaga en så djupgående förändring i fråga om kanslersämbetets ställning.»

När nu de akademiska myndigheterna trots dessa bekymmer inte ha velat gå emot det föreliggande förslaget, så beror det väl i stor utsträckning därpå, att den promemoria, som överlämnats till dem, inte gav dem tillfälle att överväga några andra lösningar av detta ganska besvärliga problem. Vad man hade att yttra sig över var, huruvida man ansåg, att kanslern borde få ett arvode eller inte, men icke om det fanns några andra möjligheter.

Slutligen var remisstiden — jag höll på att säga som vanligt — så kort, att statskontoret anmärker på saken, och det fanns ingen möjlighet att göra någon närmare utredning i denna fråga. Det är naturligtvis i stor utsträckning därför, som man gått på den linje som man här gjort.

Mig förefaller det, som om detta vore en mycket viktig sak. Är det så, att de uttalade farhågorna äro på något sätt berättigade, gäller det här frågan om den akademiska friheten i motsats mot byråkratisering av den akademiska förvaltningen. En sådan byråkratisering vore enligt min mening synnerligen betänkligen och farlig för hela vår kultur, och jag skulle vilja tillägga, vad en av mina kolleger av en annan politisk uppfattning än jag sade i första kammaren, nämligen att vi skola akta oss för att i lugna tider göra en sådan här historia, ty få vi en gång mera upprörda tider, är det farligt att på det sättet öppna portarna för möjligheter till politiskt och administrativt intrång på den akademiska friheten och självstyrelsen.

Nu har herr statsrådet sagt, att anledningen varför riksdagen borde omedelbart antaga detta förslag är, att vi ha anledning antaga, att den nuvarande universitetskanslern kommer att avgå under året och att det då gäller att välja den nye under sådana förutsättningar, att man kan få ett större urval. Om det nu är så, att man tyvärr har dröjt för länge med detta ärende och framlägger det i sista stund på sådant sätt, att varken de akademiska myndigheterna eller riksdagen skall kunna få tillfälle att överväga det ordentligt, är detta i hög grad beklagligt. Det förefaller mig emellertid ligga till på det sättet, att det är inte omöjligt med ett provisorium vid den nuvarande universitetskanslerns avgång av sådan art, att vi skulle kunna få tillfälle att åtminstone närmare överväga denna ytterligt viktiga fråga.

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. afgivna reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad den siste ärade talaren tänkte på, när han talade om möjligheten av ett provisorium. Saken är den, att så fort kanslersämbetet blir ledigt, har det alltid så förfarits och skall så förfaras, att anmälan göres hos Kungl. Maj:t, och på tidpunkt, som det heter i universitetsstatuterna, som Kungl. Maj:t bestämmer, äger det nya valet rum. Men det som står om tidpunkten innebär icke, att man kan göra ett uppskov med valet, utan det innebär, att Kungl. Maj:t fastställer dag och tid, när de akademiska församlingarna ha att träffa sitt val. Det innebär alltså icke att Kungl. Maj:t t. ex. beslutar, att här skall ske ett uppskov på ett halvt år framåt eller något dylikt. Det är en tolkning, som jag anser alldeles orimlig, och den har icke stöd i någon praxis, ty såvitt jag vet har det alltid utan undantag praktiserats så, att valet äger rum, när ledighet inträffat, och på dag, som Kungl. Maj:t bestämmer.

För det andra klagade den ärade talaren över att det varit kort remisstid. Den blev kanske litet kort. Det berodde på att jag fick tre månaders semester förra året i stället för beräknade sex veckor, och det kom därför att skjutas något fram på hösten, som var icke meningen var, med utformandet inom departementet av denna promemoria, om vilken den ärade talaren har ordat. Jag vill emellertid säga, att någon längre remisstid var väl knappast behöfvlig, när det gällde att endast inhämta ett omdöme, huruvida vederbörande högskolor och universitet ansågo det lämpligt med ett arvode eller inte.

Nu har emellertid uttrycken arvode och avlöning kommit att spela en viss roll. Det står nämligen i departementets promemoria »avlöning». Detta tolkade just det från all romantik fria statskontoret på det sättet, att det vore fråga om lön i vedertagen mening, alltså som en vanlig ämbetsmannalön, och det var därav, som statskontoret drog vissa slutsatser, som ingivit betänkligheter. Meningen var ju inte att det skulle vara lön i vedertagen bemärkelse. Avlöning skulle där tolkas såsom arvode. Men genom att uttrycket avlöning använts har inte bara statskontoret utan även de akademiska församlingar, som yttrat sig, kommit att i viss mån misstänka, att det var fråga om inrättandet av ett i vanlig mening avlönat statsämbete. Den ärade talaren vet mycket väl, att detta inte är fallet, utan att här skall tagas upp på budgeten ett anslag varje år, som motsvarar arvode åt universitetskanslern. Det innebär ingen rätt till pension, det innebär inte någon rätt att räkna dyrtidstillägg o. s. v. Det är rätt och slätt ett arvode för fullgörande av universitetskanslerns åligganden. Det synes mig oriktigt att utav ett dylikt arvode draga slutsatser i den riktningen, att här skulle det vara fråga om inrättande av någon byråkratisk ordning, som skulle ändra ämbetets karaktär.

Herr **Bagge**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Jag undrar ändå, om inte herr statsrådet har misstagit sig i fråga om provisoriemöjligheterna.

Kungl. Maj:t har rätt att förordna vice kansler under den tid, som platsen står ledig, d. v. s. under den tid, som krävs för att närmare i lugn och ro behandla denna sak.

Skillnaden mellan avlöning och arvode förefaller mig vara att hänga upp sig på en formalistisk subtilitet. Det är uppenbart, att det spelar mycket liten roll, vilken form man ger betalningen.

Slutligen vill jag gentemot statsrådet säga, att det inte har varit bara en

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

fråga om att inhämta ett omdöme i en omdömesfråga, utan det hade verkligen varit angeläget att se, om man inte kunde komma fram på andra vägar. Det är f. ö. också andra problem, som hänga ihop med detta spörsmål, nämligen fackhögskolornas ställning och en del annat, som mycket väl tålt vid att begrundas i detta sammanhang.

Vidare anförde:

Herr **Holmbäck**: Herr talman! I debatten både i första kammaren och här har framhållits de farhågor, som uttalas i högerreservationen, att kanslersämbetet skulle förlora sin nuvarande karaktär med kanslern såsom universitetens främste förtroendeman genom att arvode införes och att därigenom den akademiska självstyrelsen skulle lida intrång. »Indirekt» — säges det i högerreservationen — »framträda dessa farhågor i universitetens och karolinska institutets yttranden genom det starka understrykandet av vikten av att kanslersämbetets ställning och karaktär icke förändrades. Större akademiska konsistoriet i Uppsala är särskilt utförligt på denna punkt och säger sig slå vakt kring universitetskanslersämbetet i dess nuvarande form.»

Jag har, herr talman, begärt ordet på den grund, att jag är en av de få universitetsprofessorerna här i kammaren, och jämte herr Lundstedt den ende professorn från ett statsuniversitet, som är i tjänst. Jag tror, att jag utan vidare vågar säga, att universiteten icke ha sett saken på det sätt, som göres gällande i högerreservationen, i varje fall har inte detta varit fallet med universitetet i Uppsala. Det har ansetts lämpligt att i dess yttrande betona universitetskanslerns ställning och befogenheter, den allmänna karaktären av ämbetet, men märk väl, mina damer och herrar, både universiteten och karolinska institutet ha biträtt tanken på att kanslern skall ha ett arvode.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade, att om han hade haft farhåga för att genom denna proposition universitetens självstyrelse på något vis skulle minskas, skulle han aldrig framlagt den. Jag vågar uttala, att om universiteten — i varje fall universitetet i Uppsala — skulle haft den minsta farhåga för att universitetens självstyrelse skulle lida intrång genom det förslag, som här är å bane, att bereda kanslern arvode, hade inte en röst kunnat uppbringas för denna tanke. Det står inte i propositionen, huruvida det fanns några reserveringar vid universiteten. Jag törs inte säga det, men jag kan inte erinra mig, att det i Uppsala var någon.

I Uppsala hålla vi mycket på vår självstyrelse, och vi anse att den är en kärnpunkt i det svenska universitetslivet. Men vi tro inte, att den omständigheten, att kanslern tillerkännes ett arvode, på något sätt skall kunna innebära ett intrång på denna vår självstyrelse. Den verkliga bakgrunden till det ställningstagande, som vi gjort och som naturligtvis också statsrådet har tagit, är, att vi vid det kanslersval, som snart kommer, vilja vara fullständigt obundna beträffande valet av person. Vi vilja kunna taga en rik man eller en person utan ekonomiskt oberoende, allt eftersom denna person, som vi vilja ha, anses lämplig att företräda universitetens intressen eller inte.

Som jag ser saken — och det tror jag vara den riktiga synpunkten — skulle genom ett bifall till förslaget universitetens självstyrelse ökas i stället för att minskas, därför att det sätter universiteten i tillfälle att välja bland ett större, kanske vida större, antal personer, än som med nuvarande ordning är fallet.

Jag hemställer, herr talman, att kammaren måtte bifalla det framlagda förslaget. Jag tror inte, att genom någon vidare utredning någonting skulle kunna vinnas. I stort sett är i varje fall allting redan utrett. Och jag tror, att kammaren inte behöver slå vakt omkring den tanken, att universitetens själv-

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.) styrelse skulle kunna inskränkas härvidlag, då universiteten själva inte anse det. I valet mellan utskottets och de tre reservanternas förslag angående arvodesbeloppet skulle jag vilja yrka på, att reservationen godtages. Den sammanfaller med Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag. Och jag vill framhålla, att den gamle universitetskanslern i första kammaren, som ju är emot tanken på att universitetskanslern skall ha arvode, starkt har framhållit, att i valet mellan de två arvodesbeloppen skulle han gå in för det högre beloppet.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag begärde ordet bara för några korta repliker.

Jag vill då först vända mig till herr Svensson i Grönvik, som gjorde det uttalandet, att det vore uppseendeväckande, att man kunde gå emot ett sådant förslag som detta. Jag vill då bara fråga herr Svensson i Grönvik: Vad är det som gör, att den omständigheten, att universitetskanslern är oavlönad, plötsligen blivit så uppseendeväckande? Föreligger det verkligen allvarliga betänkligheter mot att en man med dessa arbetsuppgifter skall vara oavlönad, då borde de, som ha den uppfattningen, långt tidigare ha föreslagit en förändring i detta avseende, om det verkligen enligt deras mening föreligger några principiella betänkligheter mot nu rådande förhållanden.

Sedan skall jag be att i största korthet få vända mig med några ord till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Professor Bagge har redan föregripit — höll jag på att säga — min replik. På en punkt vill jag emellertid fullständiga hans yttrande. När statsrådet säger, att jag skulle ha stirrat mig blind på detta ämbetes höga ålder, måste jag säga, att jag inte kan finna, att jag i mitt förra anförande lämnat något som helst stöd för ett sådant påstående. Jag har inte menat, att kanslersämbetet inte skall göras så effektivt som möjligt och att man inte även därvidlag skall följa med utvecklingen. När jag omnämnde kanslersämbetets höga ålder, var det bara för att säga, att när det gäller en förändring av ifrågavarande art böra vi komma ihåg, att det här gäller ett gammalt ämbete och att vi måste se det på lång sikt, när vi se på förändringens inverkan på ämbetet. Det var i det avseendet jag talade om ämbetets höga ålder, och det var inte i någon meningslös traditionalisms namn, som jag sade det.

Vad jag emellertid framför allt ville säga några ord om var statsrådets yttrande, då han sade, att han undrade — och det gällde huvudpoängen i mitt resonemang — vad det var för mystisk förvandling, som jag tänkte på, när jag sade, att ämbetet skulle komma att ändra karaktär. Han tycktes förmena, att jag var inne på, att det skulle vara fråga om någon transubstantiation. Ja, jag väntade bara på, att statsrådet skulle fråga, om jag trodde, att bristen på avlöning för universitetskanslern skulle hos honom åstadkomma en *character indelebilis*. Min uppfattning på denna punkt är liksom herr Bagges inte förbunden med någon mystik utan den bygger verkligen på det enkla förhållandet, att om en person får en väl tilltagen statsavlöning, kommer han att känna sig på ett helt annat sätt skyldig att ägna den väsentliga delen av sin tid för ämbetets skötsel. Jag kan inte heller underlåta att citera statskontoret, därför att i det fallet förekom mig inte herr Bagge. Jag tänkte nämligen citera en annan del av statskontorets utlåtande. Den återges i propositionen på följande sätt: Ämbetsverket ville emellertid framhålla, att, om kanslersbefattningen förvandlades från att vara ett oavlönat förtroendeuppdrag till att bli en högt avlönad statstjänst, detta icke torde kunna undgå att medföra vissa ofrånkomliga konsekvenser för kanslerns ställning och verksamhet. I sådant

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

avseende finge det vara nog att erinra om att det med nuvarande ordning varit naturligt, att omfattningen av det arbete, som av kanslersämbetets innehavare nedlagts på uppgiften handhavande, varit i första rummet beroende på vederbörandes innehavares personliga läggning och vilja att däråt ägna tid och möda, medan — därest den ifrågasatta ändringen komme till stånd — det måste förutsättas att kanslern för framtiden ägnade huvudparten av sina arbetskrafter och sitt intresse åt ämbetets skötsel. Jag måste säga, att så vitt jag har mig bekant, innebär detta verkligen en saklig ändring av ämbetets hittillsvarande ställning. Jag kan nöja mig med att hänvisa till detta. Jag finner det psykologiskt naturligt, att utvecklingen går i den riktningen, men jag finner ett direkt stöd för min uppfattning i statskontorets påpekande. Det är alltså en enkel och nykter verklighet, som jag påpekat, när jag talat om mina farhågor för att ämbetets karaktär kan komma att i viss mån ändras.

Slutligen vill jag, herr talman, tillåta mig att säga några ord i anledning av herr Holmbäcks anförande. Han försökte antyda, att den reservation jag underskrivit vore en politiskt betonad reservation. Det kan inte vara någon mening i ett sådant påstående, ty denna fråga är icke på något sätt en politisk fråga. Den är så litet politisk, herr Holmbäck, att jag inte med ett ord berört denna fråga vid något partisammanträde med min partigrupp. Och det är ju så, att vi liksom andra partier behandla alla viktiga politiska frågor på partisammanträden. Men detta om detta.

Herr Holmbäck tar avstånd från reservanternas ståndpunkt och säger, att denna sammanfaller inte med Uppsala universitets mening. Nu säger reservanterna inte alls detta, utan i reservationen påpekas endast, att Uppsala universitet fäster en viss betydelse vid det förhållandet, att kretsen vidgas, då det gäller val av kansler. Men Uppsala universitet tillägger — och det är detta, som reservanterna pekat på — att förslaget genomförande blott i ganska oväsentlig grad kommer att vidga kretsen av de kandidater, bland vilka universiteten ha att välja. Större akademiska konsistoriet säger, att ersättning till kanslern skulle, om ock endast i någon mån, vidga kretsen av de personer, vilka kunde komma i fråga vid val till kansler. Det är i detta sammanhang, som detta yttrande finnes. Nu har herr Holmbäck velat göra gällande, att Uppsala universitet har en helt annan syn på saken. Men så fortsätter han med att säga, att man ansett lämpligt att betona ämbetets nuvarande karaktär. Jag tillåter mig göra den frågan till herr Holmbäck: Varför har man ansett detta lämpligt, varför förekommer det i dessa remissyttranden och i propositionen så mycket tal om vikten av att bevara universitetskanslerns nuvarande ställning och ämbetets nuvarande karaktär? Varför förekomma alla dessa uttalanden? Brukar man i allmänhet göra dylika uttalanden, om man inte befarar, att den sak man uttalar sig till förmån för eller vill skydda är på något sätt hotad? I själva verket har det, herr talman, inte minst i det starka framhävandet vid detta förslags behandling av nödvändigheten av att bevara kanslersämbetets nuvarande ställning framkommit en uppfattning, som tyder på, att det kanske ligger något mera i dessa farhågor än den siste ärade talaren ville erkänna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Herr Holmdahl hävdade, att den förändring, som detta ämbete nu kommer att undergå, därest beslut om arvode fattas, skulle ligga däri, att innehavaren skulle komma att ägna sig helt åt ämbetet. Jag måste, herr talman, säga, att det är i mina ögon en mycket stor förtjänst, att vederbörande ägnar sig helt åt sitt ämbete. Därav kan ingen taga skada. Alldeles tvärtom. Det är således en extra rekommendation.

Anslag till universitetskanslersämbetet. (Forts.)

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Herr Holmdahl yttrade, att jag ville ge den reservation, vilken han varit med om att underteckna, en politisk karaktär. Det har endast skett så tillvida, att jag talade om den såsom »högerreservationen», och det har endast skett därför, att det är högermän, som stå bakom den. I övrigt har jag inte velat inlägga någon politisk betydelse i denna sak.

Att universitetet talat om kanslersämbetets karaktär och angelägenheten av att bevara ämbetet vid dess nuvarande karaktär, har berott på, att vederbörande ansett, att införandet av arvode är en mycket viktig sak i kanslersämbetets historia. Skulle däremot universitetet haft någon farhåga för att universitetskanslersämbetet skulle erhålla annan karaktär, är det ingen tvekan om — när man känner till, hurudan stämningen är i Uppsala för bevarande av självstyrelse — att det i varje fall i Uppsala blivit ett klart och tydligt avstyrkande av förslaget. Jag tror för min del inte, att man kan tolka saken på annat sätt än jag nu gjort.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bagge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 94, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsägningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av vissa läroverk i Göteborg biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 14.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Ang. avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. **Punkten 1** angående rätten till arv efter förre nämndemannen Ored Ohlsson från Stoby socken.

I en den 26 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 153, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter förre nämndemannen Ored

Ang. avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
Ohlsson från Stoby socken måtte avstås 15,000 kronor till maskinarbetaren Martin Persson och hans hustru Olga Maria Paulina Persson, född Nilsson, 5,000 kronor till lantbrukseleven Olle Nilsson samt 30,000 kronor till förmån för den av Ohlsson upprättade stiftelsen »Olahus, Ola och Ored Ohlssons stiftelse».

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förenämnda förslag.

Vid denna punkt hade emellertid reservation utan angivet yrkande anmälts av herrar Jansson i Falun, Strindlund, Svensson i Grönvik och Weijne.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Strindlund: Herr talman! Jag har vid denna punkt jämte tre andra ledamöter av kammaren fogat en blank reservation och anhåller att med några ord få motivera densamma.

Den punkt i betänkandet, till vilken vi nu ha att taga ställning, gäller avstående av medel från arvsfonden med 15,000 kronor till maskinarbetaren Martin Persson och hans hustru Olga Maria Paulina Persson, född Nilsson, 5,000 kronor till lantbrukseleven Olle Nilsson samt 30,000 kronor till förmån för den av Ohlsson upprättade stiftelsen »Olahus, Ola och Ored Ohlssons stiftelse». I fråga om det sistnämnda förslaget, vilket framkommit i anledning av en framställning från styrelsen för Önnestads folkhögskolas och lantmannaskolas garantiförening, har kammaradvokatfiskalsämbetet yttrat sig och till en början framhållit, att ämbetet, som ansåge 5 kap. 3 § nya arvslagen icke medgiva ett efterskänkande av allmänna arvsfonden i arv tillfallen egendom till förmån för en juridisk person, funne sig principiellt förhindrat att förorda avstående av allmänna arvsfondens arvsrätt i förevarande fall. Ämbetet har vidare yttrat: »Bortsett från nämnda spörsmål vore ämbetet icke övertygat om att det med hänsyn till omständigheterna kunde anses billigt, att stiftelsen framför allmänna arvsfonden erhöles återstoden av Ored Ohlssons förmögenhet. Stiftelsen hade under Ored Ohlssons livstid av denne mottagit penningar och egendom till ett sammanlagt värde av omkring 300,000 kronor. Därutöver hade stiftelsen genom testamentariska förordnanden av Ored Ohlsson efter dennes död tillförts ytterligare 30,000 kronor. Stiftelsen hade sålunda blivit rikligt tillgodosedd, och ämbetet ansåge sig alltså inte heller ur billighetssynpunkt kunna förorda bifall till ifrågakvarande ansökning.» Advokatfiskalsämbetet avstyrkte därför denna framställning.

Jag skall inte taga upp någon tvist i anledning av vad advokatfiskalsämbetet anført i fråga om tolkningen av 3 § i 5 kap. arvslagen, nämligen om man kan avstå medel ur arvsfonden till juridisk person. Den saken ha vi tvistat om förut och haft olika uppfattningar därutinnan. Vi, som varit inne på den linje jag företrätt, anse fortfarande en sådan tolkning oriktig, men finansministern liksom riksdagens majoritet anser, att det är rätt. Jag vill dock påpeka, att vid de tillfällen, då vi tvistat om frågan, huruvida medel ur arvsfonden bör efterskännas till juridisk person, har det förelegat vad vi bruka kalla billighetsskäl. Sådana föreligga inte i detta fall. Här har påpekats, att denna institution redan fått mottaga över 300,000 kronor. Den skola, det gäller, är en av dem bland lantmannaskolor och folkhögskolor i landet, som ha det bäst ställt.

Det är utvidgningen av tidigare praxis i fråga om avstående av arvsfondens medel, som jag för min del inte kan vara med om. Som vi veta, är arvsfonden avsedd att användas till ungdomens fostran och vård. Utdelningen från arvsfonden sker efter prövning av ansökningar, som inlämnas till socialdepar-

Ang. avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
 tementet. En praktisk åtgärd är att 60,000, numera 70,000 kronor, överlämnas till skolöverstyrelsen att fördelas i form av stipendier till elever vid allmänna läroverk. Om skolöverstyrelsens chef nu varit närvarande här och velat lämna oss upplysningar i detta avseende, skulle vi alla ha fått veta, vilken hårdhänt granskning som förekommer vid prövningen av dessa ansökningar. Här gäller det inte bara, att de sökande måste ha synnerligen goda vitsord. De måste ha stor syskonskara och föräldrarna måste också ha gjort vad av dem rimligen kan begäras för att hjälpa sina barn. De måste dessutom vara mindre bemedlade, för att inte säga fattiga. Många få på grund av denna nödtvungna gallring avslag på sina ansökningar om stipendier från arvsfonden. Samma är förhållandet med de s. k. yrkesskolestipendier, som numera börjat utgå. Jag är alldeles säker på, att, om vi här hade haft listan från socialdepartementet på alla avslagna ansökningar från studerande med goda vitsord och lagt dem vid sidan av den ansökan, som föreligger från denna stiftelse, kammarens majoritet i likhet med advokatfiskalsämbetet skulle ha sagt, att det inte finns några billighetsskäl som tala för att man skall avstå från dessa pengar i stället för att låta dem ingå i allmänna arvsfonden. Då allmänna arvsfonden, så att säga, förvaltas av finansdepartementet, som har hand om inkomsterna, under det att utdelningen från fonden ombesörjes av socialdepartementet, finner man kanske lätt nog förklaringen till, att samma skarpa prövning inte tillämpas, då det är fråga om att avstå från medel, som skulle tillfalla allmänna arvsfonden, som då det gäller att utdela medel, som tillfallit densamma.

Det är i anledning av att jag i någon mån känner till, hur stor efterfrågan är på bidrag ur allmänna arvsfonden, och däribland många fall, som på grund av begränsad medelstillgång måste avslås ehuru de i och för sig äro mera behjärtansvärda än ifrågavarande framställning från Önnestad folkhögskola och lantmannaskola, som jag för min del yrkar avslag på utskottets hemställan i vad den avser avstående utav 30,000 kronor av allmänna arvsfondens medel till förmån för den av Ored Ohlsson upprättade stiftelsen »Olahus, Ola och Ored Ohlssons stiftelse».

Herr Andersson i Höör: Herr talman! Jag vill visst inte bestrida herr Strindlunds påstående, att det finns andra ändamål som dessa medel bättre skulle kunna behöva användas till. Här gäller det emellertid ett alldeles speciellt fall. Herr Strindlund nämnde, att denne man skänkt bortåt 300,000 kronor till denna skola. Detta är riktigt. Han skänkte emellertid också sin gård, en gammal och illa medfaren gård, till skolan. Skolan fick överta skötseln av denna gård med detsamma. Man skickade ut en inspektör, och i samråd med donator beslöts vissa förbättringar. Mannen sade, att det skulle göras, och att det skulle göras, och han lovade att betala alltsammans. Man byggde om gården, man dikade, och man planterade skog, och vidare skulle där uppföras växt-hus och annat, allt i överensstämmelse med anvisningar av förre ägaren, vilken lovade bekosta alltsammans. Innan emellertid allt var färdigt, som mannen lovat kosta på, dog han helt hastigt. Hade han inte dött så hastigt, är det mycket möjligt att han testamenterat hela sin återstående förmögenhet just till denna skola. Nu är frågan, om denne mans i livstiden avgivna löfte skall uppfyllas. Han har ju lovat att betala alla kostnaderna för egendomens förbättring. Nu har skolans styrelse begärt att få hela kvarlåtenskapen, men Kungl. Maj:t har föreslagit endast 30,000 kronor, och detta har utskottet med hänsyn till att mannen i fråga lovat att betala dessa kostnader funnit skäligt.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag vill med anledning av den siste ärade talarens påstående, att motivet till statsutskottets förslag varit, att donator i livstiden hyst ett så livligt intresse för denna skola, bara fråga, varför utskottet då bara vill ge skolan 30,000 kronor och inte hela kvarlätenskapen.

Herr **Andersson** i Höör: Herr talman! Anledningen till att statsutskottet intagit den ståndpunkt det gjort i denna fråga är förmodligen den, att Kungl. Maj:t inte ansett, att skolan skall ha mera än som täcker de kostnader, som donator själv lovat att betala.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Strindlund under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i visst fall av erlagd gåvoskatt; och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till Stockholms högskola av erlagd arvsskatt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående statsförvärv av järnvägarna Sala—Gysinge—Hagström och Uppsala—Enköping.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående statsförvärv av järnvägen Uppsala—Enköping.

I en den 26 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 146, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att den Uppsala—Enköpings järnvägsaktiebolag i likvidation tillhöriga järnvägen mellan Uppsala och Enköping finge förvärvas och införlivas med statens järnvägar i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts berörda förslag.

Vid denna punkt hade emellertid reservation avgivits av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Rahmn*, *Hörstadius*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att föranstalta därom, att med Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag

Ang. statsförvärv av järnvägen Uppsala—Enköping.

Ang. statsförvärv av järnvägen Uppsala—Enköping. (Forts.)
träffades avtal angående överlåtelse till bolaget av Uppsala—Enköpings järnväg i huvudsaklig överensstämmelse med den i detta avseende preliminärt träffade överenskommelsen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Det kan vid första påseendet förefalla, som om den punkt, som nyss klubbfastes, och den föreliggande skulle vara alldeles lika. Så är emellertid ej fallet.

Om man undersöker den nu föreliggande frågan något närmare, finner man, att här har man från riksdagens sida tvenne klara alternativ att välja på: antingen ett statligt övertagande av denna järnväg, nämligen Uppsala—Enköpings järnväg, eller också denna järnvägs överlåtande på Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag. Jag vill beträffande det sista av dessa alternativ nämna, att det redan föreligger ett preliminärt avtal om överlåtelse av denna järnväg. Jag vill också påminna om, att järnvägsstyrelsen förra året yttrade sig ganska bestämt emot ett statligt övertagande av denna järnväg. Järnvägsstyrelsen framhöll sålunda: »Slutresultatet blir alltså, att ett införlivande av U. E. J. i statens järnvägar kommer att hava till följd, att statens järnvägars utgifter stiga mer än inkomsterna eller med andra ord att en sådan åtgärd medför viss försämring av statsbanornas nuvarande ekonomiska resultat.» Vidare framhöll man: »Att inkomsterna skulle komma att någonsin helt balansera utgifterna synes dock föga sannolikt.»

Järnvägsstyrelsen tog även upp frågan om ett överlåtande av denna järnväg till Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag, och man sade i det avseendet: »Utredningen har bekräftat vad redan järnvägskartan giver vid handen, nämligen att banan såväl transportgeografiskt som drifttekniskt hör nära samman med S. V. B. J:s linjer.» Man framhöll också i en annan passus, att »på grund av förut berörda möjligheter till samdrift bör också en trafikering genom S. V. B. J. kunna ordnas mer ekonomiskt än på något annat sätt och därför vara ägnad att i sin mån bidra till en god allmän transportushållning». Alltså har man här ett ganska klart ställningstagande från järnvägsstyrelsens sida för att just denna järnväg borde överlätas till Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag.

Jag vill även påminna därom, att så sent som i år — jag tror det var den 4 januari — har man även ifrån riksgäldsfullmäktiges sida förordat ett sådant avtal.

Härtill kommer, såvitt angår den ekonomiska sidan av saken, att vid ett statligt övertagande av denna järnväg skulle man förutom ett kapitalutlägg på 100,000 kronor behöva räkna med en årlig förlust för statens järnvägar på mellan 10,000 och 20,000 kronor.

När man nu här har två vägar att välja på, av vilka den ena avser en överlåtelse av järnvägen i fråga på en enskild järnväg, och där man har en ganska betryggande säkerhet för att denna kommer att upprätthålla trafiken på ett sådant sätt, att orten i fråga och dess trafikanter bli väl betjänade, och den andra avser ett statligt övertagande, därvid man har att räkna med en årlig förlust, ha vi reservanter inte kunnat förorda detta senare alternativ.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utskottsutlåtande knutna reservation, som är framburen av herr Svensson i Kompermåla m. fl., och i vilken hemställes, »att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition må bemyndiga Kungl. Maj:t att föranstalta därom, att med Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag träffas avtal angående överlåtelse till bolaget av Uppsala—Enköpings järnväg i huvudsak-

Ang. statsförvärv av järnvägen Uppsala—Enköping. (Forts.)
lig överensstämmelse med den i detta avseende preliminärt träffade överens-
kommelsen».

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror, att man kan fatta sig kort i den här frågan efter den sista ärade talarens inlägg.

Herr Olsson i Staxäng försökte här göra gällande, att det hade varit förmånligare att träffa avtal med Stockholm—Västeråsbanan än att överlåta järnvägen till staten. Herr Olsson i Staxäng glömde emellertid bort en sak — om med avsikt eller inte, skall jag lämna därhän. Han borde, såvitt jag förstår, vid det ingående studium, som han sade sig ha ägnat de i detta utlåtande behandlade frågorna, ha funnit anledning att vid behandlingen av det föregående ärendet göra samma anmärkning, som han kommer med här. På sid. 8 i Kungl. Maj:ts proposition nummer 135 kan nämligen herr Olsson i Staxäng mycket väl konstatera, att Gävle—Dala järnvägsaktiebolag lika gärna ville ha banan Sala—Gysinge—Hagastrom som Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag vill ha banan Uppsala—Enköping. När han framhöll, att det skulle ha träffats avtal om detta övertagande, glömde han emellertid att nämna en sak till, nämligen att detta övertagande skulle gå till på det sättet, att staten skulle skänka bort hela järnvägen, och att endast ett mindre belopp skulle kunna utkrävas, för den händelse det bleve fråga om att lägga ned denna bana. Det är en observation att göra i detta fall, nämligen att om det skulle vara någon verklig mening med att Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg skulle överta Uppsala—Enköpings järnväg, så borde samma skäl föreligga, när det gäller övertagande av järnvägen Sala—Gysinge—Hagastrom. Att märka är att förutsättningen för ett införlivande av denna trafikled med Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägar är att denna järnväg äger och trafikerar den direkta fortsättningen på densamma, nämligen Tillberga—Sala. Jag skall inte fördjupa mig i detta spörsmål, men en blick på järnvägskartan ger vid handen, att det förhåller sig på detta sätt.

Då herr Olsson i Staxäng här — visserligen försiktigt men i allt fall litet spefult, tycker jag — för fram, att riksgäldskontoret och järnvägsstyrelsen ändrat uppfattning, kanske det kan vara på sin plats, att jag säger, att vi i riksgäldsfullmäktige för vår del i de olika fall, då fråga varit uppe om statens övertagande eller inlösen av någon enskild järnväg, ständigt försökt få fram det resultat, som vore det för bygden och orten mest gagneliga. Vi ha, när vi inte kunnat nå den bästa lösningen, måst tillstyrka den näst bästa, så att säga.

När nu beträffande Uppsala—Enköpings järnväg, liksom tidigare beträffande Sala—Gysinge—Hagastroms järnväg, förslag framkommit, att staten skulle överta densamma, så är det väl ingen i denna kammare, som vill påstå, att det skulle innebära en i betydande mån större otrygghet för en tillfredsställande trafikering än om man skulle överlåta denna järnväg på ett enskilt företag. Vi ha hållit på med dessa frågor, både om Sala—Gysinge—Hagastrom, som vi nyss beslutade om, och om Uppsala—Enköping, herr Olsson i Staxäng, många år, och stora svårigheter ha yppats, då det gällt att finna någon, som överhuvud taget velat intressera sig för detta. När riksdagen i fjol gav exemplet att överlåta Ämål—Ärjängs järnväg för praktiskt taget ingenting på Bergslagsbanan, då vaknade andarna för att det gick att få sammanslagning även i Mellansverige på samma för företagarna utomordentligt fördelaktiga villkor. Så ligger saken till. Jag vill sannerligen inte komma de enskilda järnvägarna till livs, men jag tycker, att vi skola låta detta vara detta, nämligen att, så länge ett övertagande är förenat med någon uppoffring, har man

Ang. statsförvärv av järnvägen Uppsala—Enköping. (Forts.)
inte velat vara med, men då det funnits utsikt för att man skulle kunna få något för ingenting, har man strax anmält sitt intresse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Med anledning av herr Andersons i Råstock inlägg vill jag endast framhålla, att det var just vad jag antog i mitt förra anförande, nämligen att när statsutskottets ärade ordförande skulle ta till orda, skulle han säkert mycket starkt göra gällande, att det råder fullständig parallellism mellan de båda järnvägsfrågor, som här äro under behandling. Jag vill emellertid ånyo påminna om, att detta inte är förhållandet. Jag påpekar sålunda, att i statsutskottets utlåtande på sid. 6 finns angiven en ganska väsentlig skillnad. När det gäller den senare av dessa järnvägar, Uppsala—Enköpings järnväg, har man nämligen att räkna med en summa på c:a 7,000 kronor, avseende ersättning till andra järnvägar för förlorad samtrafik. Detta är en ganska viktig sak, ty låt vara att denna utgift på staten försvinner efter 10 år, så betyder det dock en förlust för dessa järnvägar. Klart torde därför vara, att genom ett statligt övertagande av denna järnväg pressar man ner inkomsterna för andra järnvägar. Det är i alla fall en ganska viktig sak.

Jag skulle kunna litet närmare taga upp denna fråga vid behandlingen av nästkommande utlåtande nr 100, men jag vill redan nu beröra densamma. Vad innebär då detta? Jo, det innebär, att man genom att rycka ut en enskild järnväg, som staten alltså skall övertaga, åstadkommer en trafikminskning för andra enskilda järnvägar. Härigenom pressar man ned det ekonomiska resultatet för dessa andra järnvägar. På detta sätt har man också pressat ned det belopp, som man vid ett eventuellt statligt övertagande i framtiden av sistnämnda järnvägar skulle vara skyldig att betala, vilket belopp i viss mån motsvarar de kapitaliserade trafikinkomsterna. Genom att på detta sätt på förhand rycka ut en enskild järnväg och förstatliga densamma har man från statens sida i förväg bestämt en lägre inlösningssumma för dessa andra järnvägar.

Jag anser därför, att man icke kan visa på någon fullkomlig parallell mellan dessa bägge järnvägar. I anslutning till detta vill jag säga, att det under sådana förhållanden varit klokast, att 1936 års järnvägsutredning fått taga upp även frågan om förstatligande av den järnväg, varom här är fråga.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag trodde för min del icke, att herr Olsson i Staxäng skulle taga upp frågan om anslutningsavgifterna, men när han i alla fall tagit sig friheten att göra det, kan jag kanske få erinra om en sak, som jag har reda på. Det är nämligen så, att ledningen av Uppsala—Enköpings järnväg på sin sid funnit för gott att i första rummet likvidera anslutningsavgifterna till Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg, medan man, så länge man kunde komma undan, icke betalade ett öre i anslutningsavgifter till statens järnvägar. När man sköter sina affärer på det sättet, tycker jag, att man icke handlar precis riktigt. Härtill kommer förstås, att man möjligen skulle kunna vända på saken och säga, att eftersom Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg uppburit anslutningsavgifter under flera år, men staten icke lyckats få ut några motsvarande avgifter, borde det icke gå ut några eller åtminstone mindre sådana i fortsättningen. Detta är den konklusion, som jag kan dra härav.

Vad sedan beträffar att bryta ut eller rycka ut en enskild järnväg — jag vet icke, vilketdera ordet herr Olsson i Staxäng använde — vill jag blott säga,

Ang. statsförvärv av järnvägen Uppsala—Enköping. (Forts.)
att om man skulle vänta den tid, som erfordras för att få ett program till ett förstatligande av alla enskilda järnvägar framlagt, granskat och sedan i sin tur förelagt riksdagen, då komme dessa järnvägar att ytterligare försumpas till skada för den omkringliggande bygden. Det vill jag icke vara med om.

Jag vidhåller alltså, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Till behandling företogs härpå statsutskottets utlåtande, nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av de Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägarna jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 129, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen medgiva, att de Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägarna finge av staten förvärfvas i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 221, inom första kammaren av herrar *S. Erik Anderson* och *L. Gunnar Bodin* samt den andra, nr 433, inom andra kammaren av herr *Werner* i Hultsfred *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen ville hemställa till Kungl. Maj:t att hänskjuta frågan om fastställande av ersättning åt Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar för i anledning av Östra Centralbanans förstatligande uppkommande förluster åt gode män enligt lagen om skiljemän att avdömas i enlighet med i motionerna angivna huvudgrunder, eller att, därest detta yrkande icke skulle vinna riksdagens bifall, ersättningen enligt i gällande samtrafikföreskrifter fastställda, i propositionen återgivna grunder måtte under en tid av femton år beräknas efter en väsentligt förhöjd procentsats.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte medgiva, att de Östra centralbanans aktiebolag tillhöriga järnvägarna finge av staten förvärfvas i enlighet med de av departementschefen i statsrådsprotokollet den 19 februari 1937 förordade grunderna; samt

b) att motionerna I: 221 och II: 433 finge anses besvarade med vad utskottet i sin motivering anförde.

Reservationer hade likväl avgivits:

1) av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Rahm*, *Hörstadius*, *Domö*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas; samt

2) av herr *Magnusson* i Kalmar beträffande viss del av motiveringen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Olsson* i Staxäng: Herr talman! Beträffande detta ärende kan man icke säga, att samma förhållande föreligger som i fråga om det närmast föregående ärendet, där vi hade att välja mellan två olika alternativ.

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

För min personliga del får jag framhålla, att jag icke står främmande för att genom ett förstатligande av Östra centralbanan söka få en förbättring i denna järnvägs drift och även på det sättet tillgodose de ortsintressen, som beröras av denna järnväg. Beträffande denna punkt vill jag emellertid minna något om den fråga, som vi senast behandlade, där jag gjorde det uttalandet, att om man liksom tar ut en enstaka järnväg och förstатligar densamma, medför detta oftast visserligen ett förbättrat tillstånd för de orter, som beröras av den järnvägen, men samtidigt kan man åstadkomma en försämring för en bygd, som beröres av en annan järnväg, vilken blir på ett ganska tråkigt sätt ekonomiskt berörd av detta statliga övertagande. Så är just förhållandet här. Genom statens övertagande av Östra centralbanan kommer ett flertal andra enskilda järnvägar i en betydligt sämre ekonomisk ställning, och särskilt i fråga om Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar, har detta kommit till uttryck i en motion, som väckts av en del personer från orterna i fråga. I denna motion har ganska klart visats, att genom statens övertagande av Östra centralbanan Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar komma i ett betydligt sämre läge än förut. I denna motion har man också dragit fram den särskilda överenskommelse, som förra året träffades mellan dessa järnvägar samt Kalmar läns norra landsting och staten, och vilken överenskommelse avsåg en sanering av dessa järnvägars statslån.

Det framgår ganska klart av motionen, att man vid denna överenskommelse icke räknade med att under de närmaste åren något förstатligande av Östra centralbanan skulle ske. Jag vill icke fälla något bestämt uttalande i den vägen. Möjligen hade man liksom på känn, att ett förstатligande av Östra centralbanan skulle ske, men åtminstone, enligt vad jag har mig bekant, hade man vid tiden för själva uppgörelsen icke den uppfattningen, att ett förslag om förstатligande vore att vänta under de närmaste åren. När så var förhållandet, hade man ju att räkna med ett visst rådrum från järnvägarnas sida för att sanera deras ställning. Om ett förstатligande av Östra centralbanan sedan skulle ske, skulle detta icke på samma sätt verka ekonomiskt försämrande på dessa järnvägars ekonomi. Vi ha därför på reservanternas sida kanske icke fäst oss så mycket vid de direkta utgifter, som ett statligt övertagande av centralbanan skulle medföra — det är visserligen en ganska aktningvärd summa på inemot 2 miljoner kronor, men dessa utgifter gå till en förbättring av järnvägen — utan vad vi reagerat emot är, att man även här rycker ut en enskild järnväg och förstатligar den, vilket kommer att beröra även andra järnvägars ekonomi. Under sådana förhållanden ha vi reservanter ansett, att det vore riktigast att låta 1936 års järnvägsutredning taga upp denna fråga till behandling.

I anledning av statsutskottets ärade ordförandes senaste uttalande, där han sökte påvisa, att ett sådant beslut skulle förorsaka ett längre dröjsmål med ärendets avgörande, vill jag framhålla, att jag icke fattat denna utrednings arbetssätt så, att den skulle liksom utreda frågan om förstатligande av landets samtliga enskilda järnvägar och först, sedan den utredningen är klar, framlägga ett slutgiltigt utlåtande. Jag har fattat det så, att utredningen skulle arbeta på det sättet, att när på grund av särskilda prekära förhållanden staten anser det nödvändigt att ingripa i ett särskilt fall, bör detta fall först tagas upp inom kommittén till utredning. På det sättet påskyndar man utredningen, och man påskyndar möjligheterna för vederbörande att framlägga ett förslag till Kungl. Maj:t. Reservanterna inom utskottet hava därför yrkat på att denna fråga om statens övertagande av Östra centralbanan borde av denna kommitté utredas i ett vidare och större sammanhang än som nu skett.

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som av herr Svensson i Kompersmålå m. fl. avgivits på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Anderson* i Norrköping och *Lithander*.

Herr **Werner** i Hultsfred: Herr talman! Jag kan säga, att jag är tämligen tillfredsställd med det förslag, som statsutskottet framlagt. När jag emellertid nu begärt ordet, är det icke så mycket därför att jag är motionär i frågan, utan fastmera, därför att jag önskar framlägga några synpunkter rörande det sätt, varpå detta beslut kommit till, och rörande Kalmar läns norra landstings åtagande, för vilket jag till en del bär ansvaret. I förbigående vill jag säga, att ur bygdeintressets synpunkt, med hänsyn till en rationell skötsel av järnvägs- trafikken tror jag, att en fusion är nödvändig, och den bästa form av fusion, som överhuvud taget kan komma i fråga, är övergång i statens järnvägars förvaltning och drift. De fraktlindringar genom förkortade avstånd o. dyl., som därav bli följden, kunna icke annat än komma näringslivet tillgodo i de trakter, varom det är fråga.

Jag skall emellertid på grund av vissa misstolkningar rörande den motion, som väcktes av mig jämte andra ledamöter av kammaren, be att få säga, att vi i denna motion yrka på en något högre procentsats i fråga om ersättningen för den bruttominskning i fraktintäkter, som för Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar kommer att uppstå med ungefär 40,000 kronor per år. Detta är icke något nytt för dagen. Alltsedan år 1931 har en sådan form av ersättning för minskade trafikinkomster tillämpats — och det har blivit en kutym — att dessa ersättningar skola utgå under första året med 40 procent av den förlorade fraktbruttosumman, vilken procentsats sedan årligen minskas, så att ersättningen efter tio år helt försvinner.

Efter långa och ingående förhandlingar fastställde förra årets riksdag en reglering av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägars skuldförhållanden till staten. Denna reglering gick ut på att statens samthiga fordringar på järnvägen, tillhoppa 5,700,000 kronor, som ursprungligen varit 3,600,000 kronor, men som ökats till denna större summa genom järnvägens oförmåga att helt fullgöra räntor och amorteringar, vartill kom att järnvägen hade en skuld till Kalmar läns norra landsting på 1,430,000 kronor, nedskrevos till 1,440,000 kronor mot att denna summa kontant inbetalades, varvid som ett statens villkor för saneringen ställdes, att jämväl landstinget skulle nedskryva sin fordran från 1,430,000 kronor till 750,000 kronor, varav 350,000 kronor skulle läggas som ett räntefritt lån, som ej skulle förräntas och amorteras, förrän statens och landstingets första lån klarats.

Denna uppgörelse ansågs vara en god sanering för båda parterna. Staten fick sina intressen helt och hållet tillgodosedda, och järnvägen förklarade sig också nöjd med denna överenskommelse. I den P. M. från riksgäldsfullmäktige, som legat till grund för våra underhandlingar, heter det: »Bolaget bör av egna medel kunna fullgöra annuiteterna å båda lånen, utan att trafikområdets behov av skäligen taxor eller bolagets behov av medel till behövlig förnyelse bli eftersatta.» Detta var förutsättningen för våra underhandlingar. De kalkyler, som i detta fall gjordes upp, och vilka godkändes av båda parterna, räknade med ett driftöverskott av 140,000 kronor netto. Jag skall icke draga dessa kalkyler. Kalmar läns norra landsting hade, såsom riksgäldsfullmäktige säga, »ett förstäligen intresse av» att järnvägen stannade i ortens regi, samt att ortsintressena blevo tillgodosedda, och därför ställde sig landstinget såsom villkorlig garant för den summa, som staten skulle få av järnvägsföretaget.

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

Denna garanti gällde emellertid även de framtida samtrafikavgifterna, varvid man var medveten om de risker, som följde av konkurrensen med bilarna. Detta påpekades också i den första uppgörelsen av riksgäldsfullmäktiges förhandlingsmän. Man ansåg även, att en fusion skulle innebära skada för ortens trafikförhållanden, och detta var ett motiv för landstinget att ställa sig såsom garant för banan.

Jag har med förhandlingsparternas egna ord sökt angiva förutsättningarna för uppgörelsen. Den var pressad till det yttersta. Man förutsåg, att järnvägen kanske icke i fortsättningen kunde lämna de prestanda, som den vid tillfället åtagit sig, men båda parterna ansågo, att denna överenskommelse med hänsyn till den nuvarande konjunkturutvecklingen var en fullt acceptabel uppgörelse. Den togs, och den har infriats från järnvägens och landstingets sida. Så kommer såsom en för båda parterna oberäknad faktor vid Östra centralbanans förstatligande en trafikavledning på grund av ändrade samtrafiksvägar och en därav föranledd till 40,000 kronor beräknad minskning i trafikinkomsterna. I sådana situationer har sedan år 1931, såsom jag förut sagt, ersättning lämnats. Järnvägens ställning är sådan, att den inkomstminskning, som för järnvägen är ett faktum, i sista hand kommer att drabba landstinget, vilket åtagit sig ökade ekonomiska förpliktelser för järnvägen, men den kan även gå ut över personalen genom att banan tvingas ned i en lägre bangrupp med motsvarande lägre avlöningar.

Till slut skall jag endast be att få lämna svar på en fråga, som kan ställas till mig, nämligen om landstinget såsom den viktigaste huvudmannen skulle kunna rygga den lämnade garantien. Man åberopar därvid, att, när järnvägsstyrelsen den 8 maj 1936 förordade ett förstatligande av Östra centralbanan, kunde detta icke varit främmande för landstinget, som i september fattade ett kompletterande beslut. I själva verket hade man vid det tillfället icke vetskap om annat än att olika förslag till fusion av Östra centralbanan med annan järnväg förelågo, och intet avtal fanns då mellan Östra centralbanan och staten. Först den 16 september, en vecka efter landstingets beslut, lämnade 1932 års järnvägsekonomiutredning ett utlåtande till departementet, och först den 12 oktober 1936 framlämnade förhandlingsmännen sitt förslag till avtal om statsinlösen av Östra centralbanan. Vid det ordinarie landstinget förelåg sålunda icke något, som kunde göra frågan om statsinlösen aktuell. Därtill kom, att vid vårt särskilda företräde hos dåvarande kommunikationsministern vi fått den upplysningen, att frågan om ett förstatligande av denna järnväg skulle gå genom 1936 års järnvägskommitté, d. v. s. i viss mån ställas på framtiden. Dessutom vill jag för egen del bekänna, att jag vid det tillfället icke hade någon direkt kännedom om de ekonomiska konsekvenser av de ändrade samtrafiksvägarna, som sedan visat sig vara verkliga.

Landstingets beslut gällde för övrigt en ren formsak. Det gällde nämligen att uppfylla riksdagens villkor att helt avskryva den fordran, som landstinget hade hos järnvägen, men som denna fordran sedan länge var förd inom linjen i landstingets räkenskaper, var det sålunda endast en formalitet.

Jag har velat ange min uppfattning angående skuldregleringen och det läge, vari den för närvarande ligger. Skuldregleringen mellan Norsholm—Väster-vik—Hultsfreds järnväg och staten byggde på en driftskalkyl, som delvis för-ryckts genom det läge, som uppstått därigenom, att Östra centralbanan blir statsbana, och av trafikavledningen dit. Även om någon oro förelåg, ville dock landstinget icke vägra sin medverkan till konfirmerandet av urtima landstingets beslut i januari 1936, då det vid tiden för landstingets ordinarie sammanträde icke förelåg, såsom jag nämnt, något avtal med Östra centralbanan.

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

När detta i dag är ett faktum, hade det varit naturligt att komplettera ett beslut om bifall till Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, med ett beslut om kompensation till Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar för den förlust, som konstaterats uppstå för sistnämnda järnvägar. Jag förutsätter emellertid i anledning av de uttalanden, som statsutskottet här gjort, att i händelse dessa järnvägar behöva stöd, därför att de icke längre kunna fullgöra sina förpliktelser, skola vederbörande ingripa på ett sådant sätt, att en dylik kompensation skall kunnat lämnas.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till statsutskottets hemställan med uttalande av den förväntan, att statsmakterna i fortsättningen komma att ha sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden, där visserligen ingen juridisk rätt finns för dessa järnvägar att fordra, men där det i viss mån torde vara en moralisk skyldighet, att kompensation, om det skulle vara erforderligt, på något sätt lämnas.

Herrar *Holm* och *Johansson* i Krogstorp instämde häruti.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror, att det i denna fråga icke behöver sägas så många ord efter vad den siste ärade talaren kommit med på slutet av sitt anförande, d. v. s. då han yrkade bifall till utskottets förslag. Jag kan emellertid icke underlåta att ändå nämna, att det har förelagat ganska konstifika förhållanden beträffande denna fråga om inlösen av Östra centralbanan.

På sin tid gjorde riksgäldsfullmäktige en framstöt till statens järnvägar och satte i fråga, om icke det skulle passa att övertaga denna järnväg. Järnvägsstyrelsen var emellertid icke alls livad för saken utan svarade nej. Vi vände oss även till Nässjö—Oskarshamns järnväg och hörde efter, huruvida man icke skulle ha lust att slå sig tillsammans med Östra centralbanan. Där svarade man nej — jag höll på att säga, att de båda Gud bevara sig för något sådant, ty ungefär så lät det då från det hållet. När man sedan kommit så långt, att det verkligen fanns utsikter för att statens järnvägar skulle intressera sig, vaknade Nässjö—Oskarshamns järnväg upp och tyckte, att det skulle vara roligt att vara med, samt var villig att förhandla i ärendet. Även i detta fall ha riksgäldsfullmäktige, såsom jag antydde i mitt första anförande, försökt att få fram det för orten bästa, och detta förklarar, varför det icke fanns en enda reservant bland riksgäldsfullmäktige vid det första tillfället och icke heller finns det någon nu, fastän det synes innebära, att riksgäldsfullmäktige ändrat ståndpunkt. Det ha vi icke gjort. Vi ha i alla tider ansett, att man bör försöka att få fram det bästa möjliga för orten. Vi ha fått lirka oss fram på olika vägar för att få fram ett förnuftigt förslag.

Nu ha vi äntligen kommit fram till ett resultat. Jag vill för min del gratulera bygden utefter Östra centralbanan till att vi nu kommit så långt, att man är försäkrad om att få behålla järnvägen i fortsättningen och få den driven av staten med alla de fördelar, som detta innebär både för trafikanter och andra.

Jag skall därefter endast säga några ord i anledning av vad herr *Werner* i Hultsfred här nämnde. Jag tror för min del, att det skulle vara ganska farligt att oreserverat gå in på den linje, som han och hans medmotionärer ha pekat på. Vi ha för vår del emellertid velat skriva på sådant sätt, att såväl intressenterna för Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar som Kungl. Maj:t skola, *om det behövs*, kunna titta på vad som kan göras. Att däremot ändra skalan för ersättningen ha vi absolut icke velat vara med om.

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

Och så till sist några ord till herr Olsson i Staxäng, som här förde de stora principernas talan och som ville, att man skulle sätta i gång en väldigt stor utredning för att klara upp saken. Samtidigt menade han, att det vore riktigt, att Kungl. Maj:t skulle säga åt 1936 års järnvägskommitté att ägna sig särskilt åt Östra centralbanan. Ja, men herr Olsson i Staxäng, är icke detta en ganska onödig omväg? Staten har ju ägnat sin uppmärksamhet åt Östra centralbanan till den grad, att det i dag föreligger direkt förslag om dess övertagande. Varför skall man då behöva ägna frågan ytterligare penetrering i denna kommitté, som har tillräckligt många och lika viktiga och kanske ännu viktigare spörsmål att syssla med än just detta, som redan ligger klart?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! De erinringar, som reservanterna ha gjort i sitt yttrande, äro i sak behandlade i den föreliggande propositionen. Alla de synpunkter, som de framhålla, ha redan varit under övertvägande, men det har icke befunnits vara möjligt att följa de vägar, som de ha rekommenderat.

I fråga om uppskovslinjen är det helt enkelt omöjligt att på trafikväsendets område låsa fast sig för något sådant, som man här har tänkt sig. Även om det är Svenska järnvägsföreningen, som är fadder till förslaget, kan det ändå icke anses vara ett praktiskt förfarande, när man har att handskas med ett järnvägsföretag, som är i sådant behov både av att få sin ekonomi sanerad och av att få sina trafikförhållanden höjda till en standard, att det på ett rimligt sätt skall kunna tillgodose den allmänhet, som järnvägen skall betjäna. Man får härvidlag också komma ihåg, att åtskilliga av våra järnvägar på grund av den ekonomiska krisen fått lov att göra indragningar på alla områden, och därigenom har också åtskilligt eftersatts av det, som i den hårda konkurrensen skulle ha varit i hög grad aktuellt att förbättra. Det är således, menar jag, med hänsyn till den standard, vari banan befinner sig, rent praktiskt icke möjligt att vänta på vad 1936 års kommitté kan komma med, med mindre banans underhåll ytterligare eftersättes i sådan grad att dess värde väsentligen nedgår.

För övrigt har det angivits i propositionen, att man har hänvänt sig till ordföranden i denna kommitté och rådgjort med honom om denna sak; han har därvid för sin del förklarat, att ärendet är av sådan art, att det icke passar ihop med kommitténs nuvarande arbetsuppgifter. Jag tror också, att det skulle bli ganska besvärligt för 1936 års järnvägskommitté, om den skulle bli ett remissinstitut, dit alla dessa många bekymmer rörande järnvägarna skulle hänskjutas. Det är således icke möjligt att hänskjuta frågan dit.

Den investering av kapital, som det här är fråga om, är något, som måste ske, även om banan skulle förbli ett enskilt företag. Man har tydligen förbisett, att det under alla förhållanden måste investeras åtskilligt med pengar i företaget. Man har också i propositionen räknat upp vad som i det fallet efter verkställd noggrann undersökning har befunnits vara behövt.

Vi veta också, att det för detta företag icke gärna är möjligt att ytterligare öka sin skuldbörda genom att låna av staten, när man icke hittills har lyckats klara sina lån på ett tillfredsställande sätt. Man kan alltså icke tänka sig, att man från statens sida skulle lämna ytterligare medel till bolaget. Den enda verkligt ändamålsenliga formen för statens ingripande måste bli banans övertagande av statens järnvägar, som ha större resurser i fråga om hela trafik-

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

apparaten och den tekniska utrustningen och även i fråga om materielbestånd. Statens järnvägar kunna dirigera över från den ena delen av sina anläggningar till den andra och på det sättet bättre och med mindre kostnad tillgodose de trafikuppgifter, som föreligga vid Östra centralbanan. Investering är som sagt nödvändig under alla förhållanden, om banan skall fylla sitt ändamål, och man får därför räkna därmed även, när nu staten skall övertaga banan.

Vad sedan beträffar att man har kommit i tvist med ett annat järnvägsintresse, nämligen Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar, tror jag det vore klokt, om alla även från det hållet ville reducera den frågan till betydligt mindre proportioner än vad den i skrivelser och uttalanden kommit att få. Det förhåller sig så, att trafikvägarna fastställas genom en särskild myndighet. Denna sak avgöres icke vare sig av Kungl. Maj:t eller av järnvägsstyrelsen, utan av ett särskilt organ som är inrättat för detta ändamål. När förändring sker i fråga om trafikvägarna, finnas sedan år 1930 vissa rättsregler för reglering av förhållandena, vilka regler tillämpas både då det gäller förändring av trafikvägarna mellan statens och enskilda järnvägar och mellan enskilda järnvägar inbördes. Man förhandlar icke om saken, utan man ser efter, hur stor den trafik varit, som blivit avledd över en annan trafikväg, under de tre sista åren, och fastställer därmed den förlust, som det järnvägsföretag åsamkas, som får lämna ifrån sig trafiken. Sedan detta konstaterats, blir det endast en rent tabellarisk angelägenhet att säga, att eftersom beloppet är så och så stort, så skall enligt de fastställda reglerna första året utgå en ersättning med 40 procent härav, och sedermera skall ersättningen sjunka med fyra enheter per år, så att det hela upphör efter tio år. Hela detta förfarande sker efter grunder, som man tidigare kommit överens om, och det är varken Kungl. Maj:ts eller riksdagens angelägenhet att justera detta vare sig i det ena eller andra fallet, utan det är uppgjort på förhand. Det dröjde emellertid lång tid, innan man kom fram till denna ordning, ty före år 1930 lämnades ingen ersättning alls, utan man hade detta fria slagsmål mellan de skilda järnvägsföretagen.

Man bör också komma ihåg, att i detta förfarande finns det ingenting, som garanterar ett bestående av samtrafikvägarna på det sätt, som Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar i detta speciella fall vill åberopa. Trafikvägarna vad gäller denna järnväg och Östra centralbanan hava under den korta perioden från år 1930 tills dags dato vid ett flertal tillfällen varit föremål för justering på grund av att de enskilda banorna själva ha vidtagit åtgärder i sin taxepolitik eller banavgiftspolitik, om jag får använda det uttrycket, vilka åtgärder rubbat de grunder, som varit avgörande för trafikvägarnas fastställande. I själva verket har det också enligt de uppgifter, som kommit mig till handa, blivit konstaterat, att av de 40,000 kronor, vilka uppges skola bli förlusten för Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar, äro cirka 35 procent av sådant slag, att man icke kan fastställa, huruvida de varit bundna till järnvägen någon längre tid eller ej. Återstoden av de 40,000 kronorna eller 26,000 kronor avser huvudsakligen trafiken från de stora Åtvidabergsindustrierna, alltså Åtvidabergs station.

I detta sammanhang vill jag såsom praktisk järnvägsman påpeka, att det väl icke kan vara rimligt, att man i det långa loppet skall vidbliva en sådan ordning, att Åtvidabergsindustrierna skola för transport av varor, som skola över till ett bredspårigt järnvägsnät, tvingas att lasta dem på det smalspåriga järnvägsnätet vid Åtvidabergs station för att de sedan skola föras till Norsholm och där omlastas på bredspårig järnväg, när samma station, Åtvidaberg, också beröres av en bredspårig järnväg, nämligen Östra centralbanan, och

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

man sålunda omedelbart kan lasta varorna på det bredspåriga nätet. En sådan sakernas ordning kan man ju icke rimligtvis begära skall äga bestånd. Största delen av de 26,000 kronor, som återstodo av de 40,000, avser som sagt just denna station.

Jag menar alltså, att frågans proportioner måste reduceras. Den får icke ges så stora proportioner som intressenterna för Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar ha givit den.

Jag är emellertid tacksam mot motionärerna för en sak, nämligen att de erkänna, att man icke kan rubba på de rättsgrunder, som ligga i de nu gällande samtrafiksbestämmelserna. Motionärerna ha emellertid brustit i logik, därför att när de komma över till nästa stycke, säga de, att i fråga om Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar gälla så säregna förhållanden, att det finns skäl att här intaga en annan ståndpunkt. Jag måste för min del säga, att det icke kan vid tillämpningen av dessa ersättningsregler finnas några särskilda förhållanden, som kunna ge anledning till en ändring, ty dessa regler äro fastslagna såsom en lag och skola gälla, intill dess de bliva ändrade.

Jag kommer så till sist över till frågan, huruvida de intressen, som stå bakom den tidigare uppgörelsen om skuldreglering för Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar, ha på något sätt blivit åsidosatta. Man säger, att landstinget, som skrivit borgen på 600,000 kronor, skulle ha levat i okunnighet om att ett belopp av 40,000 kronor skulle kunna komma att gå bort från inkomsterna. I fråga om huruvida detta påstående är riktigt eller icke råda olika meningar, och det är nog litet svårt att få fastställt, om detta förhållande varit okänt eller ej. Även om det emellertid icke var känt, måste det dock för landstinget ha stått fullkomligt klart, att i det förslag till skuldregleringsavtal, som förelåg, ingick icke någon bestämmelse, som hindrade staten att när som helt övertaga Östra centralbanan, om den fann det vara nödigt. Det finns ingenting i avtalet eller uttalat på annat sätt, som skulle beröva staten den möjligheten, och det skulle för övrigt vara ganska egendomligt, om staten i en sådan uppgörelse skulle ikläda sig en dylik förpliktelse beträffande en annan, speciell järnväg.

Jag vill vidare framhålla, att dessa 40,000 kronor i själva verket i förhållande till järnvägens totala inkomster representera ett mycket ringa belopp. Det behövs endast att godsmängden å järnvägen ökas med 3 procent för att man skall få igen beloppet. Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar torde för övrigt likaväl som det stora flertalet andra järnvägar tack vare högkonjunkturen ha fått större trafik än förut och därför också en bättre ekonomisk ställning, och skulle vi nu göra en undersökning, äro dessa 40,000 kronor kanske redan kompenenserade.

Enda möjligheten skulle väl nu vara, att ett fel skulle ha begåtts gentemot landstinget, och att landstinget fördenskull skulle kunna kräva av staten, att det avtal, som slutits, skulle hävas, och att man skulle gå in för en ny prövning av skuldregleringsfrågan. Detta är väl det rättsläge, där det möjligen skulle kunna finnas något att undersöka, ty i övrigt vet jag icke, hur man skulle kunna komma fram till en justering. Ett sådant förfarande från landstingets sida måste väl också anses vara att göra saken betydligt större än vad den i själva verket är. Vid ett sådant hävande av avtalet måste man ju åter räkna efter vad järnvägen är värd och vilka möjligheter den har, och den risken föreligger då, att det med hänsyn till nu rådande förhållanden skulle komma att visa sig, att staten skulle kunna komma ur affären på ett bättre sätt än tidigare. Jag menar, att man icke kan bara resonera med utgångspunkt från det läge, som rådde, då det nuvarande avtalet slöts, utan man måste på nytt

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

taga upp hela frågan om huruvida man åsatt järnvägen ett riktigt värde eller icke.

Det är också en annan sak, som jag tycker, att intressenterna för järnvägen skola tänka på, och som också statsutskottet i sitt uttalande har vidrört, nämligen att när man lyckats få en uppgörelse med sin långgivare om att skuldsumman skall sättas ned från över 5 miljoner kronor till 1,4 miljoner kronor, så måste man ju tycka, att det är en smula förvånansvärt, om man sedan vill riva upp överenskommelsen bara för en så liten justering av inkomsterna som med 40,000 kronor. Nu kan man visserligen invända, att en stor del av denna skuld på över 5,000,000 kronor har icke från början uppkommit som lån utan utgör resterande räntebetalningar, men det lär väl icke gärna vara möjligt att göra gällande, att dessa senare icke skola betraktas såsom skuld.

Jag har velat lämna dessa upplysningar om hur de nu gällande ersättningsbestämmelserna ha tillkommit och hur pass svårt för att icke helt enkelt säga omöjligt det är att tänka sig, att man genom ett riksdagsbeslut skulle kunna få en ändring till stånd i detta speciella fall.

Herr Lundqvist: Herr talman! När reservanternas uttalande sig för att en fråga som den föreliggande borde, innan den avgjordes, ha remitterats till den förstatligandekommitté, som sitter, för att man där skulle komma i tillfälle att närmare pröva de olika alternativ, som här stå öppna, d. v. s. en fusionering eller ett förstatligande, så torde man väl rent principiellt kunna säga, att det resonemanget håller och är fullt riktigt. Om det vidare hade varit så, som herr Olsson i Staxäng uppenbarligen trodde, att denna förstatligandekommitté arbetade så, att ett ställningstagande i ett särskilt fall sådant som detta skulle kunna ske utan någon större tidsutdräkt, förefaller det också mig ha varit ganska riktigt, att man i detta speciella fall tillgripit den vägen. Nu är det ju emellertid så, att denna förstatligandekommitté lär arbeta efter andra linjer och att ett hänskjutande till kommittén av denna fråga nog skulle ha kommit att, såsom statsutskottets ordförande framhöll, draga ut åtskilliga år i tiden, vilket ju kunnat bli till allvarlig skada för trafikföretaget som sådant och för de bygder, som äro berörda av denna fråga.

Vad f. ö. angår tanken på en fusion, framgår det ju av handlingarna, att den järnväg, som närmast skulle ha kunnat komma i fråga, nämligen Nässjö—Oskarshamns järnväg, redan tidigare sagt ifrån, att den icke längre reflekterade på en sammanslagning med Östra centralbanan. Någon annan järnväg, som skulle vilja reflektera på saken, torde knappast finnas.

Jag tror därför icke, att man på den av reservanternas förordade vägen i detta speciella fall skulle ha vunnit så mycket. Däremot kan det nog sägas, att det under alla förhållanden varit välbetänkt att skicka framställningen på remiss till denna förstatligandekommitté för att få höra dess mening, huruvida kommitténs arbete på något sätt påverkades av en positiv åtgärd redan nu beträffande Östra centralbanan. Så har emellertid icke skett, men det framgår, såvitt jag kan se av propositionen, att i varje fall kommitténs ordförande blivit tillfrågad i saken. Jag förmodar, att då han har gjort ett uttalande i frågan, detta får tolkas såsom ett uttryck för vad majoriteten inom kommittén menar i detta avseende.

Vad sedan angår utskottsmajoritetens uttalande och det förslag, som däri framförts om visst hänsynstagande till de önskemål, som uttalats från Väster-vikshåll, är jag nästan i allt förekommen av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. När herr Werner i Hultsfed talade, fäste jag mig vid, att han tycktes vilja göra gällande, att landstinget vid sitt definitiva

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

ställningstagande var fullkomligt okunnigt om att det fanns några som helst planer på ett snart förstatligande av Östra centralbanan. Jag skall ej tvista med herr Werner i Hultsfred om detta. Liksom herr statsrådet har jag hört olika uppfattningar härutinnan. Jag vill ej bli någon skiljedomare, men det skulle ändå förvåna mig, om man verkligen inom järnvägsbolaget varit så alldeles ovetande om vad som här möjligen kunde vara i görningen. Då man samtidigt vet, att i spetsen för järnvägsbolaget sitter en person, som intar, om jag ej är felaktigt underrättad, en mycket framskjuten ställning i Kalmar läns norra landsting, så har åtminstone jag personligen litet svårt att förstå, att man inom landstinget skulle varit så helt främmande för att denna möjlighet ändå kunde stå för dörren. Att saken blev aktuell fortare, än man räknat med, var ju beroende på att Nässjö—Oskarshamns järnväg vid denna tid kom med sitt bestämda besked, att den ej reflekterade på en fusion med Östra centralbanan.

Om man nu emellertid förutsätter, att landstinget, när det beslöt gå i borgen, gjorde detta icke blott i god tro utan också i den förvissningen, att det finansiella läget för banan ej skulle komma att rubbas på sätt som sedan skett, måste jag säga, att den väg, som motionärerna här föreslagit för att rätta till detta, förefaller mig av många skäl ej vara tillräddlig. Statsrådet har utförligt berört, vilka allvarliga konsekvenser det skulle få för samarbetet i fråga om transportvägarnas omläggning, mellan enskilda järnvägar inbördes samt mellan enskilda järnvägar och statens järnvägar. Den förordade vägen bör alltså ej beträdas. Men är det verkligen så, att landstinget anses ej ha kunnat räkna med dessa förutsättningar, och är det så, som herr Werner i Hultsfred säger, att landstinget, om det vetat om detta, ej skulle skrivit under denna borgensförbindelse, då anser jag, att skall man tillgodose Västerviksintresset, skall man taga under övervägande, om ej det avtal, som slöts i slutet av 1936 mellan staten och Västerviksbanan, bör hävas, om detta fordras av landstinget och järnvägsbolaget. Det är, såvitt jag förstår, den riktiga vägen att här gå fram på. Det kan då naturligtvis kanske även bli vissa konsekvenser, som få tagas, som man nu ej kan helt överblicka, men det är i alla fall den enda utväg, som bör komma i fråga, om förhållandena verkligen ligga till på det sättet, som man nu gör gällande beträffande bristande vetenskap inom landstinget om vad senare skett.

Jag har velat framhålla detta, då jag är ganska angelägen om att man ej skall gå den väg, som motionärerna föreslagit, enär detta lätt för järnvägsväsendet skulle för lånliga tider framåt kunna bli källa till tråkigheter och besvärigheter.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av vissa uttalanden av kommunikationsministern. Det gäller då först det uttalande, där herr statsrådet framhöll, att han stått i kontakt med ordföranden för 1936 års järnvägskommitté och att det från dennes sida framhållits, att förstatligandet av denna järnväg ej skulle vara till men för kommitténs arbete. Jag skulle ha varit mycket tacksam och frågan skulle ha legat i ett bättre läge, om det varit på det sättet med detta uttalande ifrån ordföranden inom kommittén, att han kunnat tala på hela kommitténs vägnar. Vi ha redan i förstakammardebatten hört, att åtminstone en ledamot av denna kommitté tycks ha en alldeles motsatt uppfattning mot vad ordföranden har haft.

Jag vill även med anledning av det anförande, som en av motionärerna hållit här i kammaren, säga, att hans anförande i hela sin utsträckning tycktes gå ut på ett bifall till reservationen. Men jag förstår hans finkänslighet, när det

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

gällde att komma fram till ett yrkande, att avstå från att göra ett positivt sådant. Jag har redan i mitt första anförande uttalat, att jag ej här vill taga ställning till frågan, om landstinget på förhand haft möjlighet att bedöma, huruvida ett förstatligande av denna järnväg skulle kunna ske inom de närmaste åren. Jag vill ej uttala mig om den saken, men jag vill framhålla, att vid det tillfälle, då denna uppgörelse skedde, har jag fått den uppfattningen, att landstinget i fråga och järnvägen i fråga ej räknade med ett förstatligande av Östra centralbanan under de närmaste åren.

Jag vill ej på minsta sätt framkasta någon beskyllning, men jag tror, att det i denna fråga skulle varit av särskild vikt, om det varit kommunikation mellan nuvarande kommunikationsministern och det statsråd, som hade hand om skötseln av kommunikationsdepartementet vid det tillfälle, då denna uppgörelse skedde.

Jag vill i likhet med herr Lundqvist framhålla, att man borde säkerligen kunna remittera denna fråga till 1936 års järnvägskommitté. Jag anser, att det skulle vara av betydelse för en saklig behandling, när det gäller ett kommande förstatligande av olika järnvägar, att ett sådant remissförfarande kommer till stånd. Men jag kan verkligen ej hålla med herr Lundqvist, när han säger, att en dylik remiss skulle förorsaka ett fördröjande av denna sak. Jag är alldeles övertygad om att en sådan remiss skulle kunna behandlas inom mycket kort tid. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att för tillfället har dock denna järnväg, Östra centralbanan, relativt goda trafikinkomster, och i närvarande stund kan man ej säga, att det är någon ko på isen.

Under sådana förhållanden vidhåller jag mitt förut framställda yrkande, att denna fråga skulle upptagas av 1936 års järnvägskommitté och där bli föremål för utredning.

Herr **Leo**: Herr talman! Eftersom herr Olsson i Staxäng i debatten påyrkat, att denna fråga skulle remitteras till 1936 års järnvägskommitté för utredning, skall jag be att få säga ett par ord.

Jag vill påminna om, att vi för närvarande ha två kommittéer, som syssla med våra järnvägar. Den äldre av dem, 1932 års järnvägsekonomisakkunniga, har just till uppgift att taga hand om de särskilda fall, som bli aktuella och som påkalla undersökning och bistånd i en eller annan form från statens sida. Kommittén har också sammansatts med hänsyn till denna sin särskilda uppgift. Ordförande är landshövding Edén, och ledamöter äro en trafikchef från en enskild järnväg och en högre trafiktjänsteman från statens järnvägar. Där är således enbart fackkunskap representerad under landshövding Edéns ordförandeskap, och denna lilla av fackkunniga sammansatta kommitté ha till uppgift bl. a. att resa omkring till de enskilda järnvägar, som komma upp till behandling, och sätta sig in i deras tekniska och ekonomiska förhållanden för att på grundval av sina undersökningar avgiva utlåtande och förslag till Kungl. Maj:t.

Den fråga vi här behandla, frågan om Östra Centralbanans införlivning med antingen annan enskild järnväg eller med statens järnvägar, har varit föremål för mycket grundlig och långvarig undersökning och utredning av 1932 års järnvägssakkunniga, jag tror, att den legat minst 1 1/2 år under deras behandling. Då statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet frågade mig i min egenskap av ordförande i 1936 års järnvägskommitté, huruvida det vore av någon större betydelse, att detta ärende efter all den utredning det redan fått genom 1932 års järnvägskommitté, hänskötes till 1936 års järnvägskommitté, eller om ärendets avgörande i ena eller andra riktningen komme att ha

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

någon nämnvärd inverkan på vårt arbete, måste jag under sådana förhållanden som min bestämda personliga mening säga, att så ej komme att bli fallet och att 1936 års järnvägskommitté med hänsyn till sitt arbete ej var betjänt med att få denna speciella fråga till undersökning. Vår kommitté är nämligen ej sammansatt med hänsyn till att den skall taga upp sådana enstaka frågor som den nu föreliggande. Vår uppgift är ej på sådant sätt angiven. Hur det kommer att förfaras med Östra centralbanan, är ingalunda av någon större betydelse för resultatet av vårt arbete. Enligt de oss lämnade direktiven skola vi nämligen undersöka de allmänna förutsättningarna och riktlinjerna för såväl ett förstatligande av de enskilda järnvägarna, som, alternativt, ett sammanförande av enskilda järnvägar i större enheter, s. k. fusionering. Det förefaller mig under sådana förhållanden fullt naturligt, att statsrådet ej heller hänsköt detta ärende till oss, då det ju skulle komma att förrycka vårt arbete genom att påkalla en liknande undersökning från vår sida, som det redan blivit underkastat från 1932 års järnvägskommittés sida.

Vad själva sakfrågan beträffar, måste jag såsom min mening säga, att jag är förvånad över de anspråk, som rests från Västerviksbanans håll. Vad var det som skedde, då staten hade sin senaste uppgörelse med Västerviksbanan? Jo, staten nedskrev sin fordran på järnvägen från cirka 5.700,000 kronor till 1,400,000 kronor. Staten var sålunda den givande parten. Staten efterskänkte i runt tal 4,000,000 kronor av sina fordringar. Det är klart, att denna uppgörelse var liksom andra uppgörelser, som staten träffar med enskilda järnvägar, när staten skriver ned sina fordringar baserad på de förhållanden som rådde vid tiden för uppgörelsen. Den omständigheten, att statsverket åt en järnväg efterskänkt en betydande del av sina fordringar på järnvägen, kan väl emellertid i all rimlighets namn ej medföra, att den som fått denna förmån, skall ha rätt att kräva, att statsmakterna sedan skola vara förhindrade att vidtaga några som helst åtgärder inom järnvägsväsendets område, som skulle kunna beröra ifrågavarande järnvägs ekonomiska ställning. Det har heller aldrig vid någon sådan uppgörelse varit tal om att staten skulle ikläda sig någon sådan förpliktelse. Staten måste naturligtvis, även om den efterskänker sina fordringar hos den ena eller den andra enskilda järnvägen, därför ej berövas sin rätt att i framtiden vidtaga de reformer eller göra de förändringar inom järnvägsväsendet, som kunna vara påkallade med hänsyn till det allmänna bästa. Jag tror ej, att Västerviksbanan eller Västerviks stad eller landstinget såsom borgesman för viss del av statslånet ha några som helst berättigade anspråk på att staten skall underlåta att handla i detta fall.

Jag vill också säga, att under den långvariga utredning, vilken, såsom jag tidigare nämnt, 1932 års järnvägssakkunniga ägnat denna fråga om Östra centralbanans bestånd, voro vi alla från början överens om, även inom kommunikationsdepartementet, dit jag då hade mitt arbete förlagt, att man skulle erbjuda banan åt annan enskild järnväg. En sådan ställde också i utsikt sin villighet att övertaga Östra centralbanan men ansåg sig sedermera efter att närmare ha undersökt förhållandena böra avstå från att med sig införliva banan. Under sådana förhållanden återstår enligt min mening endast att låta statens järnvägar övertaga banan och därigenom i fortsättningen trygga beståndet av denna för vederbörande orter ganska viktiga trafikled.

Herr Olsson i Rimforsa: Herr talman! Det är ej mycket att tillägga till vad som sagts i frågan, men jag begärde ordet, då herr Olsson i Staxäng i sitt anförande uttalade, att järnvägsbolaget för närvarande hade så goda trafikinkomster, att ett dröjsmål på ett eller annat år eller under den tid, som be-

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

hövdes för den närmare utredning, som begärts, ej skulle betyda något. Det är sant, att trafikinkomsterna, helt naturligt för övrigt, under senaste tiden visat en stegring. Men det är en annan sak, som här betyder mera, och det är, att man ej kan köra med en järnväg hur länge som helst utan att tänka på att det tarvas underhåll och förnyelse av järnvägen och dess materiel. Här har något sådant ej kunnat ske under flera år, därför att inkomsterna ej medgivit det. Följden är, att det för närvarande föreligger ett mycket stort behov av att järnvägen omedelbart blir istandsatt på ett tillfredsställande sätt. Herr statsrådet har nu för övrigt för ej så många dagar sedan själv berest linjen, och jag har hört honom göra det uttalandet, att det behövdes ganska stora pengar för att sätta järnvägen i stånd. Att under sådana förhållanden, då det ej är absolut nödvändigt, vänta ett eller flera år på en utredning, innan saken blir avgjord, finner jag långt ifrån önskvärt. Det är nog sagt om den saken.

Jag ber för övrigt blott att från den bygd, som är närmast berörd av denna fråga, få uttala vår tacksamhet över att vederbörande statliga myndigheter, som haft med ärendet att skaffa, fått ögonen öppna för och erkänt denna järnvägs stora betydelse såväl för den bygd, det här gäller, som också för landet i dess helhet. Jag finner det synnerligen tacknämligt, att järnvägsstyrelsen har frångått sin gamla ståndpunkt i denna fråga och nu säger, att den finner, att det för bygdens skull och för det helas skull är önskvärt, att frågan avgöres och att ett förstatligande av banan nu sker. Det skulle innebära en från allmän samhällelig synpunkt och med hänsyn till behovet av banans bibehållande nödvändig och ändamålsenlig lösning av förevarande spörsmål.

Jag hoppas sålunda för min del, att andra kammaren i likhet med första kammaren skall godtaga utskottets förslag i denna fråga.

Herr **Werner** i Hultsfred: Herr talman! Herr Lundqvist yttrade, att vi i landstinget nog hade vetat om, att Östra centralbanans ingående i statens järnvägar var ifrågasatt. Jag yttrade mig på så sätt, att jag medgav, att järnvägsstyrelsen den 8 maj 1936 gått så långt, att den uttalat sig för drivande av Östra centralbanan i statens regi. Vad jag sade var emellertid, att jag vid tiden för landstingets sammanträde ej hade vetskap om de ekonomiska konsekvenserna av ett förstatligande för Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnväg. Det är en sanning, som jag tror, att samtliga landstingsmän, som voro närvarande, kunna verifiera.

Vad som ligger bakom vår motion är — det kan icke bestridas — att 1936 års avtal var byggt på en driftskalkyl för järnvägen, som icke håller under nuvarande förhållanden. Jag medger, att det varit riktigare som kommunikationsministern och sedan herr Lundqvist sagt, att vi skulle hava gått till staten för att få detta avtal hävt. Det hade varit en väg. Men är den vägen framkomlig under nuvarande förhållanden? Det skulle betyda, att statens järnvägar skulle vara villiga att återlämna den summa, de fått, och säkerheten för den summa, som står kvar.

Jag kan icke underlåta att polemisera mot herr Leo, när han säger, att staten nedskrev sin fordran från 5,700,000 kronor till 1,440,000 kronor. Hur framkom denna summa? Jo, genom en kalkyl, vad järnvägen var värd och vilket kapital den skulle kunna förränta. Jag har här värderingsmännens uppgifter.

Jag skall icke draga hela kalkylen — den kommer från riksgäldskontoret — utan nöja mig med några uppgifter. Man räknar med följande affärsresultat:

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

Inkomster efter behöflig taxesänkning	kronor 1,340,000
Driftskostnader	kronor 1,100,000
Avsättning till förnyelsefond (lägst)....	» <u>100,000</u> » 1,200,000
För kapitalutgifter disponibel inkomst	» 140,000.

Så tillägges: »Beträffande förestående beräkning av trafikinkomsterna råder emellertid ovisshet med hänsyn främst till uppträdande konjunkturevängningar och vidare till konkurrensen från landsvägstrafiken. Inkomsterna äro kalkylerade på basis av del av ett år, som måhända kommer att framstå som ett särskilt gott sådant. Till bilkonkurrensen har visserligen viss hänsyn tagits, genom att taxesänkningar kalkylerats till ett belopp netto av cirka 70,000 kronor, men härtill kan komma ökad trafikavledning.»

Jag menar, att det är icke bara staten, som i detta fall fått satsa pengar. Järnvägens värde skulle ju delas mellan staten och landstinget. Landstinget hade en fordran på 1,500,000 kronor. Det nedskrev 50 procent av fordringen, med villkor att staten skulle göra motsvarande nedskrivning. Denna summa, 140,000 kronor netto per år, torde icke kapitaliserad förslå till mera än den summa staten kontant fått. Staten synes icke hava gjort någon dålig affär på uppgörelsen. Det torde vara tämligen lätt att avgöra.

Jag har icke yrkat bifall till reservationen, som det yttrades från något håll, trots att min argumentation skulle gå i den riktningen. Jag har icke gjort det därför, att jag i detta fall är övertygad om att det för ortens och näringslivets intresse i de orter, som Östra centralbanan löper igenom, är en så stor fördel med ett förstatligande, att jag icke kan undgå att säga, att det är den naturliga lösningen av detta trafikproblem. Det enda jag sagt är, att denna lösning vid tiden för uppgörelsen i slutet av 1935, vid tiden för riksdagens beslut och — åtminstone till sina ekonomiska konsekvenser — vid det ordinarie landstingssammanträdet i september 1936 var för landstingets stora flertal och mig obekant. Man kände ej till de risker, som skulle följa av förstatligandet av Östra centralbanan. Detta faktum håller jag på.

Det var därför naturligt, att vi kommo till den uppfattningen, att här förelåg ett säreget förhållande med denna järnväg, som icke kunde jämföras med förhållandena vid andra järnvägar. Det kunde ej gärna förutsättas, att några månader före en eventuell statsinlösen man skulle hava gjort denna skuldreglering till staten. Jag tror ej, att man kunnat föreställa sig, att saken skulle få sådana ekonomiska konsekvenser.

När motionen uppsattes — jag var ansvarig för klämmens formulering i viss mån — rådgjorde vi med olika fackmän. Det var de, som rådde oss att gå den väg vi gått. Är den icke framkomlig, tror jag dock icke, att de givit oss rådet för att lura oss.

Jag vill påvisa en annan sak. Här yttrades av kommunikationsministern, att man talat skarpa ord i västervikstidningarna och att man använt oriktiga ord. Jag erkänner det. Men jag vill samtidigt påstå, att man skall förgäves i motionen, sådan den är skriven, eller hos motionärerna finna uttryck för något annat än vår uppfattning, att kalkylen var från båda sidor ärligt uppgjord men har förtryckts genom de åtgärder, som senare vidtagits. Och den anledningen står kvar.

Om man kunnat komma till bättre resultat, vet jag icke. Jag är tveksam, huruvida landstinget, om det nu hade tillfälle att rygga detta avtal, icke skulle hava begagnat den utvägen. Jag skulle nästan tro, att det utan tvekan skulle göra det. Men jag har icke de förutsättningarna, att jag kan bedöma, på vad sätt det skulle kunna gå så, att landstinget skulle få sin fordran avvecklad lika smärtfritt och ekonomiskt gynnsamt som staten fått det i detta fall.

Ang. statsförvärv av Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Svensson i Kompersmålå m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion angående en partiell, kompletterande revision av förmynderskapslagstiftningen begärdes ordet av

Ang. viss revision av förmynderskapslagstiftningen.

Herr **Holmbäck**, som yttrade: Herr talman! Första lagutskottets föreliggande utlåtande behandlar en motion väckt av mig. Jag får uttrycka min tacksamhet för den välvilja, med vilken utskottet sett på de ämnen, som behandlas i motionen. Utskottet karakteriserar den alldeles riktigt, då det säger, att det väsentligen är fråga om ändring av formella detaljföreskrifter i förmynderskapslagstiftningen. Å andra sidan är den katalog över dylika ändringar, som man kan uppställa, rätt stor. Det kan sägas flera saker än som omtalas i motionen. En sådan ändring är att överflyttning av medel från en bank till en annan skall ske genom direkt överföring mellan bankerna och icke genom förmyndarens försorg. En annan sak, som påpekats av en bland de mest framstående advokaterna i Stockholm, är att det borde givas klara bestämmelser, att en förmyndare borde vara förhindrad att i förväg utkvittera ränte- och utdelningskuponger. Det har förekommit, att sådana utkvitterats av förmyndaren från en bank och sedermera pantsatts.

Jag begärde emellertid ordet för att säga, att det är två frågor, som hava större räckvidd. Jag vill till protokollet påpeka dem för att de skola komma med i diskussionen vid den följande utredningen.

Den ena är att bereda bättre kontroll över omyndigs medel från det dödsfall skett till dess boet är utrett och därefter medlen spärras i bankerna. Under den tid, som förflyter däremellan, är den omyndiges rättsskydd rätt svagt utbildat.

Den andra är, att det icke finnes några ingående bestämmelser om tillvaratagande av sinnessjukas egendom, då de ställas under förmyndare. Nu får förmyndaren ganska okontrollerat taga hand om denna egendom. Själva kontrollen utövas sedermera så, att till grund för densamma lägges en redogörelse av förmyndaren. Det är ett otillfredsställande förhållande, som redan påpekats i motionen. Jag understryker det här, därför att de sinnessjukas rättsställning för närvarande är föremål för ingående uppmärksamhet. Kan den kommande översynen medföra bättre regler i dessa två avseenden, tror jag den kommer att göra ett gott arbete.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 19.

Härpå föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om upphävande av inmutningsrätten till mineralfyndigheter och dess ersättande med ett koncessionssystem;

nr 38, i anledning av väckt motion angående ett förenklat tomtindelningsförfarande; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

Ang. revision av lag om straff för ämbetsbrott av präst m. m. Härefter förekom till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av väckt motion angående upphävande eller revision av lagen om straff för ämbetsbrott av präst m. m.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 124, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Lindström* och *Sandegård* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till omedelbart upphävande av lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål eller i varje fall om sådan revision av denna lag som kunde anses stå i överensstämmelse med nutida rättsordning i vårt land.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående revision av gällande bestämmelser om brott och förseelser av präst i dennes ämbete även som för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herr *Lindmark* ansett, att utskottets motivering bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Lindmark: Herr talman! Ifrågavarande utskottsutlåtande är framkommet med anledning av en motion av herrar *Lindström* och *Sandegård* i första kammaren. Det framhålles i motionen, huru som lagen av den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst icke längre överensstämmer med moderna rättsbegrepp. Motionärerna bygga sin motion på en relation av det fall, som populärt kallas Glimåkrafallet, som tillkom på grund av en anmälan från vissa församlingsbor mot kyrkoherden *Lundberg* på grund av det sätt, på vilket han tillät sig tillämpa den kyrkliga ritualen. Det gällde icke endast avvikelser vid högmässan utan även vid begravingar, dopförrättningar, nattvardsgång med mera. Det är ganska egendomligt, att motionärerna så väsentligt sysselsätta sig med detta så kallade Glimåkrafall, men det kan få sin förklaring, om man ser det mot bakgrund av en strävan just från dessa motionärer att få införd i de kyrkliga författningarna möjlighet att tillämpa en friare ritual. Tidigare innehöllo motioner från det hållet, att frihet att variera ritualen skulle vara fullkomligt genomförd.

Riksdagen har tidigare avvisat dessa framställningar. Riksdagen har ansett, att det förelåg intet behov av en sådan reform. Men motionärerna äro ihärdiga i sin framställning. Nu fingo de genom det inträffade fallet där nere i Glimåkra en särskild anledning att begära helt enkelt ett upphävande av 1889 års lag.

Jag ber, att kammarens ärade ledamöter uppmärksamma klämman i motionen. Den har tvenne yrkanden, ett förstahandsyrkande, som går ut på, att riksdagen måtte anhålla om utredning och förslag till omedelbart upphävande av lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst. Det är sålunda

Ang. revision av lag om straff för ämbetsbrott av präst m. m. (Forts.)
ett ganska långt gående yrkande. Skulle riksdagen icke bifalla detta yrkande, så yrkas det sekundärt, att riksdagen i varje fall måtte begära en sådan revision av denna lag, som kan anses stå i överensstämmelse med nutida rättsordning i vårt land.

Denna så kallade 1889 års lag har lagt i domkapitlens hand att upptaga, behandla och avgöra mål om ämbetsbrott av präst, när det gäller sådana både av disciplinär och av straffrättslig natur. Motionärerna finna, att detta icke rimmar sig med den moderna lagstiftningen, och de hava givetvis i en viss omfattning rätt därutinnan. Speciellt när det gäller de egentliga brotten av mera straffrättslig natur, måste man ju medgiva, att en vanlig domstol är på ett helt annat sätt skickad att behandla sådana spörsmål. Men när det gäller de disciplinära målen, måste man hålla fast vid, att domkapitlen äro på ett helt annat sätt än de vanliga domstolarna skickade att behandla dylika saker. En ny lag på detta område måste givetvis skilja på detta. Disciplinärförelserna måste fortfarande få ligga hos domkapitlen och avdömas av dessa. Utskottets utlåtande ifrågasätter icke heller något annat. Tvärtom understryker det med skärpa, att det bör så i fortsättningen förbli och att den motsedda revisionslagstiftningen skulle gälla de egentliga brottmålen och resultera i, att dessa hänskjutas under de vanliga domstolarna. I detta är ingenting särskilt anmärkningsvärt. Det är ganska riktigt.

Men när det blir fråga om gränsdragningen mellan vad som skall anses som disciplinärmål och som straffrättsliga mål, är det givetvis så, att frågan blir ömtålig och mycket svår att avgöra. Utskottet i sitt utlåtande resonerar, såsom jag tycker, på ett ganska förnuftigt sätt om hur saken bör ordnas. Men på grund av den omständigheten, att utskottet icke markerar sitt *avståndstagande* från motionärerna därutinnan, att motionärerna bygga hela sin argumentering på Glimåkrafallet och egentligen hava sitt huvudyrkande byggt på förslaget att slopa denna lagstiftning utan vidare, och att utskottet icke med ett ord i utlåtandet reagerar på den punkten, måste jag som utskottsledamot reagera mot utskottets sätt att skriva. Jag understryker än en gång, att frågan om gränsdragningen mellan disciplinärmålen och de straffrättsliga målen är ganska ömtålig. Den är ömtålig därför, att det gäller en kategori av ämbetsmän, som icke kan eller får betraktas på fullt samma sätt som andra tjänstemän. Det är tvärtom av högsta vikt, att dessa fall, då en präst förgått sig, komma att prövas och avgöras av en sådan institution, som just domkapitlet är.

Nu fruktar jag i egenskap av reservant, att om utskottets utlåtande skall stå utan anmärkning, så kan en blivande revision eventuellt få den uppfattningen, att utskottet självt tagit starkt intryck av motionärernas resonemang med utgångspunkt i Glimåkrafallet, och att revisionen kommer att gå alltför hårdhänt fram i detta stycke. Jag måste än en gång betona det anmärkningsvärda i, att utskottet icke vågat klart markera, att motionens första huvudyrkande om att få bort 1889 års lag faktiskt är avslaget genom det sätt, varpå utskottet utfört formuleringen. Men på ingen punkt finnes detta uttryckligt fastslaget, och det är oriktigt enligt mitt sätt att se. Det bör klart utsägas, att det är icke på grundval av detta allmänna resonemang, som förekommer i motionen, som utskottet kommit till sitt revisionsförslag.

Jag har därför tillåtit mig att vid utskottets utlåtande foga en reservation, där detta klart markeras. Det sker dels med användande av utskottets egen formulering, dels ock med ett tillägg, som jag själv gjort. Det kommer sålunda att heta: »Att domkapitlen böra bibehållas vid sin disciplinära bestraffningsrätt över prästerskapet finner utskottet för sin del uppenbart». Så långt är det utskottets formulering. Reservationens tillägg är: »Utskottet kan därför icke tillstyrka motionärernas yrkande om utredning och förslag till omedelbart upp-

Ang. revision av lag om straff för ämbetsbrott av präst m. m. (Forts.)
hävande av lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål.»

Reservationens syfte är sålunda att få en avgränsning mellan de disciplinära målen och de rent straffrättsliga målen med ett avståndstagande från motionärernas motivering. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr Larsson i Hede.

Herr Bergquist: Herr talman! Här föreligger ett enhälligt utlåtande från första lagutskottet såvitt avser dess hemställan. Endast beträffande motiveeringen har avgivits en reservation av herr Lindmark, och herr Lindmark har här närmare angivit vad som föranlett honom att reservera sig i fråga om motiveeringen.

Den motion, som föranlett detta utskottets utlåtande, innehöll en hemställan, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till omedelbart upphävande av lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål eller i varje fall om sådan revision av denna lag, som kan anses stå i överensstämmelse med nutida rättsordning i vårt land.» Första lagutskottet har i anledning av denna motion tagit upp hela frågan om straff för ämbetsbrott av präst och om behandlingen av de mål, som kunna föranledas av denna lagstiftning. Därvid har första lagutskottet funnit det önskvärt, att en allmän översyn verkställes av hela denna lagstiftning, som lider av en viss oklarhet och osäkerhet såväl i utformningen som i fråga om tillämpningen. Första lagutskottets utlåtande innebär ju ett direkt underkännande av motionärernas hemställan om ett upphävande av denna lagstiftning. Detta underkännande har utskottet gjort helt enkelt därför att lagstiftningen icke kan upphävas utan vidare; det måste komma något annat i stället.

Vad herr Lindmark har anmärkt på i fråga om första lagutskottets utlåtande är det, att, som han uttryckte sig, vi icke vågat säga ifrån, att vi icke gå med på den hemställan, som motionärerna i första hand gjort. Jag vill med anledning därav säga herr Lindmark, att i första lagutskottet äro vi icke så förfärligt rädda av oss och hysa icke en så oerhörd vördnad för motionärerna, även om de bära de namn, som stå under denna motion, att vi av respekt för dem icke skulle våga säga ifrån vad vi tycka eller icke tycka. Jag anser, att man icke kan klarare säga ifrån, att man icke godtar första delen av motionärernas hemställan, än att man lägger hela motiveeringen så, att den faktiskt innebär ett underkännande av förstahandsyrkandet. Vi ha så klart och tydligt som möjligt framhållit, att vi anse det icke kunna komma i fråga att fullständigt upphäva denna lagstiftning, utan att den måste underkastas en allsidig och omfattande revision, och att man först därefter kan taga ställning till frågan. Detta är sannerligen icke motiverat av någon rädsla från vår sida, herr Lindmark, utan vi ha för vår del utan att sväva på målet angivit vår ståndpunkt. Och jag tycker för min del, att den reservation, som herr Lindmark avgivit, kan anses vara ganska onödig. Herr Lindmark vill, att vi direkt skola uttala, att vi icke kunna gå med på första delen i motionens kläm utan endast den andra. Det är samma sak, som vi sagt.

Jag hemställer om bifall till första lagutskottets utlåtande.

Herr Olsson i Staxäng: Herr förste vice talman! Jag kunde kanske hava nöjt mig med att instämma i vad som här anförts av herr Lindmark, men det var ett par synpunkter, som jag här ytterligare vill beröra. När det gäller utskottsutlåtandet och dess kläm, har jag principiellt ingenting emot, att här göres en översyn, och att det verkställes en utredning beträffande förseelser

Ang. revision av lag om straff för ämbetsbrott av präst m. m. (Forts.)
av präst i ämbetet, ävensom att man på grund därav vidtar vissa förändringar i lagen. Även ifrån kyrkans sida har man flera gånger ganska klart framhållit, att det är motiverat att vidtaga vissa förändringar, då det gäller domkapitlens domsrätt.

Men vad jag vill reagera emot är det, att man i utskottets motivering enligt min mening alltför mycket dragit upp vissa riktlinjer för denna utredning och angivit, på vilket sätt man skall gå fram, då det gäller att lagstifta i denna sak. Man har delat upp ärendena och sagt, vilka som böra stanna kvar inom domkapitlens domsrätt, och vilka som skola föras över till den världsliga domstolen. Och det är särskilt, då det gäller de ärenden, som man tänkt sig skola överlämnas till de världsliga domstolarnas domsrätt, som jag ställer mig ganska tveksam. Ty då det gäller ämbetsbrott av en präst, kan jag icke finna annat, än att utskottet i sin motivering angivit, att detta bör komma under den världsliga domstolens handläggning. Om man skulle taga upp ett konkret fall i denna sak, t. ex. att en präst, såsom vi ju ha exempel på, icke följt den gällande kyrkohandboken utan gått ifrån densamma, så tror jag säkert, efter vad som under hand meddelats mig, att detta kommer att uppfattas som en sak, som skall handläggas av världslig domstol. När man då finner, att detta brott från prästens sida icke bara består däri, att han gått ifrån kyrkohandboken vid fullgörandet av gudstjänsten utan samtidigt framfört åsikter, som äro klart stridande mot kyrkans centrala uppfattning, så är jag mycket tveksam, huruvida ett dylikt ärende lämpligen bör behandlas av världslig domstol. Jag tror icke, att denna är kompetent att göra ett allsidigt och objektivt bedömande just i en dylik fråga. Även om representant för domkapitlet finnes närvarande, har man under sådana förhållanden icke tillräckliga garantier för att kyrkans intressen vid ett dylikt måls handläggning bliva i vederbörlig ordning bevakade.

Jag har alltså gent emot utskottsutlåtandet velat framhålla det, att dess motivering för utredningsyrkandet icke erhållit en sådan form, att man kan kalla det förutsättningslöst. Det är därför, som jag, herr talman, helst skulle se, att man under nuvarande förhållanden avsloge såväl utskottets förslag som de motioner, som avgivits i ärendet. Men då herr Lindmark har framfört vissa synpunkter, som jag här kan ansluta mig till, vill jag, herr talman, yrka bifall till hans reservation.

Herr Lindmark: Herr talman! Jag blev uppkallad av utskottets ärade vice ordförande, som sade, att hela utskottsutlåtandet innebär ett faktiskt underkännande av motionen. Det är gott och väl att kunna säga så, och att få det till protokollet, men den som läser utskottsutlåtandet utan att vara närmare införsatt i frågan kommer kanske icke till den uppfattningen. Med den förhållandevis enkla anslutning till motionen, varmed utskottet går in för att förorda en revision av denna lag, då man icke vågar bestämt avvisa motionärernas krav på att lagen skall slopas utan man endast i allmänna ordalag talar på sätt som skett, så är det tydligt och klart, att en hel del få den uppfattningen att här finns det en betydande majoritet inom utskottet, som anser att motionärerna i sin uppläggning av frågan hava rätt, och att deras motivering är riktig. Då menar jag, att reservationens formulering till uttalande ger klarare ledning för huru frågan skall uppfattas. Det är sannerligen icke ovanligt i riksdagen, när en motion behandlas, som slutar i två yrkanden på sätt, som här är fallet, och riksdagen icke kan vara med på det ena av dessa yrkanden, att detta tydligt och klart säges ut i utskottets utlåtande. Man anger, att man endast har kunnat biträda motionärernas mening i yrkandets första

Ang. revision av lag om straff för ämbetsbrott av präst m. m. (Forts.)
eller senare del. Detta har man underlåtit i föreliggande utskottsutlåtande, och det är denna svaghet, jag här velat påtala.

Frågan har, som jag tidigare nämnt, en betydande vikt, ty denna gränsdragning kan vara svår att göra. Och det är givet, att de, som skola verkställa en revision av ifrågavarande beskaftenhet, komma att noga penetrera utskottets uttalande. Har då riksdagen utan vidare erinran gått med på formuleringen, tar man en viss ledning av densamma. Och utskottets utlåtande bygger faktiskt på motionen och dess motivering med relation av Glimåkra-fallet och säger icke på någon punkt, att man tar avstånd ifrån denna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr förste vice talmannen till en början framställd proposition beträffande utskottets hemställan blev densamma av kammaren bifallen.

Vidare gav herr förste vice talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets motivering av kammaren godkänd.

§ 21.

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. Slutligen föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 18 december 1936 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 16, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 5, 7, 11 och 13 §§ i berörda lag om förekommande och släckning av skogseld hava följande lydelse:

5 §.

Sker skogsavverkning invid järnväg och vidtagas ej inom område på kortare avstånd från närmaste järnvägsspår än trettio meter erforderliga åtgärder till förhindrande av att genom avverkningen ökad fara för skogseld uppstår, äger brandfogden eller järnvägsförvaltningen på markägarens bekostnad verkställa de behövliga åtgärderna.

7 §.

Varje socken å landet skall utgöra en brandrote; dock äger länsstyrelsen efter framställning medgiva, att vad sålunda är stadgat ej skall äga tillämpning i fråga om viss socken eller att två eller flera socknar må förenas till en brandrote.

Länsstyrelsen äger ock efter vederbörandes hörande besluta, att socken skall utgöra mer än en brandrote och huru i sådant fall socknen skall till brandrotar indelas.

Stads icke planlagda område så ock dylikt område inom köping, som utgör egen kommun, skall, där länsstyrelsen efter vederbörandes hörande finner skäligt så förordna, utgöra en eller flera brandrotar.

11 §.

Brandrote är pliktig att till brandfogde och vice brandfogde utgiva skäligt arvode för uppdraget.

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)

13 §.

1 mom. Beslut om arvode till brandfogde eller vice brandfogde eller om skogsbrandordning skall underställas länsstyrelsens prövning.

Beslut, som sålunda underställes, skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Beslut angående arvode må ej ogillas på den grund, att arvodet anses bestämt till för lågt belopp, med mindre beloppet uppenbarligen icke är skäligt. Vägras fastställelse, skall skäl därtill uppgivas.

Har beslut fastställts, skall det utan hinder av besvär lända till efterrättelse, till dess annat vederbörligen förordnas.

2 mom. Finner länsstyrelse, att arvode icke blivit bestämt till skäligt belopp eller att skogsbrandordning, innehållande erforderliga bestämmelser till förekommande och släckning av skogseld, icke blivit antagen eller att brandrote eljest uppenbarligen åsidosätter sina skyldigheter enligt denna lag, skall länsstyrelsen hos brandroten göra framställning om rättelse. Vidtages ej i anledning av länsstyrelsens framställning erforderlig åtgärd, äger länsstyrelsen därom förordna. Finnes det vara av nöden, må länsstyrelsen förelägga lämpligt vite och till sådant vite fälla.

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Carlström m. fl.* väckt motion, nr 34, i vilken hemställts, dels att riksdagen ville besluta sådan ändring i 5 § av det i propositionen framlagda lagförslaget att där stadgade åtgärder och skyldigheter helt måtte åvila vederbörande järnvägsinnehavare, samt att bestämmelserna i lagförslagets 13 § om skyldighet att underställa beslut om brandfogdes och vice brandfogdes arvode länsstyrelsens prövning måtte utgå, dels ock att vederbörande utskott måtte vidtaga de förändringar i lagtexten som av nyssnämnda yrkanden kunde föränledas.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet intaget förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld; samt

B) att den i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Utskottets förslag innebar, bland annat, att utskottet uteslutit 5 § i Kungl. Maj:ts lagförslag, upptagit såsom 7 § andra stycket av 6 § i Kungl. Maj:ts berörda lagförslag oförändrat samt föreslagit såsom 5, 11 och 13 §§ följande:

5 §.

Varje kommun å landet, som ej är köping, skall utgöra en brandrote; dock äger länsstyrelsen efter framställning medgiva, att vad sålunda är stadgat ej skall äga tillämpning i fråga om viss kommun eller att två eller flera kommuner må förenas till en brandrote.

Länsstyrelsen äger ock efter vederbörandes hörande besluta, att kommun som i första stycket sägs skall utgöra mer än en brandrote och huru i sådant fall kommunen skall till brandrotar indelas.

Stads icke planlagda område så ock dylikt område inom köping, som utgör egen kommun, skall, där länsstyrelsen efter vederbörandes hörande finner skäligt så förordna, utgöra en eller flera brandrotar.

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)

11 §.

Brandfogde och vice brandfogde äro med avseende å rätt till gottgörelse i anledning av sitt uppdrag likställda med vald ledamot av kommunal nämnd, som utsetts till ordförande; dock att i fråga om ersättning för deltagande i eller annan verksamhet för släckning av skogseld gäller vad nedan i 25 § föreskrives.

13 §.

1 mom. Beslut om antagande eller ändring av skogsbrandordning skall underställas länsstyrelsens prövning.

Beslut, som sålunda underställas, skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därtill uppgivas.

Har beslut fastställts, skall det utan hinder av besvär lända till efterrättelse, till dess annat vederbörligen förordnas.

2 mom. Finner länsstyrelse, att skogsbrandordning, innehållande erforderliga bestämmelser till förekommande och släckning av skogseld, icke blivit antagen eller att brandrote eljest uppenbarligen åsidosätter sina skyldigheter enligt denna lag, skall länsstyrelsen hos brandroten göra framställning om rättelse. Vidtages ej i anledning av länsstyrelsens framställning erforderlig åtgärd, äger länsstyrelsen därom förordna. Finnes det vara av nöden, må länsstyrelsen förelägga lämpligt vite och till sådant vite fälla.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Lindqvist*, *Johnsson* i Kalmar och *Landgren*, vilka hemställt, bland annat, att nedannämnda paragrafer i det av utskottet framlagda lagförslaget skulle erhålla följande lydelse:

5 §.

(Lika med 5 § i Kungl. Maj:ts förslag.)

7 §.

Det åligger brandrote att i enlighet med bestämmelserna i denna lag vidmakthålla ett skogsbrandväsen, som kan anses tillfredsställa skäligen anspråk på trygghet mot skada av skogseld.

Länsstyrelse skall, var inom sitt län, vaka över att skogsbrandväsendet är tillfredsställande ordnat.

11 §.

(Lika med 11 § i Kungl. Maj:ts förslag.)

13 §.

(Lika med 13 § i Kungl. Maj:ts förslag.)

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Bergquist**, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 41 föreslås,

att utskottets hemställan må föredragas punktvis;

att punkten A) företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld paragrafvis med slutstadgande, ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarrens ledamot påfordras;

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)

samt att vid det lagrum, varom först uppkommer överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragnings sättet upptogs först till behandling *punkten A*.

Utskottets förslag till Lag om förekommande och släckning av skogseld.

Efter föredragning av 1 § yttrade:

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag har i detta ärende jämte två andra av första lagutskottets ledamöter avgivit en reservation, vars yrkande innebär i huvudsak ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Då så är förhållandet och jag förmodar, att man från statsrådsbanken kommer att uppträda till försvar för propositionen, skall jag fatta mig kortare, än vad ärendet på grund av sin stora vikt förtjänar.

Jag behöver icke tala om för kammarens ärade ledamöter, att det för varje år som går är mycket stora värden, som gå till spillo på grund av eldsolyckor, som inträffa såväl i stad som på landsbygd. Och vad vi nu närmast ha att tänka på är de stora skogseldar, som särskilt under torra somrar ödelägga skog för stora värden. Det här föreliggande lagförslaget avser en förändring av 1914 års lag om skogseld. Den lag, som vi haft sedan nämnda år, har visat sig vara bristfällig och behöva vissa kompletteringar. Om den saken torde alla vara ense. Alla som sysslat med denna fråga ha kommit till den uppfattningen att det är nödvändigt att ändra vår lagstiftning på detta område, så att den blir mera effektiv, än den nuvarande lagen är. Under tjuugoårsperioden 1914—1933 härjade skogseldar i vårt land en areal på icke mindre än 93,900 hektar eller i genomsnitt 4,700 hektar per år. Den totala förlust, som uppstod för landet på grund av dessa skogsbränder, beräknas till icke mindre än 10.7 miljoner kronor.

Det nu föreliggande lagförslaget avser att i första rummet utvidga och förstärka skogsbrandväsendets organisation. Om detta förslag genomföres och blir lag, så kommer det att åligger kommunerna att vidmakthålla ett skogsbrandväsen, som kan anses tillfredsställa skäligen anspråk på trygghet mot skada av skogseld. Länsstyrelserna skola i sina respektive län vaka över att skogsbrandväsendet är tillfredsställande ordnat. Liksom enligt nu gällande lag skall det finnas brandfogdar, vilka ha såsom främsta uppgift att tillse sådana åtgärder inom brandroten, som kunna verka förebyggande mot eldfara. I fråga om sättet för utseende av dessa brandfogdar gäller för närvarande, att brandfogden väljes av kommunen, samt att valet skall underställas länsstyrelsen. Finner länsstyrelsen den valde icke lämplig, äger länsstyrelsen rätt att förordna om nytt val. I den föreliggande propositionen föreslås nu den ändringen i fråga om val av brandfogde, att denne skall förordnas av länsstyrelsen efter brandrotens hörande. Utskottet har för sin del avstyrkt denna förändring i valsättet. När utskottet föreslagit denna ändring i Kungl. Maj:ts förslag, har utskottet varit enhälligt. Även vi, som äro reservanter på ett par andra punkter, hava varit med om denna förändring i fråga om valsättet. Vi ha icke ansett det vara behöfligt för att få kompetent brandfogde att på detta sätt inskränka på kommunernas självbestämmanderätt. Utskottet förordar därför, att brandfogden skall liksom enligt gällande lag väljas av kommunen. Utskottet har dock gjort en ändring här, och den ändringen avser, att om länsstyrelsen skulle finna den av kommunen valde icke vara lämplig,

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)
 så må länsstyrelsen förordna en annan till brandfogde än den som kommunen har valt.

Så långt äro vi reservanter eniga med utskottsmajoriteten. De stycken, där vi skilja oss från utskottsmajoriteten och tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, gälla dels frågan om arvode till brandfogden och dels den bestämmelse, som återfinnes i § 5 i Kungl. Maj:ts förslag om skyldighet för markägaren att efter en avverkning se till, att det röjes undan, så att icke antändbara rester kvarligga, som kunna framkalla eldsolyckor. Vi ha icke kunnat finna, att bestämmelsen angående brandfogdar skall vara sådan, att man till brandfogde skall ha rätt att utse vilken som helst av kommunens medlemmar med endast de undantag, som finnas angivna i vederbörande paragraf, men att man samtidigt skall uraktlåta taga in en bestämmelse i lagen om rätt för en sådan person till ersättning för de uppdrag, han som brandfogde har att fullgöra. Vi veta väl, att uppgifterna för en brandfogde kunna bli mycket olika, och att det därför icke är möjligt att stadga generellt lika ersättning för alla, utan att ersättningen bör utgå med hänsyn tagen till huru mycket brandfogden har att göra. Departementschefen har ju också i motiveringen till sitt förslag sagt, att vill man icke ge ett årligt arvode, så kan man ju gå den vägen, att man i stället stadgar en viss ersättning för varje dag, som han offrar för de uppgifter, han såsom brandfogde har att utföra.

Vad beträffar § 5 i lagförslaget, som utskottet föreslår struken, så innebär den, att det efter en skogsavverkning invid järnväg skall göras rent på ett område av 30 meter från närmaste järnvägsspår för att, som jag sade, förebygga eldsolyckor. Jag tycker, att detta är en sådan ordningsföreskrift, som det måste anses önskvärt att få med i den nya lagen. Den motivering, som utskottsmajoriteten har anfört för sitt förslag att stryka denna paragraf, förefaller mig minst sagt något besynnerlig. Det har anförts i utskottet, och det kommer väl att sägas även här, att det skulle bli alltför ekonomiskt betungande för markägaren att verkställa denna rönning, som han enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle bli ålagd. Jag kan icke inse det berättigade i ett dylikt påstående. Ty är det så, att skogsägaren säljer skog till annan person för avverkning, bör det väl vara mycket lätt att ordna den saken mellan vederbörande. Och är det så, att skogsägaren själv avverkar sin skog, bör det gå ganska lätt att även då ordna denna sak.

Om de ärade kammarledamöterna se efter, huru vi ha det ordnat, då det gäller brandstadgan för stad eller landsbygd, skola ni finna, att vi där hava nödgats gå in för mycket längre gående bestämmelser än vad här ifrågasatts. Vi ha ansett det vara nödvändigt för att skydda oss för eldsolyckor, och så böra vi göra även i detta fall. Nu är det för all del icke alla eldsolyckor, då det gäller skog, som föranletts av gnistor från lokomotiv, men det anses, att cirka 15—16 % framkallas av gnistor från lokomotiv, och det är ju en ganska betydande siffra.

Herr talman! Jag skall åtminstone för närvarande icke säga mera i denna fråga. Jag tror, att Kungl. Maj:ts förslag är sådant, att alla, som vilja vara med om en verklig effektivisering av vår lagstiftning angående släckning av skogseldar, böra vara med om det förslag, som Kungl. Maj:t här kommit med, och som vi reservanter hava yrkat bifall till. När vi komma till de olika paragraferna, kommer jag att göra hemställan om bifall till den reservation, som vi avgivit.

Häruti instämde herr *Landgren*.

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! För några dagar sedan hade jag tillfälle att i ett annat ärende tala om kommunernas självbestämmerätt. Det

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)

var, när det gällde kompetenskravet för rådmän, där man ifrågasatt vissa inskränkningar i denna kommunala självbestämmningsrätt. Den proposition, som nu är framlagd och som avser vissa föreskrifter för att förebygga skogseldar, har enligt utskottets förmenande gått för långt i att avskära kommunerna från en, enligt vårt sätt att se, rimlig självbestämmningsrätt. Reservanterna ha icke heller vågat ansluta sig till propositionen i fråga om § 9, som föreskriver att länsstyrelsen skall utse brandfogde och vice brandfogde. Där ha reservanterna icke kunnat följa propositionen, men de ha dock följt densamma i fråga om § 11, varigenom en laglig föreskrift skulle införas om arvode till brandfogde, och i fråga om § 13, som lämnar i länsstyrelsens händer att, på sätt som sker i fråga om fjärdingsmän, föreskriva det arvode som skall utbetalas till brandfogde. Dessa båda paragrafer 11 och 13 sammanhänga givetvis, och den ståndpunkt man intar till § 11 måste man ju logiskt fullfölja även i fråga om § 13.

Nu frågar jag: är det klokt att efter den erfarenhet vi ha i fråga om bestämmelserna beträffande fjärdingsmannainstitutionen gå denna väg, där länsstyrelserna med undanskjutande av kommunerna skulle kunna ge kommunerna direkta och bindande föreskrifter? För min del erkänner jag villigt, att ett sådant förfaringssätt kan vara befogat i fråga om fjärdingsmännen, därför att staten betalar en väsentlig del av fjärdingsmannens lön. De ha dessutom ett direkt statsuppdrag att fullgöra i och med indrivningen av exempelvis kronoskatterna. Men jag ifrågasätter verkligen, om det är rimligt att på detta område tillämpa samma princip?

För min del har jag alltså dels principiella invändningar, därvid jag gör gällande, att kommunens fullmäktige icke äro i behov av dessa restriktiva bestämmelser, som man här vill föreskriva, och dels rena praktiska invändningar, då jag frågar mig, vad det kan vara för nytta därmed. Den erfarenhet vi ha säger oss, att skola vi utveckla vårt demokratiska system på olika områden, så förutsätter det enligt mitt förmenande, att vi icke genom laga bestämmelser i detalj föreskriva, huru dessa korporationer skola handla. Vi böra kunna, synes det mig, hysa en smula större förtroende för dessa våra kommunalfullmäktigeinstitutioner.

Är det någon här som tror exempelvis, att 20 stycken kommunalfullmäktige, valda i regel bland det bästa folk man har i kommunerna, icke skulle vara kapabla att kunna välja en lämplig karl till brandfogde och därjämte också bestämma den lön han skall ha? Vi ha i utskottets utlåtande pekat på den utvägen, att en brandfogde skulle äga rätt att avgå från sin syssla, om han är missnöjd med den lön kommunen ger. Härigenom ha vi fått den ventil, som är nödvändig för att en person icke skall bli fastlåst vid detta uppdrag utan att få den rimliga ersättning, som efter skälig prövning bör tillkomma honom.

Jag vill vidare säga ett par ord om § 5. Utskottet har föreslagit, att denna skulle strykas. Jag medger, att det är den mest diskutabla punkten i utskottets utlåtande. Det kan givetvis synas ganska rimligt, att man i lag stadgar skyldighet att undanröja faror för skogseldar, och så långt ha vi från utskottets sida heller icke haft något att invända. Men svårighet har inträtt, när det gällt att fördela kostnaderna för dessa röjningsarbeten. En ganska stark mening inom utskottet hävdade, att man tvärtemot propositionen borde lägga dessa kostnader på järnvägarna. Med den erfarenhet jag har om en hel del långt ifrån ekonomiskt starka enskilda järnvägar ansåg jag mig icke kunna vara med om en sådan bestämmelse. Jag får också erkänna, att jag knappast anser frågan om kostnaderna för dessa röjningsarbeten tillfredsställande utredd. Det synes mig vara av behovet påkallat att närmare undersöka den sa-

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)
 ken. Från en del utskottsmedlemmar har påpekats, att det finns skogsägare i små ekonomiska omständigheter, som ha ganska långa åkertegar utefter en järnväg. I sådana fall kunde det bli ganska betungande för dessa, om de skulle åläggas en sådan rensningsskyldighet, som propositionen här föreskriver och som innebär ett väsentligt utvidgande av de bestämmelser, som tidigare gällt på detta område. Det har också med styrka hävdats från mina vänner på norrlandsbänkarna, att ett genomförande av denna bestämmelse i § 5 skulle för mången inom de vidsträckta skogsområdena i Norrland vara en åtgärd av mycket betänkligt slag. Under sådana förhållanden har min försiktighet bjudit mig att i nuvarande stund stanna vid vad som nu gäller i detta avseende — alltså för närvarande stryka denna paragraf — ehuru jag får för min del säga, att jag icke har någon invändning emot, om man vill taga upp denna sak till prövning och undersöka, huru röjningskostnaden för framtiden rimligen bör fördelas. Men att nu besluta därom förefaller mig vara att besluta litet för mycket i blindo.

Jag vill vidare påpeka, att de stränga bestämmelser, som man här vill genomföra för kommunernas vidkommande även ur en annan synpunkt torde vara en smula diskutabla. Den eldfara, som tidigare har förekommit vid exempelvis järnvägsdriften, som varit det huvudsakliga diskussionsämnet i detta ärende, har på grund av utvecklade tekniska anordningar på senare tid ganska väsentligt minskats, och den minskas i mycket betydande grad vid genomförande av de snabbt pågående elektrifieringar, som dels redan ha kommit till stånd och dels beslutats. Det förefaller mig sålunda, att tillräckliga skäl icke föreligga för att besluta, som i propositionen föreslås, införande av en sådan föreskrift som i § 5, och det förefinnes, enligt mitt sätt att se ännu mindre anledning att beskära kommunerna deras rätt att utse innehavare av en så relativt enkel syssla som en brandfogdebefattning. Vad ha icke kommunerna att handlägga i allmänhet? De utse exempelvis kommunalnämndsordförande, som enligt mitt sätt att se i det stora flertalet kommuner ha en funktion som är betydligt viktigare. De utse vidare nämnder för att sköta om hälsovården i kommunerna. En hel rad av dessa och andra befogenheter, som vi känna, skötas, såvitt jag förstår, tillfredsställande av kommunalfullmäktigeinstitutionen. Under sådana förhållanden bör man kunna hysa en smula större förtroende för de kommunala korporationerna och icke i onödan och i oträngt mål beröva dem den hävdvunna rätt, som de sedan ålder ha haft att utöva och fullgöra.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Olsson* i Rimforsa instämde häruti.

Herr **Carlström**: Herr talman! Efter herr Olssons i Mellerud anförande skall jag fatta mig mycket kort, men då jag är motionär i frågan, ber jag dock att få säga några ord. Jag och mina medmotionärer ha i detta förslag riktat oss emot § 5 med bestämmelser angående röjning av mark bredvid järnväg och § 13 jämte dithörande paragrafer, då det gällt brandfogdens avlöning.

Det är uppenbart, att då det här gäller att bestämma, vem som skall utföra eller betala dessa arbeten för röjning av mark, varom § 5 handlar, kan det vara olika uppfattningar om den saken. Då emellertid reservanterna här i sin reservation säga »att samtliga de myndigheter och sammanslutningar, som under förarbetena till förvarande lagstiftning uttalat sig om skogsbrandkommitténs motsvarande förslag, förordad upptagande i lagen av en bestämmelse i ämnet», så är det visserligen riktigt. Men hurudant såg skogsbrandkommitténs förslag ut i fråga om vem som skulle betala arbetet i detta fall? Jag kan citera, att

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)

»enligt kommitténs uppfattning kan det ej läggas avverkaren eller markägaren till last, om därigenom vid avverkning utmed järnväg uppstår ökad fara för antändning av skogen från bantåg». Och kommittén föreslår alltså, att järnvägsförvaltningarna i detta fall skulle ha att betala kostnaderna. Propositionen har gått över på den motsatta sidan och menar, att markägarna skola bära dessa kostnader, ty om markägaren icke efter avverkning skötte om röjning till 30 meters avstånd från järnvägen, skulle järnvägsförvaltningen ha befogenhet att utföra röjningsarbetet på *vederbörande markägares bekostnad*. Det är den saken, som vi motionärer icke ansett vara riktig. Nu har utskottet här icke vågat tillstyrka det förslag, som vi motionärer framställt, nämligen att i detta hänseende gå in för att lägga över kostnaderna på järnvägsförvaltningarna, utan man har i stället stannat vid nuvarande bestämmelser. Och jag för min del måste säga, att jag tar mycket hellre utskottets förslag — även om det nu icke innefattar ett bifall till vad vi här yrkat — än propositionens förslag på denna punkt. Då alltså reservanterna här framhålla, att sammanslutningar och myndigheter varit eniga på denna punkt innebär det ju att man varit enig om skogsbrandkommitténs förslag om att en § 5 borde innehålla vissa bestämmelser om röjningens utförande, men man kan ju läsa på sid. 11 i betänkandet, att centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund och svenska skogsvårdsföreningen tillstyrkte att kostnaderna skola åvila järnvägsförvaltningarna. Att sedan å sin sida järnvägsförvaltningarna ha velat få detta omlagt i den andra riktningen, är ju ingenting att förundra sig över.

Vad gäller frågan om tillsättande av brandfogde och hans avlönande, som beröres i §§ 9, 11 och 13, ha vi motionärer, särskilt med utgångspunkt från de erfarenheter som vi ha beträffande tillsättande av fjärdingsmän och deras avlönande samt den bestämmanderätt som länsstyrelserna där ha, riktat oss mot förslagets formulering i nämnda avseende. Herr Olsson i Mellerud, som för övrigt står på utskottets sida, menar, att då det gällde fjärdingsmän, var detta berättigat. Jag skall icke närmare ingå på den saken. Jag vill bara erinra om, att det varit många kontroverser på den punkten mellan kommunerna och länsstyrelserna. Vad kommunerna i ett visst fall ansett som skäligen ersättning, t. ex. 4- å 500 kronor, ha länsstyrelserna ansett borde vara 7- å 800, och det är ju en väsentlig skillnad. Jag tror också, att det i fråga om brandfogde bör vara möjligt för kommunen att kunna bestämma vad som är skäligt. Han skall ha en avlöning i likhet med vad de kommunala förtroendemännen i övrigt skola ha, och vidare skall för hans arbete kunna utgå ersättning genom bidrag av statsmedel, som enligt detta förslag skola utgå vid ingripande för att förhindra eller släcka skogsbrand. Jag menar alltså, att även på denna punkt borde kammaren kunna bifalla utskottets hemställan.

Jag skall icke, herr talman, efter herr Olssons mera ingående anförande uppehålla mig längre vid denna fråga. Jag ber emellertid att få uttala motionärernas tack för att utskottet velat gå in för de förändringar som här skett, ehuru de icke på alla punkter överensstämmer med motionärernas önskningsar.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag har begärt ordet för att avge en replik till herr Olsson i Mellerud, men dessförinnan skulle jag vilja fästa kammarens uppmärksamhet på, att herr Carlström, som ju är från landet och väl känner förhållandena där, har, när han skrev sin motion, ansett att det är önskvärt att få med en femte paragraf, icke med den formulering Kungl. Maj:t hade föreslagit, men för att få fastslaget nödvändigheten av att få röjningsarbeten utförda, och det är endast i fråga om kostnaderna härför, som herr Carlström har haft en annan uppfattning.

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)

Så ber jag att få säga till herr Olsson i Mellerud, att jag tycker, att det är en något haltande jämförelse, som han gör emellan fjärdingsmannasysslan och brandfogdesysslan. Ty om kommunen skulle välja herr Olsson i Mellerud till fjärdingsman och han säger nej, blir han icke fjärdingsman, men om kommunen skulle vilja välja honom till brandfogde, då är det icke så säkert, att han kan göra sig fri från uppdraget. Nu säger utskottet om denna sak, att man har rätt att avsäga sig, om arvodet skulle bli för lågt. Men herr Olsson i Mellerud tror väl icke, och icke någon annan heller, att samma kommunalorgan, som bestämmer arvodet åt en brandfogde, skulle finna att det är för lågt, så att han skulle få rätt att avsäga sig. Det heter ju i det stycke, som herr Olsson hänvisar till på sid. 24, par. 9 punkt c: »den som eljest uppgiver hinder, vilket godkännes av brandroten». Det är den åsyftade bestämmelsen, men så brukar man icke skriva för att därmed ge en person rättighet att avsäga sig ett uppdrag, som han icke vill ha. När alltså herr Olsson i Mellerud talar om, att man här vill ha strängare bestämmelser till en kommuns efterlevnad, är det ju riktigt att de äro strängare än de som för närvarande gälla. Men, det har ju visat sig erforderligt med stränga bestämmelser. När herr Olsson i Mellerud slår på de strängarna för att få gehör för sin uppfattning, bör det kanske påpekas, att enligt Kungl. Maj:ts förslag statsverket i hög grad skall bidra till kostnaderna.

Jag har litet svårt att förstå, varför herr Olsson i Mellerud talade så mycket om valet, ty den saken är ju herr Olsson i Mellerud och vi reserverar ense om. Var det kanske för att det därigenom skulle gå lättare att samla majoritet för utskottets förslag?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! De myndigheter, som yttrat sig över förslaget, ha vitsordat, att den hittillsvarande ordningen på detta område icke är tillfredsställande. Från alla håll har framhållits, att det är angeläget att vidtaga förbättringar, ty det är stora värden, som stå på spel.

Utskottet har i sin redogörelse för motiveringen till paragraferna gått baklänges, men jag skall göra tvärtom och börja med femte paragrafen. Då jag studerat utskottets betänkande, har jag funnit, att de förbättringar, som föreslagits, äro ganska minimala. Även i den av herr Carlström m. fl. väckta motionen har framhållits vikten av att det fastslås, vem det ena och det andra skall åligga. Enligt propositionen skall röjning bekostas av markägaren. Propositionen utarbetades redan förra året. Då jag, innan den framlades, tog del av densamma, sade jag mig själv, att det är riktigast, att markägaren svarar för att det blir röjt och bekostar röjning när markägaren har disposition av marken. I motionen har föreslagits, att järnvägsförvaltningen skall svara för kostnaderna. Utskottet har icke velat fastslå, vem som skall svara för kostnaderna. Utskottet har förklarat, att den frågan får avgöras från fall till fall. Självfallet kan detta avgörande vara svårt att träffa.

I Nytt Juridiskt Arkiv refereras två rättsfall, som belysa detta förhållande. I båda fallen hade konstaterats, att skogsbrand uppstått genom antändning av avfall, som fått ligga kvar efter det skogsavverkning ägt rum. I det ena fallet ansåg såväl häradsrätten som hovrätten, att skogsägaren icke på grund av att han uraktlåtitt att verkställa röjning varit vållande till skadan, och tillerkände honom således ersättning för vad som förstörts genom branden. Högsta domstolen hade emellertid en annan uppfattning och avslog skogsägarens framställning om ersättning. Skogsägaren förlorade således målet. I det andra fallet gick det tvärtom. Häradsrätten ansåg, att skogsägaren icke fullgjort vad på honom ankommit och fann honom följaktligen ej vara

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)
berättigad till skadeersättning, men hovrätten och högsta domstolen ansågo, att han gjort vad på honom ankommit och tillerkände honom skadeersättning.

Som det nu är, lever vederbörande skogsägare i alltför stor ovisshet. Det är svårt för honom att veta vilka åtgärder han bör vidtaga för att han icke skall anses vållande, om brand uppstår. Enligt mitt förmenande är det bäst att meddela bestämmelser om vem röjningen skall åligga. Utskottet tycks tro, att man kan lyckas övertyga parterna om att de skola betala hälften vardera eller att skogsägaren ensam skall betala alltsammans. Därest brandfogdens uppfattning skall tillmätas viss auktoritet kan detta för skogsägaren vid eventuell process vara mindre tillfredsställande. Om vederbörande skogsägare icke vidtagit de röjningsåtgärder, som lagligen ålegat honom, kommer hans ställning att bli svår, ifall brand uppstår och frågan om skadeståndsskyldighet drages inför domstol. Med hänsyn till den risk markägaren löper att bli skadeståndsskyldig, anser jag det lämpligast, att skyldigheten att verkställa röjning ålägges någondera. Vare sig han avverkar skog för egen räkning eller upplåter avverkningsrätt till skog, är det lämpligast, att röjningen verkställs genom hans försorg.

Utskottet har lämnat en redogörelse för gällande bestämmelser om utseende av brandfogde och uttalat, att den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen icke skulle vara påkallad av omständigheterna. Utskottet anser det onödigt, att brandfogde förordnas av länsstyrelsen, och menar, att Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära en inkräktning å den kommunala självstyrelsens område. I propositionen föreslås, att brandfogde skall förordnas av länsstyrelsen på förslag av brandroten. Utskottet föreslår, att brandfogde skall väljas av brandroten. Om en brandrote består av två eller fyra kommuner och kommunerna icke enas i valet av brandfogde, skall länsstyrelsen förordna en av de valda. Man kan ju ha olika uppfattning om vad som menas med kommunal självbestämmanderätt. Enligt utskottets förslag skall länsstyrelsen pröva de valdas kompetens och skall, om länsstyrelsen ej anser dem kompetenta, utse annan person. En så beskaffad kommunal självbestämmanderätt tycker jag för min del inte har större värde än förslaget i propositionen. Här gäller det inte blott kommunala utan även nationella intressen av stor betydelse. Länsstyrelsen förordnar ordförande i hästuttagningsnämnden. Jag har aldrig hört, att någon opponerat sig mot denna anordning. Hästuttagningsnämnden får order att för arméns räkning uttaga visst antal hästar. I övrigt har det sätt, varpå nämnden förrättar sitt arbete, intresse endast för hästägarna.

I praktiken är det ingen nämnvärd skillnad mellan propositionen och utskottets förslag. I sista hand blir det länsstyrelsen, som får pröva, om den person, som utsetts av kommunen, är lämplig eller icke. Enligt propositionen skall beslut om arvode underställas länsstyrelsens prövning, men får ej ogillas på den grund, att arvodet bestämts till för lågt belopp. Arvode kan till och med bestämmas att utgå såsom dagarvode. Utskottet anser, att den, som väljes till brandfogde, bör medgivas rätt att avsäga sig uppdraget jämväl på den grund att arvodet anses bestämt till ett uppenbarligen för lågt belopp. Hur skall det gå, om brandroten valt en person till brandfogde, men länsstyrelsen förordnat en annan, och den sistnämnde avsäger sig uppdraget, därför att han anser arvodet vara för lågt? I ett sådant fall kommer brandroten med all säkerhet att vägra honom entledigande, men vägrar brandroten entledigande, kan han även enligt utskottets förslag överklaga brandrotens beslut hos länsstyrelsen.

En jämförelse mellan utskottets förslag och propositionen ger enligt mitt förmenande vid handen, att utskottets förslag icke i högre grad än proposi-

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)
tionen slår vakt om den kommunala självbestämmanderätten. Utskottets betänkande är skrivet, som om utskottsförslaget innebure ett bibehållande av denna rätt, men i verkligheten kommer avgörandet även enligt utskottsförslaget att ligga hos länsstyrelsen. Det är en chimär att tro, att man bevarat större delen av den kommunala självbestämmanderätten.

Herr Larsson i Hede: Herr talman! Då jag i utskottet deltagit i behandlingen i detta ärende, skall jag be att få yttra några ord.

Jag kan för min del icke finna det vara rätt eller riktigt att genom denna nya § 5 i lagförslaget ålägga de markägande så stränga bestämmelser som det i paragrafen sägs. Det föreligger för övrigt ganska olika meningar bland dem, som utformat lagförslaget, om vem som rätteligen bör bekosta röjningen. Den kungl. propositionen menar, att markägaren bör vara skyldig att betala dessa kostnader, skogsbrandskommittén anser däremot, att järnvägen bör vara den betalningsskyldige. På Kungl. Maj:ts sida stå järnvägsstyrelsen, lagrådet och vissa länsstyrelser och på skogsbrandskommitténs sida Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, Svenska skogsvårdskommittén och länsstyrelserna i Uppsala och Kronobergs län. Dessa senare tillstyrka skogsvårdskommitténs förslag om att järnvägen bör betala röjningskostnaderna.

När departementschefen i propositionen anför, att det för markägaren torde vara en enkel sak att ombesörja röjningen och att densamma i regel ej torde behöva föranleda några större kostnader för honom, i varje fall om röjningen verkställs i samband med avverkningen, men sedan fortsätter, att det för järnvägarna skulle bli en avsevärd kostnad, så kan jag icke dela hans mening härvidlag. Jag är gärna villig medge, att den enskilde markägaren kan göra röjningsarbetet billigare än järnvägen, men det kan säkerligen inträffa många fall, då röjningsarbetet kan bli ganska kostbart och betungande även för den enskilde markägaren. Genom bestämmelserna i paragrafen skulle markägaren komma i en ganska beroende ställning till järnvägen, då järnvägsförvaltningen skulle äga att på markägarens bekostnad verkställa röjningen.

Då det redan i lag är stadgat rörande ersättning för skada, som uppkommit genom skogsbrand till följd av järnvägsdrift, och då enligt lagen läggas skyldigheter såväl på järnvägen som markägaren i detta hänseende, har jag, när ingen, enligt min mening, lämplig bestämmelse kunnat föreslås, ansett det riktigtast att paragrafen utgår.

Beträffande tillsättande av brandfogde anser jag detta vara en helt kommunal angelägenhet och att brandfogden bör, såsom utskottet föreslår, utses av kommunalstämma eller, där fullmäktige finnas, av dessa. Jag är fullt övertygad om att kommunerna själva äro kompetenta att välja brandfogde lika väl som de äro lämpliga att välja sina andra tjänste- och förtroendemän. Jag tror också, att kommunerna själva ha den bästa kännedomen om vilka personer, som kunna vara mest passande för uppdraget. Den bestämmelsen, att länsstyrelsen äger rätt att förordna om nytt val eller förordna annan person, därest länsstyrelsen inte anser den valde lämplig, torde för övrigt vara tillräcklig garanti mot val av olämplig person.

Likaså är det både rimligt och riktigt, att, såsom utskottet föreslår, kommunerna äga rätt besluta om arvodet åt brandfogden. Att såsom Kungl. Maj:t föreslår överlämna åt länsstyrelserna skälighetsprövningen av arvodet bör i detta fall icke förekomma. Då kommunerna ensamma skola vidkännas kostnaden för arvodet eller avlöningen, böra de också ha rätt att bestämma storleken. Jag är för min del övertygad om att kommunerna komma att handha även arvodesfrågan på bästa och lämpligaste sätt, och att det kommer att ske i samförstånd med brandfogden. Ett samförstånd bör lika väl kunna komma

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)
till stånd med honom som med andra kommunala tjänstemän. Att som Kungl. Maj:t föreslagit länsstyrelsen skall pröva skäligheten av arvudet, anser jag vara en inskränkning i den kommunala självbestämmanderätten, som i detta fall icke bör få förekomma. Den erfarenhet man har genom polislagen om meningsskiljaktigheterna mellan kommunerna och länsstyrelserna rörande skäligheten av lön eller arvode bör föranleda till att man inte i den förevarande lagen inför ett sådant irritationsmoment.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Krogstorp, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Persson* i Grytterud och *Gustafson* i Kasenberg.

Herr **Mäler**: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i de synpunkter på ärendet i dess helhet, som framförts av herr *Olsson* i *Mellerud*. Det är endast om den i den kungl. propositionen föreslagna 5 § som jag skulle vilja säga ett par ord.

Jag delar herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet mening, att det varit önskvärt, om man fått lagfäst, vem det är som de här ifrågasvarande kostnaderna skola drabba. När det emellertid för närvarande inte är möjligt att få igenom en sådan bestämmelse, som rättvist reglerar kostnadsregleringen, anser jag, att utskottets förslag, som helt slopar denna paragraf, är att föredraga. Jag finner det nämligen för min del ganska orimligt, att man skall lägga kostnaderna för detta på en markägare, som inte kan vara den vållande. Kostnaderna borde därför ligga på järnvägen. Jag tror, att man förbiser den omständigheten, att det inte alltid ligger i skogsägarens intresse att röja bort det ris, som ligger kvar efter en avverkning. Det kan ur viss skogsvårdssynpunkt vara önskvärt att avfallet får ligga kvar. Under sådana förhållanden tycker jag, att då det ur andra synpunkter är önskvärt, att avfallet avlägsnas, kostnaderna härför inte skola drabba jordägaren.

Vid denna sena tidpunkt skall jag, herr talman, inte utveckla denna tankegång närmare, utan jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Hansson* i *Rubbestad*.

Herr **Andersson** i *Rasjön*: Herr talman! Beträffande den omstridda 5 § kan jag i likhet med den förre talaren instämma med statsrådet om önskvärheten av att man kommit till en något större klarhet på denna punkt än vad utskottet gjort. På sid. 21 gör utskottet ett uttalande om vem som rättsligt sett kan anses bära ansvaret för att marken blir uppröjd, ett uttalande, som enligt min uppfattning gör, att saken hädanefter måhända blir ännu mera vanskelig än den hittills varit.

Men den omständigheten, att utskottet inte riktigt har löst sin uppgift härvidlag, kan inte föranleda mig att dra samma slutsats, som herr statsrådet gjorde, nämligen att propositionen vore att föredraga. Jag måste komma till samma uppfattning som den föregående ärade talaren, nämligen att i det läge som nu föreligger är utskottets förslag ovillkorligen att föredraga. Herr statsrådet sade, att han för sin del ansåg, att det var riktigast, att bestyret med risröjningen utefter järnvägslinjerna skulle ombesörjas av markägaren, och att därför också kostnaderna för detta arbete borde vila på denne. Men det är väl dock så, att den pålaga, som därigenom skulle drabba markägaren, inte på något som helst sätt är tagen i betraktande, då lösen för mark bestämdes vid järnvägens framdragande. Markägaren har fått ersättning för den upplåtna marken och för det intrång, upplåtelsen förorsakar i övrigt, men det har inte tagits någon hänsyn till att han skall vara skyldig göra det ena eller det andra utanför det

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)
upplåtna området. Det skulle alltså ske en uppenbar orätt emot de markägare, som ha järnväg framdragen över sina skogar, därest dessa lagligen skulle tillförbindas att verkställa ifrågavarande risröjning. Men nu tillkommer ju den omständigheten att det inte endast är den skogsägare, som har sitt skogsskifte närmast där järnvägen går fram, som har nytta av röjningsåtgärderna, utan att denna kommer även de bortanför liggande markägarna tillgodo. Den med röjningen förenade tungan skulle emellertid drabba endast den, vars skog ligger närmast järnvägen.

Som herr Olsson i Mellerud riktigt anmärkte har elektrifieringen av de stora stambanelinjerna gjort, att risken för skogsbrand i hög grad minskat. Den risk för skogsbrand, som nu efter elektrifieringen föreligger, beror på vårdslösa passagerare, som kasta brinnande tändstickor och cigarretter ut genom kupéfönstren. Så som paragrafen är avfattad göres emellertid intet undantag för de elektrifierade linjerna, utan teoretiskt sett skulle skogsägarna tvingas att även vid de elektrifierade linjerna, där brandrisken är liten eller ingen, vidtaga samma röjningsåtgärder som efter de med ånglok trafikerade. I detta hänseende anser jag, att propositionen borde ha differentierat skyldigheten i samma grad som risken är växlande.

Jag skulle helst sett, att utskottet tillstyrkt den av herr Carlström väckta motionen, som lägger ansvaret för risröjningen på järnvägsförvaltningarna. Att myndigheterna som yttrat sig under ärendets beredning stannat i skilda meningar behöver väl inte föranleda riksdagen att ställa sig villrådig i detta fall. Ha statsmakterna sagt sitt ord i frågan, har väl rättstillämpningen att i fortsättningen ta hänsyn därtill.

Jag ber alltså, herr talman, att beträffande 5 § i det läge vari frågan nu kommit få rekommendera utskottets förslag.

Frågan om huruvida brandfogde skall väljas av kommunen eller utses av konungens befallningshavande är ju inte någon stor fråga. Jag skulle emellertid vilja säga, att den anordning som propositionen föreslår är i hög grad opraktisk. Den lägger på länsstyrelsen en ny uppgift till de många, som länsstyrelsen redan har, och en uppgift, som länsstyrelsen inte kan lösa på annat sätt än genom att höra sig för hos ortsmyndigheterna. I Kopparbergs län ha vi 50 kommuner, och ingen kan begära, att vår länsstyrelse trots den enastående person- och ortskänedom den har skall för var och en av dessa 50 kommuner kunna räkna ut vem som är lämpligast att vara brandfogde. Hur kommer det att gå till i själva verket? Jo, länsstyrelsen kommer att fråga landsfiskalen, och så blir det på dessa enskilda personers tillstyrkan som personen i fråga kommer att utses. Avgörande blir alltså i alla fall det lokala initiativet. Under sådana förhållanden måste det vara vida bättre att den kommunala organisationen, såsom nu sker, också i fortsättningen får utse brandfogde, ty de personer, som bo på orten, kunna säkerligen vida bättre bedöma vem som är lämplig för uppdraget än landsfiskalen och länsstyrelsen.

Herr talman! Jag ber att även beträffande denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**:
Herr talman! Det är som jag sade i mitt förra anförande nödvändigt med en förbättrad ordning på detta område. Även enligt utskottets mening föreligger ett sådant behov, och vi ha sålunda endast att tänka på att få fram en så praktisk anordning som möjligt för bekämpande av ödeläggelser genom skogsbrand.

Då herr Andersson i Rasjön talade om, att även elektrifierade järnvägar skulle inrymmas i detta förslag, vill jag erinra därom, att man i det avseendet väl torde få gå tillbaka till 1886 års lag och se vad som där sägs om ansvarighet för ellsolycka uppkommen i följd av järnvägs drift.

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)

Vad den andra punkten beträffar, och som jag nu inte närmare skall diskutera, nämligen frågan om huruvida länsstyrelsen skall på förslag av kommunen utse brandfogde, eller om länsstyrelsen skall fastställa kommunens val, så blir det väl i det avseendet i praktiken så, att länsstyrelsen får från brandroten inhämta förslag på lämplig person, som länsstyrelsen därefter har att utse. Har brandroten utsett brandfogde, får väl länsstyrelsen göra sig underrättad om, att den utsedde är lämplig, och då blir denne anställd. Ge omständigheterna vid handen, att den av brandroten utsedde är olämplig, torde väl länsstyrelsen inte utse just denne. Jag menar sålunda, att det blir ungefär samma resultat i båda fallen. Jag tycker därför, att det inte är så mycket att tvista om, huruvida man skall tillämpa den ena eller den andra metoden.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Blott ett par repliker.

Herr Lindqvist tycktes ha tolkat mitt anförande så, att jag skulle använt 9 §, som ett slags klubba gent emot reservanternas förslag. Jag tror, att detta är en missuppfattning. Jag vill med anledning av herr Lindqvists anförande säga, att när jag talade om 9 §, så var det därför att *propositionen* har en annan uppfattning om avfattningen av denna paragraf än utskottet har.

Gent emot herr statsrådet skulle jag vilja ha sagt, att jämförelsen med ordföranden i hästuttagningsnämnd knappast synes mig fullt riktig i detta fall. Det är ju ändå så, att till ordföranden i hästuttagningsnämnd utgår ett inte obetydligt statsbidrag; alltså en omständighet, som efter vad det vill synas mig, i rätt hög grad bidrar till skiljaktigheten i dessa båda befattningars karaktär. Skillnaden mellan utskottets uppfattning och propositionens är i stort sett den, att medan propositionen går in för tvångsföreskrifter, så tror sig utskottet kunna så att säga resonera sig fram. Den som har någon kännedom om hur det går till vid val inom kommunala representationer av olika slag vet mycket väl, att om man försöker få folket med sig och resonerar sig fram kommer man ganska långt. Försöker man emellertid på att kommentera, finnes det vissa farhågor för att vederbörande sätter sig på hämlarna. Även psykologiskt sett synes mig därför utskottets mening vara den riktigare.

Jag fäste mig också vid herr statsrådets uttalande om, att de förbättringar som utskottet föreslagit komma att bli av ganska minimal betydelse, då det gäller att bekämpa skogsbranderna. Jag undrar ändå, om det inte ligger en liten överdrift i detta påstående. Det väsentliga finns ju dock kvar, nämligen föreskriften, att för varje brandrote skall finnas en skogsbrandsordning, som skall innehålla organisationen för detta brandväsende. Länsstyrelsen äger skyldighet att tillse, att en sådan skogsbrandsordning blir antagen i varje kommun. Vidare skall det finnas en stadga, som lämnar direkta föreskrifter i detta hänseende. Det synes mig under sådana förhållanden, som om uppmärksamheten har fästs på detta ärendes vikt på sådant sätt att man har anledning tro, att kommunerna för sin del också skola söka göra det bästa möjliga i den föreliggande situationen.

Jag medger, som jag gjorde tidigare, att ett strykande av 5 § innebär ett försvagande. Att utskottet gått in för att stryka denna paragraf beror emellertid på att vi inte ansett oss kunna lösa ersättningsfrågan på ett tillfredsställande sätt. Det finns ju emellertid möjlighet att kunna ta upp detta spörsmål efter en ny prövning.

Vår mening är alltså den, att vi skola vinna människorna för de uppgifter, som vi här vilja pålägga dem. Vi skola inte försöka driva fram dessa åtgärder genom tvångsföreskrifter, om det nämligen överhuvud taget går att komma fram på annat sätt. Därför ha vi också ansett, att vi borde pröva oss fram på den väg, det föreliggande förslaget anvisar. Sedan vi sett, att detta för-

Ang. lag om förekommande och släckning av skogseld. (Forts.)
slag inte är till fyllest, ja, först då kan man möjligen resonera om längre gående åtgärder.

Herr Carlström: Herr talman! Endast ett par ord!

Herr statsrådet menade, att det varit riktigast att lägga både skyldigheten att utföra arbetet och kostnaderna för detta arbete på ett håll och då på markägaren. Ja, även med den uppfattningen, att det är lättare att komma till rätta med problemet på detta sätt, är jag rädd för, att, med den avfattning som 5 § har därom, att om markägaren inte utför ett sådant här röjningsarbete så har järnvägsförvaltningen rätt att utföra det och avkräva markägaren kostnaderna härför, detta lätt kommer att leda till tvister och ganska tråkiga konsekvenser här och där.

När herr statsrådet säger, att detta är en av kärnpunkterna i det kungl. förslaget, så vill jag inte närmare diskutera den förbättring, som kan ligga i detta gent emot vad vi nu ha, men om detta är kärnpunkten i förändringen så tycker jag för min del, att förslaget inte innebär så mycket.

Nu har ju emellertid första kammaren utan votering tagit utskottsförslaget, och jag tänker mig, att andra kammaren kommer att göra detsamma. Skulle reservanterna segra här, faller väl, såvitt jag förstår, hela frågan för i år. Jag anser emellertid för min del att det trots allt finns så pass värdefulla förbättringar i förslaget i vad det avser organisationen mot vad vi för närvarande ha, att jag, även om jag inte är fullt belåten med detsamma, dock kommer att gå in för ett bifall.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

2—4 §§.

Godkändes.

Vid härefter skedd föredragning av 5 § anförde:

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till paragrafen i den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels och på godkännande av paragrafen i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Aterstående delar av det av utskottet framlagda lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, nämligen:

- nr 574 av herr *Johansson* i Tväråselet;
 nr 575 av herrar *Johansson* i Tväråselet och *Johansson* i Norrfors;
 nr 576 av herr *Wallén m. fl.*;
 nr 577 av herr *Hilding m. fl.*;
 nr 578 av herr *Wolgast m. fl.*;
 nr 579 av herr *Lundqvist m. fl.*; och
 nr 580 av herr *Bagge m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 23.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset å Härlanda;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lån till föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till uppförande av beskickningshus i Warszawa;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inköp av fastighet för konsulatet i Reykjavik;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av det under tredje huvudtiteln för budgetåret 1936/1937 anvisade förslagsanslaget till Utrikesdepartementet: Avlöningar, posten Grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal; och

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tredje huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

från bevillningsutskottet:

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § 2 och 3 mom., 26 §, 27 § 3 mom., 30 och 31 §§ samt 41 § 1 mom. förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maldrycker m. m.; och

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

§ 24.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m.;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till förre kontoristen A. L. Johansson för mistad pension;

andra lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor m. m., dels ock motioner i ämnet m. m.; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskottets utlåtande, nr 5, angående införande av s. k. organbesiktning å orter, där köttbesiktningstvänet föreligger.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Björling</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 23 april,
› <i>Berg</i>	› 4 › › › 23 ›
› <i>Lundberg</i>	› 5 › › › 25 ›
› <i>Lovén</i>	› 5 › › › 23 ›
› <i>Herou</i>	› 5 › › › 22 ›
› <i>Gustafsson i Bogla</i>	› 4 › › › 24 ›
› <i>Persson i Falla</i>	› 5 › › › 22 ›
› <i>Gardell</i>	› 7 › › › 24 ›
› <i>Söderdahl</i>	› 4 › › › 24 ›
› <i>Johansson i Huskvarna</i>	› 2 › › › 24 ›
› <i>Bengtsson</i>	› 3 › › › 22 ›
› <i>Erlander</i>	› 4 › › › 22 ›
› <i>Westman</i>	› 2 › › › 23 ›
› <i>Johansson i Hallagården</i>	› 4 › › › 24 ›
› <i>Lundbom</i>	› 3 › › › 25 ›
› <i>Eriksson i Toftered</i>	› 4 › › › 23 ›
› <i>Hellberg</i>	› 3 › › › 24 ›
› <i>Persson i Undersvik</i>	› 5 › › › 22 ›
› <i>Carlström</i>	› 5 › › › 22 ›
› <i>Viklund</i>	› 5 › › › 24 ›
› <i>Ryberg</i>	› 4 › › › 24 ›
› <i>Larsson i Östersund</i>	› 6 › › › 26 ›
› <i>Andersson i Vigelsbo</i>	› 5 › › › 26 ›
› <i>Johansson i Öckerö</i>	› 2 › › › 23 ›
› <i>Mårtensson</i>	› 2 › › › 24 ›
› <i>Hermansson</i>	› 3 › › › 24 ›
fru <i>Johansson</i>	› 3 › › › 24 ›
herr <i>Sundström i Skövde</i>	› 3 › › › 22 ›
› <i>Leo</i>	› 3 › › › 22 ›
› <i>Nilsson i Kristinehamn</i>	› 4 › › › 24 ›
› <i>Lundstedt</i>	› 2 › › › 22 ›
› <i>Gustafsson i Lekåsa</i>	› 3 › › › 24 ›
› <i>Spångberg</i>	› 12 › › › 28 › och
› <i>Werner i Hultsfred</i>	› 3 › › › 24 ›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.48 e. m.

In fidem
Per Cronvall.